

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

JONÁŠ FIŠAR

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra managementu a informatiky

ZÁKLADNÍ KONCEPCE A VÝSLEDKY EKONOMICKÉHO ANGAŽMÁ ČÍNY V AFRICE

Diplomová práce

**Basic concepts and results of China's economic
engagement in Africa**

VEDOUCÍ PRÁCE
Dr. Jindřich NOVÝ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
Bc. Jonáš FIŠAR

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Netolicích, dne 15.3. 2023

.....
Bc. Jonáš Fišar

Poděkování

Na těchto řádcích bych rád poděkoval Dr. Jindřichu Novému, Ph.D., za věnovaný čas, cenné rady, vstřícný přístup a odborné vedení při tvorbě mé diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat mé rodině, která mě vždy podporovala, jak jen bylo v jejích silách. V neposlední řadě patří velký dík mé manželce, která mi byla tolerantní oporou ve dnech tvorby této práce.

Anotace

Cílem diplomové práce Základní koncepce a výsledky ekonomického angažmá Číny v Africe je na základě nastudované literatury analyzovat ekonomické působení Čínské lidové republiky na státy afrického kontinentu a zmíněné výsledky aplikovat na konkrétní ekonomické projekty. Práce je rozdělena do dvou částí. První teoretická část analyzuje vývoj čínské ekonomiky od prvních zásadních ekonomických reforem až po současný stav druhé největší světové ekonomiky a dále počátky a vývoj ekonomického angažmá v Africe. Druhá praktická část rozpracovává konkrétní projekty financované Čínou ve vybraných afrických státech a hodnotí jejich význam a dopady na uvedené země, ve kterých tyto projekty probíhají.

Klíčová slova

Čína * Afrika * rozvojové ekonomiky * hrubý domácí produkt * přímé zahraniční investice * zvýhodněné půjčky * infrastruktura * zahraniční obchod * ekonomika

Annotation

The object of the diploma thesis Basic concepts and results of China's economic engagement in Africa is to analyze the economic impact of the China's on the states of the African continent on the basis of the studied literature and to apply the mentioned results to specific economic projects. The thesis is divided into two parts. The first theoretical part analyzes the development of the Chinese economy from the first fundamental economic reforms to the current state of the world's second largest economy and the beginnings and development of economic engagement in Africa. The second practical part elaborates specific projects financed by China in selected African countries and evaluates their importance and impacts on the countries in which they are taking place.

Keywords

China * Africa * developing economy * gross domestic product * foreign direct investment * soft loans * infrastructure * international trade * economy

Obsah

Úvod.....	6
1 Teoretická část.....	9
1.1 Čínská lidová republika.....	9
1.2 Vývoj čínské ekonomiky od 50. let po současnost.....	11
Socialistická ekonomika.....	12
Reformní období.....	14
Vývoj od 90. let do roku 2010.....	16
Vývoj od roku 2010 po současnost.....	21
1.3 Čína jako světová ekonomická velmoc.....	25
Čína a její ekonomická síla.....	26
1.4 Mezinárodní angažmá Číny.....	30
Iniciativa Pásu a Stezky.....	31
1.5 Rychle rostoucí rozvojové ekonomiky.....	34
Emerging 7.....	34
Uskupení BRIC.....	36
Nová rozvojová banka.....	37
Ekonomická konkurence mezi Čínou a Indií.....	40
1.6 Čínské ekonomické angažmá v Africe.....	43
Ekonomická angažmá světových velmocí v Africe.....	43
Vývoj vztahů mezi Čínou a africkými zeměmi.....	46
1.7 Čínské ekonomické nástroje v Africe.....	53
Zvýhodněné půjčky.....	53
Oddlužení.....	56
Zahraniční obchod.....	59
Přímé zahraniční investice.....	64
2 Praktická část.....	69
2.1 Zhodnocení dopadů čínských investic.....	69
Čínské investice a národní ekonomický růst.....	70
Čínské investice a místní ekonomika.....	71
Čínské investice a místní zaměstnanost.....	72

Čínské investice a degradace životního prostředí.....	74
2.2 Zhodnocení dopadů čínských infrastrukturních projektů.....	77
Kvalita a funkčnost čínských projektů.....	77
Ekonomická životaschopnost projektů.....	78
Železnice Mombasa-Nairobi.....	79
Závěr.....	84
Seznam literatury a použitých zdrojů.....	89
Seznam zkratk.....	98
Seznam obrázků, grafů a tabulek.....	100

Úvod

Čína již několik let soustavně buduje svou pozici největší globální obchodní síly. V posledních dvaceti letech nahradila Spojené státy americké v pozici největšího obchodního partnera pro většinu zemí světa. Země afrického kontinentu nezůstaly stranou zájmu Číny a z pouze několika zemí na počátku tohoto tisíciletí, se v současnosti pro více než 30 zemí stala Čína hlavním obchodním partnerem.

V situaci, kdy západní svět viní Čínu z drancování afrických přírodních zdrojů a uzavírání nevýhodných smluv s africkými vládami pro posílení své globálně-politické pozice, Afričané vidí v Číně konečně příležitost k ekonomickému rozvoji a snad i lepší budoucnosti.

Téma jsem si vybral z důvodu, že v současné době jsou aktivity Číny ve světě frekventovaným tématem, o kterém můžeme z medií slyšet téměř denně. Nejedná se pouze o ekonomickou problematiku, velmi často se také diskutuje o politických tématech, která se zabývají politickým a ideologickým působením Číny ve světě. Často se poté stává, že i na ekonomická témata je nahlíženo skrze politiku a ideologii a zapomíná se přitom na čistě ekonomická hlediska, která vedou jednotlivé aktéry ke vzájemné spolupráci.

Cílem práce je odpovědět si na otázku, zda je čínské ekonomické angažmá pro africké země výhodné, přináší s sebou spíše příležitost k vyhlíženému hospodářskému rozvoji, nebo hrozbu z důvodu dlouhodobé finanční neudržitelnosti? Aby bylo možné tuto otázku objektivně zodpovědět, je nutné na základě prostudování odborné literatury nejdříve analyzovat čínský ekonomický rozvoj započatý ve druhé polovině minulého století, jeho srovnání s ostatními světovými ekonomikami a přerod v globálního hráče s dominantním postavením ve světě. Z tohoto důvodu je práce (a její dílčí cíle) koncipována tak, aby dokázala poskytnout rozdílné úhly pohledu a relevantní podklady pro závěrečné zhodnocení. Důležité je si uvědomit, že čínsko-africké vztahy trvají již dlouhou řadu let a mají zásadní vliv na porozumění současnému ekonomickému partnerství. Neméně důležitou roli hraje taktéž podcenění ekonomických vztahů

s africkým kontinentem a ostatními globálními hráči v čele se Spojenými státy americkými a Evropskou unií, kteří ekonomické spolupráci s africkými zeměmi nevěnovali dlouhodobě dostatečnou pozornost. Této skutečnosti jsou si již nyní vědomi a jistě můžeme očekávat jistou korekci ve vzájemné ekonomické spolupráci.

Pro naplnění stanovených cílů je práce rozdělena do dvou základních částí. V první teoretické části je na základě studia dostupné literatury popsána transformace čínské ekonomiky do její současné podoby. Tato změna, která probíhala v Číně v posledních desetiletích, byla výrazná a významně ovlivnila jak čínské prostředí, tak i globální rozložení sil. Ohromný čínský vnitřní trh se otevřel pro západní společnosti, které zde našly na jedné straně odbytu pro své zboží a na straně druhé prostor pro přesunutí značné části výroby díky dostupné pracovní síle. Na začátku nového tisíciletí se Čína úspěšně etablovala ve světové ekonomice, navrátila se do mezinárodních ekonomických organizací a postupem času představila i své vlastní iniciativy a uskupení, která představují její odpověď z jejího pohledu na nevyváženou ekonomickou situaci ve světě s cílem ji překonat. Současné čínské ekonomické angažmá v Africe je logickým navázáním na předešlé vztahy, které se začaly tvořit již ve druhé polovině minulého století. Čína je v současné době největším přímým zahraničním investorem, poskytuje africkým zemím nemalé peníze formou investičních půjček a mohutně investuje do rozvoje africké infrastruktury.

Druhá praktická část se věnuje konkrétním čínským projektům ve vybraných zemích afrického kontinentu. Na základě dostupných dat hodnotí jejich ekonomický přínos, soustředí se přitom na vyhodnocení otázky dlouhodobé udržitelnosti projektu a jeho konkrétní dopady na hospodářský růst dané země, ve které je realizován. Mnoho projektů financovaných prostřednictvím čínských půjček je v dlouhodobých problémech a otázka ekonomického přínosu je přinejmenším diskutabilní. Čína je obviňována z malého využití afrických dodavatelů a dostupných pracovních sil, které místo toho nahrazuje vlastními dodavateli a pracovníky.

Při psaní diplomové práce bylo využito především rešeršně – kompilační metody, deskripce vybraných jevů ve zkoumané oblasti a následná syntéza jednotlivých částí do uceleného celku při formulování závěru.

Zdrojem informací pro první kapitoly teoretické části práce jsou především zahraniční monografie. Většina této literatury je přeložena do českého jazyka, a tudíž zjednodušila prvotní pochopení problematiky a uchopení řešeného problému. Pro adekvátní ucelený pohled bylo nutné vyhledat si literaturu, která by nebyla příliš starého data, aby zůstala zachována aktuálnost čerpaných dat. Třídění monografií probíhalo prostřednictvím vyhledávání klíčových slov v Městské knihovně v Praze. Pro následující kapitoly teoretické části věnující se již konkrétně přímo čínskému ekonomickému angažmá v Africe, jsou použity monografie převážně v anglickém jazyce. V tomto případě již přeložených titulů do českého jazyka nalezneme poskrovnu.

Praktická část práce vychází již téměř výlučně ze zahraničních otevřených zdrojů, neboť je zde velice důležitá aktuálnost zdrojů a získaných dat, která u monografií nemůže být vždy zcela zachována. Jako zdroje informací jsou také využívány výroční zprávy mezinárodních ekonomických organizací a institucí. V neposlední řadě se ukázaly jako cenné prameny dat volně dostupné vědecké databáze. Kompletní seznam literatury a všech k tématu vyhledaných zdrojů se nachází na konci této práce.

Největším problémem při literární rešerši paradoxně bylo velké množství dostupných zdrojů. Vyšlo najevo, že velké množství českých, ale i zahraničních zpravodajských článků na zvolené téma má více či méně viditelné globálně politické vyznění a nesleduje pouze čistě ekonomické sdělení obsahu. Dále bylo potřeba důsledně vyvažovat úhly pohledu na zvolenou problematiku a nesnažit se čerpat pouze z jednostranně zaměřených zdrojů, kvůli eliminování nestranného vyznění práce.

1 Teoretická část

Pro získání uceleného pohledu a pochopení všech souvislostí je nejprve nutné blíže porozumět specifikům čínské ekonomické situace po převzetí moci Komunistickou stranou Číny a způsobu její ekonomické transformace. Vysvětlit si její počátek, způsob, jakým probíhala a jaké byly její výsledky.

1.1 Čínská lidová republika

Počátky čínské civilizace se umísťují až do období 2000 let př. n. l. na území mezi Žlutou řekou a Velkou čínskou nížinou. Čína patří mezi nejstarší civilizace světa a v prvotních fázích svého rozmachu byla přední světovou ekonomickou mocností. Vděčila za to proslulé Hedvábné stezce¹ a svět vděčil Číně například za vynález kompasu, knihtisku, papíru a objevu střelného prachu. Od počátku 19. století začala Čína ekonomicky zaostávat, nedokázala včas reagovat na pronikání prvků moderní civilizace, jež nevyhnutelně vedly k pádu tisíciletého monarchistického systému a vzniku republiky. Snahy o modernizaci státu však byly bržděny nejprve vypuknutím občanské války² a poté i agresí sousedního Japonska³.

V roce 1948 ovládla zemi Komunistická strana Číny a ustanovila v zemi socialistické zřízení s centrálně řízenou ekonomikou. Ta ovšem nezapočala podstatné ekonomické oživení. Období vlády Mao Ce-tunga je spojené s řadou kontroverzních rozhodnutí a až s fanatickým způsobem vykládání komunistické ideologie. Ve snaze dohnat a předstihnout ekonomicky vyspělý západ, byl vyhlášen tzv. Velký skok vpřed (1958–1960). Ten ovšem skončil pro Čínu katastrofou a způsobil rozsáhlý hladomor, při kterém podle odhadů zemřelo více

¹ Starověká trasa vedoucí z východní Asie přes střední Asii do Středomoří. Její celková délka byla 8000 kilometrů.

² Občanská válka probíhající mezi vládou Čínské republiky a Komunistickou stranou Číny v období od roku 1927 do roku 1949. Po vítězství Komunistické strany Číny vyhlásila Čínskou lidovou republiku. Vláda původní Čínské republiky ustoupila na Tchaj-wan.

³ Ta představovala vyvrcholení dlouholetého nepřátelství, kdy Japonské císařství soustavně od roku 1931 ozbrojeně napadalo Čínskou republiku.

než 30 milionů lidí. V roce 1966 vyhlásil Mao Ce-tung Velkou proletářskou kulturní revoluci, která bohužel neřešila silné ekonomické problémy Číny, ale měla sloužit k potlačení ideologických nepřátel a odpůrců. V jejím důsledku došlo k obrovským škodám na kulturním dědictví (docházelo k pálení knih, vyplenění muzeí a ničení historických budov), které přetrvaly až do Maovy smrti v roce 1976.

Přelom přinesly až ekonomické reformy⁴ zahájené v roce 1978, které mimo jiné zavedly volný trh a dále nastartovaly období bezprecedentního ekonomického růstu. Čínská ekonomika rostla každý rok dvouciferným tempem, v roce 2005 předstihla britskou ekonomiku a v roce 2007 německou ekonomiku a dostala se tak na třetí místo na světě v celkovém objemu HDP. V roce 2012 předstihla Japonsko a zařadila se za Spojené státy jako druhá největší ekonomika světa.

Již na konci roku 2014 vyhlásil Mezinárodní měnový fond ekonomiku Číny jako největší na světě v paritě kupní síly na obyvatele. V roce 2021 předstihla Čína EU a zařadila se na druhé místo podle celkové nominální hodnoty HDP a prognózy předpokládají, že do roku 2028 předstihne i USA.

S růstem ekonomiky souvisel taktéž růst geopolitického vlivu, přiznání statutu světové velmoci a získání zpět pod svou kontrolu dvě poslední evropské kolonie Hongkong a Macao. Čína se stala v roce 2012 druhou největší ekonomikou světa v porovnání absolutní výše hrubého domácího produktu. Je to země s nejpočetnější populací⁵ (1,42 miliardy osob) a třetí největší rozlohou (9,7 mil. km²). Patří do skupiny největších světových ekonomik G20 a mezi nejrychleji se rozvíjející ekonomiky světa v uskupení BRICS. Země je největší světovou zpracovatelskou ekonomikou a vývozcem zboží, dále nejrychleji rostoucím spotřebitelským trhem a druhým největším dovozcem. Čína je největším světovým spotřebitelem mnoha komodit a představuje skoro polovinu celosvětové spotřeby kovů. V roce 2001 se Čína stala členem Světové obchodní organizace a má dohody o volném obchodu s většinou států. A s více než 778 mil. produktivních obyvatel tvoří Čína největší pracovní sílu na světě.

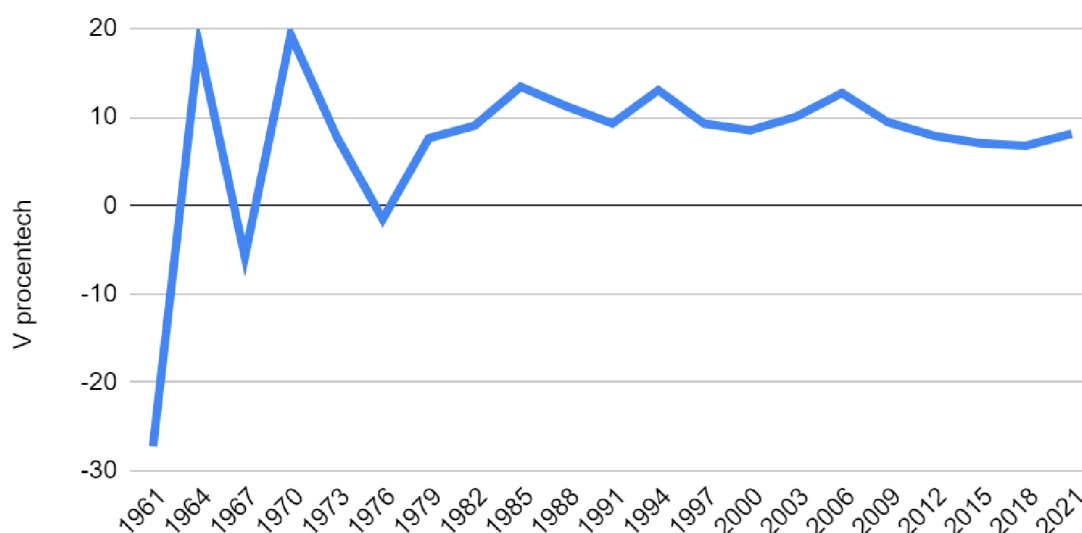
⁴ Jednalo se o modernizaci země ve čtyřech oblastech (moderní zemědělství, průmysl, věda a technika, národní obrana) zavedených *Teng Siao-pchingem*.

⁵ Podle predikce OSN vystřídá již na konci roku 2023 Čínu na pozici nelidnatější země Indie.

1.2 Vývoj čínské ekonomiky od 50. let po současnost

V současné době se Čína navrátila na vrchol mezi přední hospodářské velmoci, kam patřila ještě v polovině 19. století. Díky průmyslové revoluci v západní Evropě a severní Americe se však její podíl na světovém GDP⁶ propadl ze 33 % v roce 1820 na méně než 25 % ve druhé dekádě 20. století. V důsledku občanské války, japonské okupace za 2. světové války a nepovedených reforem⁷ zavedených předsedou Komunistickou stranou Číny *Mao Ce-tungem* klesl podíl na světovém GDP do 70. let 20. století již na méně než 2 %. (Cihelková, a další 2019)

Graf č. 1

- Graf růstu čínské GDP v procentech mezi roky 1961–2021 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle macro-trends.net)

⁶ GDP – *Gross Domestic Product* je finální celková finanční hodnota statků a služeb vyprodukovaná na určitém území za dané období (obvykle jeden rok). Údaj se používá pro určování výkonnosti jednotlivých ekonomik. Celková výše GDP se odvíjí od velikosti země, proto pro lepší porovnání GDP dvou a více zemí se dává do poměru s počtem obyvatel. Celosvětově uznávaným ukazatelem blahobytu je GDP v přepočtu na obyvatele.

⁷ Reformy označované jako Velký skok z přelomu 50. a 60. let byly ve skutečnosti pro čínskou ekonomiku velkým krokem zpět. Podle odhadů si vyžádaly cca 45 milionů lidských životů a následně vedly k tzv. Kulturní revoluci, která byla doprovázena sociálními nepokoji a definitivně podlomila čínské hospodářství.

Změna strmého poklesu nastala až v 80. letech přijetím reform v zemědělství ve venkovských oblastech. Nově se přistoupilo na určitý stupeň dekolektivizace a každá rodina dostala přidělený určitý polní výměr, aby vyvíjeli větší pracovní úsilí a ze své práce měli větší výtěžek. Již po krátké době slavily tyto reformy první úspěchy a ve venkovských oblastech vedly ke skutečnému zvýšení produktivního výkonu. (Xiaoping, 2017)

Částečné obnovení soukromého sektoru mělo dramatický vliv na zlepšení životní úrovně většiny obyvatel. Tento fakt dokazují i reálné makroekonomické ukazatele hrubého domácího produktu a indexu lidského rozvoje. Oba tyto ukazatele vykazují od 80. let vzrůstající tendenci.

Dalším ukazatelem růstu čínské ekonomiky je rozdíl mezi počtem obyvatel ve venkovských oblastech a městské aglomeraci. V rozvinutých ekonomikách je tento podíl zhruba 80 % ve prospěch městských obyvatel, v rozvíjejících ekonomikách s podobnými příjmy obyvatel kolem 60% městských obyvatel.

V Číně v roce 2011 poprvé převýšil počet obyvatel žijících ve městech nad venkovskými obyvateli. Do roku 2022 se tento poměr zvýšil již na necelých 70% obyvatel žijících ve městech.

V souvislosti s rychlým ekonomickým rozvojem došlo v Číně k podstatnému zhoršení stavu životního prostředí. Nejvíce postiženými oblastmi jsou především ty na severu Číny, kde dochází k masivním půdním erozím, trvalému poklesu vody a zhoršení kvality ovzduší. V současné době se čínská vláda především snaží omezit spotřebu fosilních paliv a uhlí a přeorientovat se na výrobu energií z čistších zdrojů, jako jsou atomová energie a obnovitelné zdroje. Snaží se tak dostát svým závazkům plynoucím z podepsání Pařížské dohody⁸ v roce 2016.

Socialistická ekonomika

Socialistické zřízení Číny bylo ustanoveno v roce 1956. Spolu s ostatními socialistickými režimy v dalších socialistických zemích bylo budováno

⁸ Pařížská dohoda byla dojednána v rámci Rámcové úmluvy OSN o změnách klimatu, která má omezit po roce 2020 emise skleníkových plynů. Stanovuje závazky smluvních stran, včetně největších světových producentů emisí skleníkových plynů jako jsou USA, Čína a Indie.

v zaostalém systému s prvky feudalismu, kolonialismu a byrokratického kapitalismu. Socialistický systém Číny byl charakteristický dvěma hlavními rysy: vlastnictví majetku ve městech a rolnickou prací. Soukromé vlastnictví v omezené tolerované míře existovalo, omezovalo se ovšem pouze na okrajový rukodělný průmysl. (Xiaoping 2017: 13)

V tomto období došlo ke znárodnění veškerých firem a jejich transformování do gigantických státních podniků odpovědných přímo vládě. Současně s tím bylo zcela zakázáno soukromé podnikání. Pod taktovkou vlády poskytovaly státní podniky svým zaměstnancům mimo zaručenou práci na celý život také ubytování, zdravotní péči, vzdělávání a výchovu dětí. Státní zaměstnanci měli jisté stálé zaměstnání a zajištěný sociální blahobyt. Vše výše uvedené směřovalo pouze k jedinému, extrémní přezaměstnanosti a výrazné neefektivnosti celého ohromného systému. (Cihelková, a další, 2019)

Hospodářský rozvoj Číny v této době vykazoval nebývalé zpomalení. Tradiční socialistický hospodářský systém zaznamenal určité úspěchy pouze během krátkých období po svém zavedení. Dnes je již prokázáno, že souvisel především s vidinou vzrušujícího budování nové socialistické společnosti a chutí se na tomto vzniku aktivně podílet. Tato motivace však neměla dlouhého trvání. Pro pochopení ztráty této motivace je nutné porovnat rozdílné ekonomické motivace v jednotlivých systémech.

Způsob odměňování v kapitalistických zemích je založeno na peněžních pobídkách, které lidi motivují k sledování vlastních ekonomických zájmů skrze zvyšování hodnoty soukromého vlastnictví. V tradičních socialistických zemích, které jsou založeny na veřejném vlastnictví s centrálním plánováním, je hlavní motivací socialistické uvědomění lidu a duch rovnosti (rovné příležitosti pracovat za rovný příděl). V čínském socialistickém hospodářství byl proto vytvořen princip „*rozdělování podle zásluh*“.

Bohužel uplatnění tohoto principu v praxi trpělo nedostatkem přesného stanovení míry zásluh konkrétního jednotlivce, jenž je v systému veřejného vlastnictví časté. A jakýkoliv posun směrem k peněžní motivaci a orientování na

zisk byl Komunistickou stranou Číny důrazně odmítán. Prosazovány byly pouze myšlenky socialistického uvědomění a pracovního nadšení. (Xiaoping, 2017)

Reformní období

Zásadní problémy čínského socialistického systému si vicepremiér Teng Siao-pching⁹ uvědomoval již v průběhu 60. let. Ve snaze vypořádat se s problémem nedostatečného motivování k pracovnímu výkonu v zemědělské výrobě, prosadil politiku přidělení obecních polí rodinám proti podpisu smlouvy o odpovědnosti. Podobný systém byl zaveden také ve městech ve snaze zvýšit výrobní výkon státních továren. Zde byl zaveden systém vyplácení příplatků a odměn na základě skutečné produktivity továrny.

Metody vedoucí ke zvyšování výroby byly tedy známé již v tomto předreformním období. Výkon bylo možné navýšit pomocí peněžních pobídek v kombinaci se smluvní odpovědností. Avšak po kritice těchto metod, odůvodněnou přílišným příklonem ke kapitalismu, byla snaha o zavedení změn potlačena zahájením Velké proletářské kulturní revoluce, trvající v letech 1966–1978. (Xiaoping, 2017)

Reformní úsilí započaté v roce 1978 bylo rozděleno do programu čtyř modernizací a zavedení politiky otevřených dveří. Čínské vedení uznalo slučitelnost socialismu s principy tržního hospodářství a začalo s transformací zemědělství, průmyslu, vědy a armády. Zaměřilo se na ekonomický růst a efektivnost, kdy hlavním ukazatelem byl hrubý domácí produkt. Dosažení těchto cílů bylo podmíněno nezpochybněním ústřední role Komunistické strany Číny nebo narušením mechanismu pětiletých plánovacích cyklů. (Cihelková, a další, 2019)

První oblast určená k transformaci bylo čínské zemědělství. Reforma spočívala v rozsáhlé dekolktivizaci a zrušení lidových komun. Nově měly rodiny možnost pronajmout si zemědělskou půdu a samostatně si na ni hospodařit. Nestávali se však vlastníky půdy, ta nadále zůstala kolektivní. Část vypěstované úrody

⁹ Jednalo se o čínského komunistického politika a reformátora. Je tvůrcem socialistické tržní ekonomiky, kterou zavedl v určitých oblastech venkovské Číny zkušebně již v roce 1964. Narazil však na odpor tehdejšího vůdce Čínské lidové republiky Mao Ce-tunga. Plné zavedení reformy započalo až po Maově smrti, kdy se Teng stal neoficiálním vládcem Číny.

odváděli jako nájem, část mohli prodat státu za garantovanou cenu nebo poprvé prodat na volném trhu. Výše zmíněné změny měly za následek podle odhadů uvolnění až 200 milionů pracovníků a celkové zefektivnění celé produkce. Již během 80. let se produkce obilí zvýšila o 30 %, výroba bavlny, cukrové třtiny, tabáku a ovoce se dokonce zdvojnásobila. (Cihelková, a další, 2019)

Pracovníci uvolnění v souvislosti s reformováním zemědělství následně sehráli důležitou roli v dalších modernizovaných odvětvích, průmyslu a službách. Státní podniky byly postupně transformovány do akciových společností, ve kterých si ovšem majoritní podíly ponechal čínský stát. Uvolnění se rovněž dotklo soukromého podnikání, ovšem s jistým omezením v počtu maximálních zaměstnanců. V průběhu 80. let klesl podíl osob zaměstnaných v zemědělství ze 67 % na 60 %. Podíl služeb na tvorbě GDP vzrostl o deset procentních bodů (z 21 % v roce 1980 na 32 % v roce 1990) na úkor průmyslu (ze 48 % na 41 %) a zemědělství (ze 31 % na 27 %). K další změně došlo v systému udělování státních dotací na investiční záměry. Ty byly nahrazeny bankovními půjčkami a manažeři firem získávali postupně stále širší pravomoci a s tím spojenou motivaci generovat větší zisk. (Cihelková, a další, 2019)

Vybudování čtyř zvláštních ekonomických zón¹⁰ znamenalo zahájení politiky otevřených dveří¹¹, přístupu zahraničních firem na čínský trh a opětovné zapojení Číny do světového obchodu. Zahraniční firmy mohly využít ve zvláštních ekonomických zónách značné daňové, administrativní, celní i licenční zvýhodnění. Vedle zahraničního kapitálu získala Čína také prostředky k modernizaci vědecko-technického parku díky dovozu moderních technologií a přístupu k know-how z vyspělých zemí. Dalším krokem byla implementace těchto technologií do čínských podniků, aby byla zajištěna konkurenceschopnost čínských vývozců na světových trzích. K ještě větší podpoře ekonomického růstu pak udržuje čínská vláda dlouhodobě podhodnocený kurz čínského jüanu

¹⁰ Zavedení zvláštních ekonomických zón bylo schváleno 15. července 1979 a k oficiálnímu zřízení došlo již 26. srpna 1979. Pro umístění zón byly vybrány pobřežní provincie Guangdong a Fujian. K dalšímu rozšíření zvláštních ekonomických zón došlo postupně v letech 1984 a 1988.

¹¹ Byla vyhlášena faktickým vůdcem Číny Teng Siao-pchingem v roce 1978. Jejím cílem bylo přilákání přímých zahraničních investic a znamenala zlomový okamžik, díky kterému se Čína stala továrnou světa.

a vytváří tak ideální podmínky pro export. V 80. letech také došlo k obnově spolupráce Číny a dalších rozvojových zemí, se kterými udržovala Čínská lidová republika vztahy, dříve než začala ideologicky upřednostňovat politiku před ekonomikou během tzv. Velkého skoku.

Po desetiletém období téměř nepřetržitého hospodářského růstu narazila čínská ekonomická reforma na konci 80. let na svoji první skutečnou krizi. Kvůli přehřívající se ekonomice a strmě rostoucí inflaci (v červenci roku 1988 dosáhla 19,7 %), byla čínská vláda nucena přijmout záchranný balíček. Cílem bylo omezení inflace a zastavení panických nákupů a výběrů hotovosti z bank. Úsporný plán počítal především s regulací poskytování bankovních úvěrů a peněžních pobídek mířících do soukromého sektoru. Přijímaná opatření ve velké míře cílila na úplné zvrácení vybraných reformních opatření a existovala tudíž reálná možnost, že by celá ekonomická reforma mohla přijít vniveč. (Coase, Wang, 2021)

Reálná data tuto skutečnost potvrzovala. V roce 1989 klesl v Číně počet podnikajících fyzických osob o 15 % (soukromý subjekt s maximálně sedmi zaměstnanci). Počet soukromých podniků (s více než sedmi zaměstnanci) se snížil o více než 50 % ze zhruba 200 000 v roce 1988 na méně než 100 000 na konci roku 1989. Úsporným balíčkem byly také citelně zasaženy místní samosprávy po celém čínském venkově, kterým se z tohoto důvodu nedostávalo úvěrů. Navíc se zdálo, že se otočily hlavní trendy politického směřování. Reformní období uvízlo na půli cesty mezi plánovanou a tržní ekonomikou a nový politický směr se přikláněl k návratu k dřívějšímu stavu. (Coase, Wang, 2021)

Vývoj od 90. let do roku 2010

Na začátku 90. let panovala v Číně značná nejistota a pochybnosti o vlastních schopnostech. Z důvodu neustálé politické kritiky kapitalismu uvízla ekonomická reforma na mrtvém bodě. I přes tuto stagnaci a zvrácení většiny zbylých ekonomických reforem se Čína ovšem neuzavřela před okolním světem a nadále podporovala politiku otevřených dveří. Ani ti nejhörlivější zastánci socialismu

nemohli zpochybnit fakt, že důležitost získávání moderních vědeckých poznatků, technologií a příliv zahraničního kapitálu je pro Čínu nepostradatelným.

Nejvýznamnějším krokem pokračování politiky otevřených dveří na začátku 90. let bylo založení zóny rozvoje Pudong v Šanghaji. Tímto krokem začala obroda Šanghaje jako hlavního finančního a obchodního centra Číny. Dalším mezníkem v rozvoji se po roce příprav stalo obchodování na burze cenných papírů. Obchodování s dluhopisy a akciemi se dříve odehrávalo pouze v šedé zóně¹² čínské ekonomiky, jelikož bylo politickou reprezentací vnímáno silně negativně jako symbol kapitalismu. (Coase, Wang, 2021)

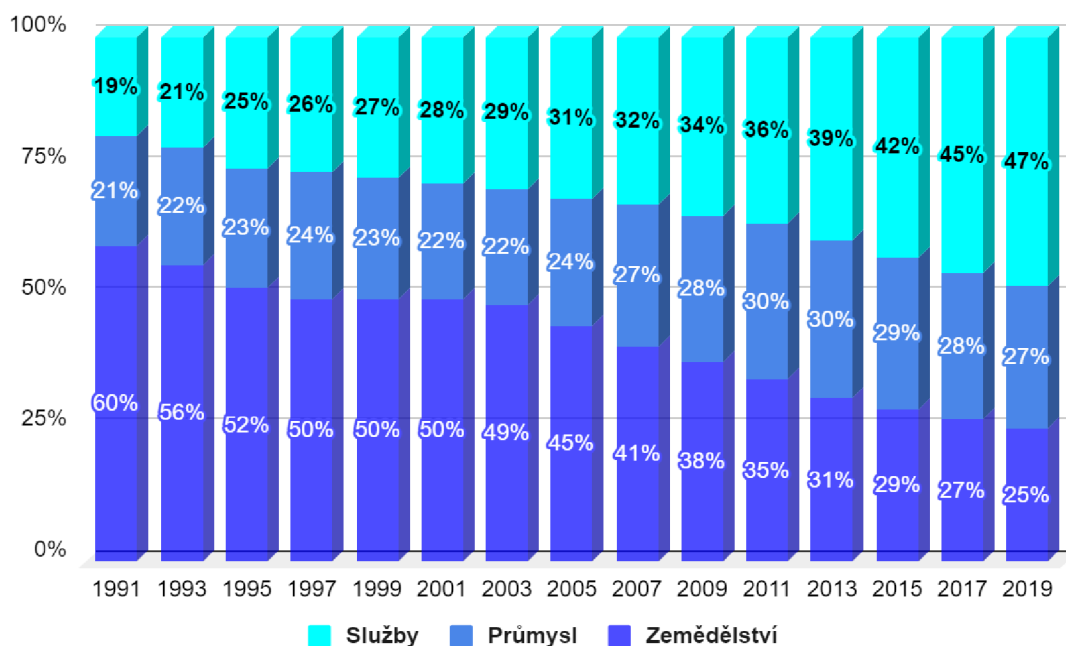
Politický rozpor mezi potřebou ekonomických reforem a stále přetrvávajícím odporem ke kapitalismu a tržnímu hospodářství je symbolický pro začátek 90. let. Ani tyto problémy však nemohly zastavit boom čínského GDP nejen v absolutních hodnotách, ale i při přepočtu na obyvatele. Přitom je potřeba mít stále na paměti, že i navzdory zavedení a důslednému uplatňování politiky jednoho dítěte¹³ rostla čínská populace každý rok průměrně o 1,14 %, což se rovnalo ročnímu přírůstku 13,4 milionu osob. Vrchol růstu reálného GDP dosáhla Čína v roce 1992, kdy její ekonomika vzrostla o neuvěřitelných 14,24 %.

V průběhu 90. let došlo ke změně struktury tvorby čínského GDP, stálé více byl tvořen nárůstem v poskytování služeb (zvýšení z 32 % na 39 %), průmyslu (z 41 % na 46 %) a naopak snížením podílu zemědělství (snížení z 27 % na 15 %). S tímto souvisela současně proměna zaměstnanosti, kdy klesl podíl pracovníků v zemědělství do roku 2000 na 50 % ze 60 % v roce 1990 a uvolněná pracovní síla mohla být přesunuta do služeb, tj. nárůst z 19 % na 27 %, a průmyslu z 21 % na 23 % (Graf č. 2). (Cihelková, a další, 2019)

¹² První institucí, jež měla reálný ekonomický dopad, byla burza v Šenzenu. V rámci podnikových reforem se některé státní podniky transformovaly na akciové společnosti. Od roku 1986 zde vznikaly akciové společnosti a jejich počet ke konci desetiletí překročil hranici dvou stovek. Samospráva města Šenzen opakovaně žádala Peking o možnost vytvoření burzovního trhu, tyto žádosti se však vždy setkali se zamítnutím.

¹³ Politika jednoho dítěte byla zavedena v roce 1979 a fungovala až do roku 2015. Byla zavedena za účelem snížení rychlého růstu populace, který byl vnímán jako hrozba pro ekonomický a sociální rozvoj země. Při porušení tohoto pravidla hrozila rodičům pokuta, propuštění ze zaměstnání a v krajním případě až nucená sterilizace, což vedlo k silné kritice od lidskoprávních organizací.

Graf č. 2

- *Graf podílu čínských pracovníků dle vybraných sektorů mezi roky 1991–2019 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle World Bank Data)*

V průběhu druhé poloviny 90. let došlo k důležitému rozhodnutí o nutnosti konečné restrukturalizace čínských státních podniků. Státní podniky se po desetiletí reforem propadaly ve stále větší míře do insolvence. Podle dostupných údajů bylo v Číně v roce 1988 v insolvenci 10,9 % státních podniků. Tato míra však nadále rostla na 16 % v roce 1989, 27,6 % v roce 1990, v roce 1993 překročila 30 % a v roce 1995 dosáhla 40 %. Zároveň značně klesal podíl státních firem na celkové průmyslové výrobě. V roce 1978 ještě tvořil 77,6 %, v roce 1990 klesl již na 54,6 % a v roce 1995 tvořily státní firmy již pouze 34 % podíl celkové průmyslové výroby. Na pokrytí ztrát státních podniků bylo v roce 1980 vynaloženo 3,1 % příjmů státního rozpočtu, v roce 1994 to bylo již 9,3 %. Čínští ekonomové a politici si byli nuceni položit otázku, proč nedokázaly státní podniky růst stejně jako soukromé firmy a městské a vesnické podniky? Jako problém byla identifikována vlastnická struktura, které se nijak nedotkly ekonomické reformy. Státní podniky patřily ze zákonného hlediska všem lidem, to v praxi znamenalo, že nepatřily nikomu. Tento stav čínští ekonomové nazvali

„absencí vlastníka“ ve státním vlastnictví. Uvědomili si, že předpokladem vzniku tržní ekonomiky je potřeba jasného definování všech vlastnických práv. Po oficiálním schválení privatizace v roce 1997 bylo potřeba se vypořádat s problémy souvisejícími s restrukturalizací státního majetku – mnoho aktiv mělo nízkou, či dokonce zápornou tržní hodnotu. Tento fakt byl vyřešen zřízením společného fondu všech státních podniků, do kterého byla vložena veškerá státní aktiva, která měla nějakou hodnotu. Státní zaměstnanci tímto krokem nebyli penalizováni podle toho, v jak solventním státním podniku pracovali, a to přispělo k urychlení odkupu akciového podílu zaměstnanci a investory. Čínský stát si ve všech státních podnicích ponechal pouze minoritní akciový podíl. Na začátku nového tisíciletí prošly státní podniky další vlnou restrukturalizace a v letech 2001 až 2004 klesl jejich počet o více než polovinu (Coase, Wang, 2021).

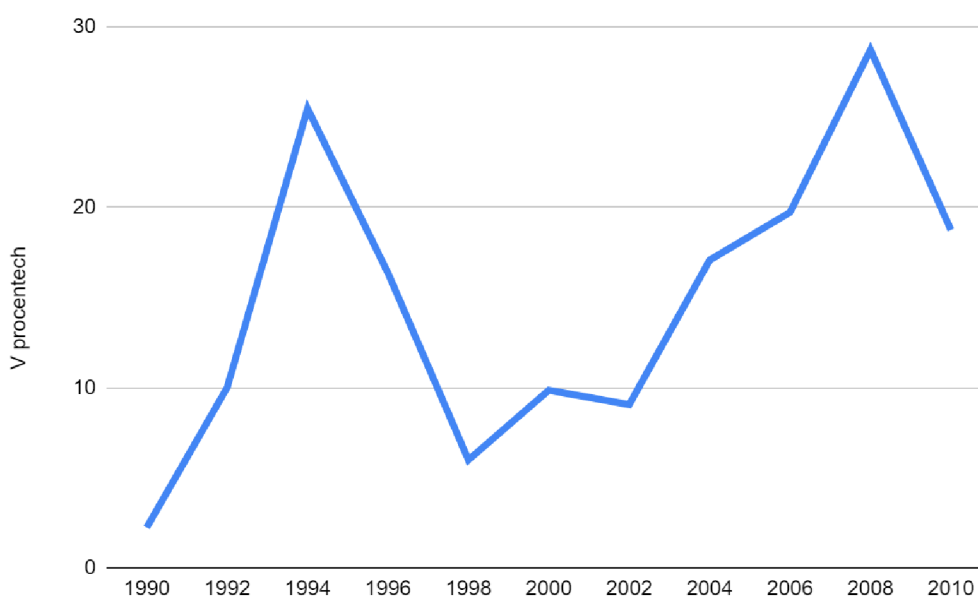
V průběhu 80. let došlo k nárůstu čínského exportu o 70 % a objem dovozu se navýšil o 65 %. Průběh 90. let však znamenal naprostý boom čínského zahraničního obchodu. Objemy čínských dovozů se v této dekádě zvýšily o neuvěřitelných 546 % a vývozy dokonce o bezprecedentních 555 % (ve stálých cenách a směnných kurzech)! Hlavními exportními trhy pro čínské zboží se staly USA (21 %), Japonsko (17 %) a země Evropské unie (15,3 %), z toho připadaly celé 4 % pouze na Německo. Dovezené zboží do Číny pak pocházelo především z Japonska (18 %), Tchaj-wanu (11 %), Jižní Koreje (10 %), USA (10 %) a EU (13,7 %), z toho opět 5 % jen z Německa. (Cihelková, a další, 2019)

Čínská populace i přes politiku jednoho dítěte musela počítat každý rok s navýšením o 15 miliónů zaměstnanců, kterým bylo potřeba najít pracovní místo. Podle predikcí plánovací komise je k vytvoření takového množství pracovních pozic potřebný hospodářský růst ve výši nejméně 8 %. Uvedeného cíle Čína s přehledem dosáhla a mezi lety 2003-2007 rostl Čínský GDP dvouciferným tempem s vrcholem dosaženým v roce 2007 při hodnotě růstu 14,2 %. Při přepočtu na obyvatele čínský hrubý domácí produkt mezi lety 1992-1999 rostl dvojnásobně a mezi roky 2000-2007 se opět zdvojnásobil. Inflaci i nezaměstnanost se dařilo držet ve stanovených mezích, zahraniční dluh se

značně redukoval a devizové rezervy centrální banky od roku 1992 do roku 2012 narostly 157krát.

Světová finanční a hospodářská krize¹⁴ z let 2007-2008 zasáhla čínské hospodářství zprostředkovaně především v podobě poklesu exportu do vyspělých západních ekonomik. Před dopadem světové finanční krize rostl objem čínského exportu meziročním tempem okolo 20 %. V roce 2008 to bylo jen 8 % a v roce 2009 zaznamenal dokonce pokles o 10 %. Krize světové ekonomiky ovšem Čínu poučila, od jednostranně zaměřené exportní ekonomiky se začalo čínské hospodářství více soustředit na rozsáhlý domácí trh, početní střední třídu s ohromnou kupní silou a aktivaci domácí poptávky. (Cihelková a další, 2019)

Graf č. 3

- Graf vývoje čínského GDP v přepočtu na obyvatele mezi roky 1990–2010 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle macrotrend.net)

¹⁴ Světová finanční a hospodářská krize, často označována jako Velká recese, začala v roce 2007 a trvala až do roku 2009. Jejím původem byla americká hypoteční krize, která se postupně rozšířila do celosvětového finančního systému a vyústila v hospodářskou krizi, jejíž následky trvaly po několik dalších let.

Vývoj od roku 2010 po současnost

Od roku 2011 se tempo růstu čínské ekonomiky postupně zpomalovalo mimo jiné z důvodu ochlazení exportní poptávky způsobené dopady světové finanční a hospodářské krize. V roce 2011 vzrostl čínský GDP o 9,5 %, v roce 2012 dále zpomalil na 7,9 % a na 7,7 % v roce 2013. Zpomalení vyvolávalo obavy o budoucnost čínské ekonomiky a o její možné dopady na globální ekonomiku. Je potřeba si ovšem uvědomit, že ve stejném období rostl GDP USA v průměru o necelá 2 % ročně a ostatní přední světové ekonomiky jako například Německo a Francie se potýkaly s ještě nižším či dokonce negativním růstem. V roce 2012 se stal novým generálním tajemníkem Komunistické strany Číny Xi Jinping¹⁵. Po ustanovení do funkce přislíbil uskutečnění ambiciózního plánu na reformování země a zavedení tvrdých opatření pro boj proti korupci. Podle Jinpinga byla korupce hlavním faktorem, který ohrožoval ekonomickou stabilitu země a vedla k rostoucí nespokojenosti mezi obyvatelstvem. Rozhodl se přijmout nezbytná opatření k odstranění korupce a obnovit důvěru veřejnosti v Komunistickou stranu Číny. V roce 2013 byl založen Úřad pro boj proti korupci, který má za úkol vyšetřovat korupci na nejvyšší úrovni a koordinovat úsilí mezi vládními agenturami. Úřad má rozsáhlé pravomoci, včetně práva na zatýkání, vyšetřování a stíhání podezřelých z korupce.

Dopady boje proti korupci pro čínskou ekonomiku jsou ovšem nejisté. Na jedné straně významně přispívají k transparentnosti a stabilitě trhu, což zvyšuje důvěru investorů a posiluje vnitřní růst. Zlepšení regulačního prostředí přináší větší prostor pro malé a střední podniky, a to dále podporuje inovace a diverzifikaci. Na druhé straně však může dojít k ochlazení ekonomiky, neboť mnoho podniků a úředníků zůstává v obavách, že by mohli být cílem vyšetřování. Otázkou také zůstává, zda je boj proti korupci veden správným způsobem. Kritické hlasy tvrdí, že příliš mnoho úředníků bylo zatčeno a odsouzeno bez spravedlivého procesu, což způsobilo nejistotu a obavy mezi investory a podnikateli. V období mezi lety 2012-2017 nicméně rostla průměrná hodnota GDP o 7,7 % ročně. Je ovšem

¹⁵ Jméno generálního tajemníka Komunistické strany Číny se v českém jazyce uvádí jako Si Ťin-pching. Pro potřeby této práce bude uváděno v původní podobě.

obtížně určit, zda se jedná pouze o důsledek boje proti korupci, nebo stimulaci ekonomiky zavedené v roce 2012 po pomalém růstu způsobeném celosvětovou recesí. Jako další ukazatel, který by mohl být spojen s výsledky boje proti korupci, je investiční klima v Číně. Podle Světové banky se Čína umístila v roce 2013 na 91. místě v indexu Doing Business¹⁶, v roce 2018 se však posunula již na 46. pozici, jenž naznačuje, že boj proti korupci pomohl vylepšit podnikatelské prostředí v zemi.

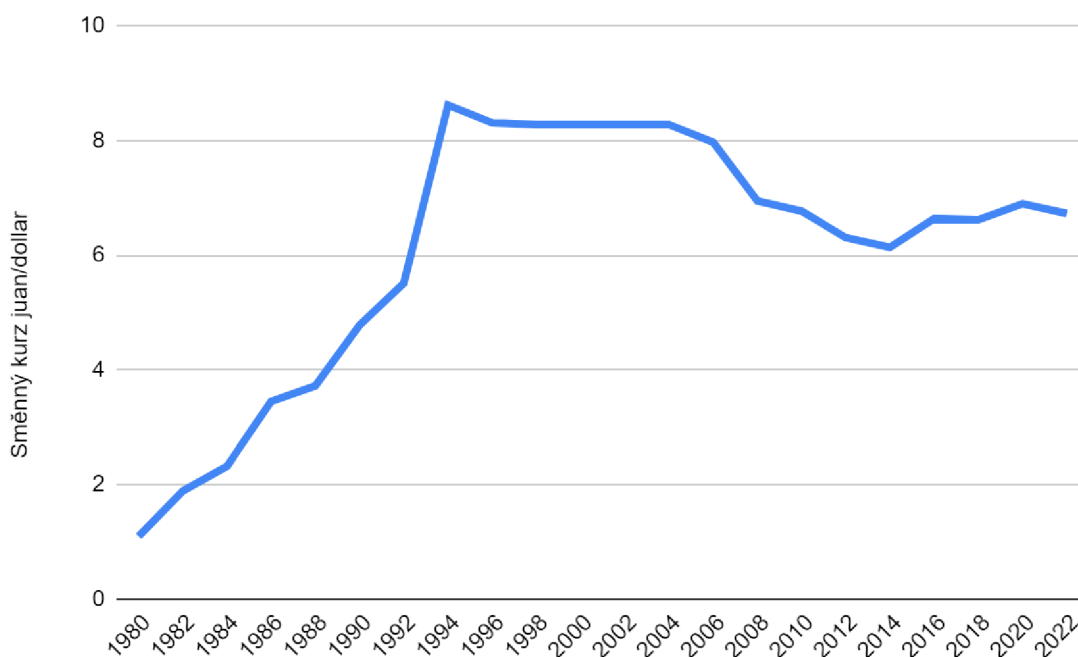
V roce 2015 překvapila čínská centrální banka světové trhy, když devalvovala¹⁷ čínský juan, což mělo za následek pokles jeho hodnoty o více než 3 %. Jednalo se o první takovou změnu v čínské měnové politice od roku 1994, kdy proběhla první devalvace čínského juanu. Důvodem k devalvaci byla snaha čínské vlády o podporu exportu a stimulaci růstu ekonomiky v době, kdy docházelo ke zpomalení ekonomického růstu v Číně a celkovému zhoršení světového hospodářského prostředí. Reakce na devalvaci byly smíšené. Někteří analytici se obávali, že by tento krok mohl vyvolat novou fázi měnové války, kdy si jednotlivé země vzájemně snižují hodnotu svých měn, ve snaze podpořit export. Čínská vláda se naopak obavy snažila uklidnit a ujistit trhy, že nebude pokračovat v devalvaci juanu. Nicméně negativní dopad na jednotlivé země již nastal. Od této doby čínská měna postupně zpevňovala své postavení a čínská vláda se snaží udržet její stabilitu. V průběhu následujících let byly zaznamenány další menší devalvace, ale již však ne v takovém rozsahu, jako v roce 2015 (Graf č. 4).

Důležitou iniciativou čínské vlády v posledních letech bylo vytvoření digitálního ekonomického prostoru (iniciativa byla označována „Made in China 2025“), který by byl klíčem budoucího ekonomického růstu. V následujícím období vznikly firmy zaměřující se na software a IT služby a v průběhu následujících let se rozrostly do nadnárodních firem v hodnotě stovek miliard dolarů.

¹⁶ Index Doing Business je srovnávací ukazatel, který měří kvalitu podnikatelského prostředí ve 190 zemích světa. Hodnotí podnikatelské prostředí z hlediska jednotlivých aspektů podnikání, jako jsou např. jednoduchost zakládání firmy, získávání úvěrů, ochrany investorů, zdanění, ochrany menších akcionářů. V roce 2018 obsadila Česká republika 30. místo.

¹⁷ Devalvace měny je proces, při kterém dochází ke snižování hodnoty měny vůči ostatním měnám nebo určitému zboží, například zlatu. Devalvace měny může být provedena z různých důvodů, mezi nejčastější patří navýšení konkurenceschopnosti zahraničního obchodu.

Graf č. 4

- *Graf dlouhodobého udržování podhodnoceného juanu vůči americkému dolaru mezi roky 1980–2022 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle World Bank Data)*

Společnosti jako Alibaba¹⁸ a Tencent¹⁹ nabízejí širokou škálu digitálních produktů a služeb, od elektronického obchodování a platebních systémů až po online vzdělávání a cloudové služby a jsou důležitou součástí podpory digitalizace hospodářství země. Tyto společnosti nejenže poskytují digitální služby a produkty, zároveň jsou důležité v rozvoji čínské ekonomiky. Digitální ekonomický prostor, který vytvářejí, umožňuje malým a středním podnikům přístup k novým trhům, a vytváří nové pracovní příležitosti.

Dalším krokem čínské vlády v podpoře rozvoje digitální ekonomiky je podpora výzkumu a inovací. V roce 2015 založila vláda Čínskou akademii věd, která se zaměřuje na výzkum umělé inteligence a dalších moderních technologií. Zároveň

¹⁸ Společnost Alibaba byla založena v roce 1999 Jackem Ma jako platforma pro obchodování B2B. Od té doby se stala jednou z největších e-commerce společností na světě. Má značný vliv na čínskou ekonomiku, její platformy umožňují čínským i zahraničním obchodníkům prodávat své produkty online a nabízí řadu platebních služeb včetně systému AliPay.

¹⁹ Tencent je největším poskytovatelem internetových a mobilních služeb v Číně. Založena byla v roce 1988 a její portfolio služeb zahrnuje online hry, sociální média, platební systémy a cloudové služby. Mezi nejznámější produkty patří WeChat, aplikace pro sociální sítě a chatování, která má více než miliardu uživatelů.

podporuje rozvoj technologických parků a inkubátorů pro start-upy, které mají potenciál výrazně změnit ekonomiku Číny. Ze všech těchto kroků je patrné, že čínská vláda má velký zájem na rozvoji digitální ekonomiky a považuje ji za klíčový faktor v budoucím ekonomickém růstu země.

V březnu roku 2021 byl schválen nový pětiletý plán pro roky 2021 až 2025, který zahrnuje řadu hospodářských a sociálních cílů pro následující období. Mezi jeho hlavní cíle patří rozvoj venkovských oblastí, její infrastruktury a podpoření rozvoje místních ekonomik. Součástí plánu je i snaha o větší samostatnost těchto oblastí, které jsou v současnosti často závislé na městských centrech. Plán se dále zaměřuje na zlepšení životní úrovně obyvatel, včetně rozšíření sociálního zabezpečení, posílení zdravotnického systému a zlepšení vzdělávání. Dále se chce Čína zaměřit na ochranu životního prostředí, snížit hodnoty skleníkových plynů a zlepšit kvalitu ovzduší a pitné vody. Počítá se s navýšením podpory obnovitelných zdrojů a celkovým zefektivněním energetické soustavy. Neméně důležitý je cíl snížení závislosti Číny na zahraničních technologiích. Osamostatnit by se měla především v odvětvích, jako jsou polovodiče, biotechnologie a umělá inteligence.

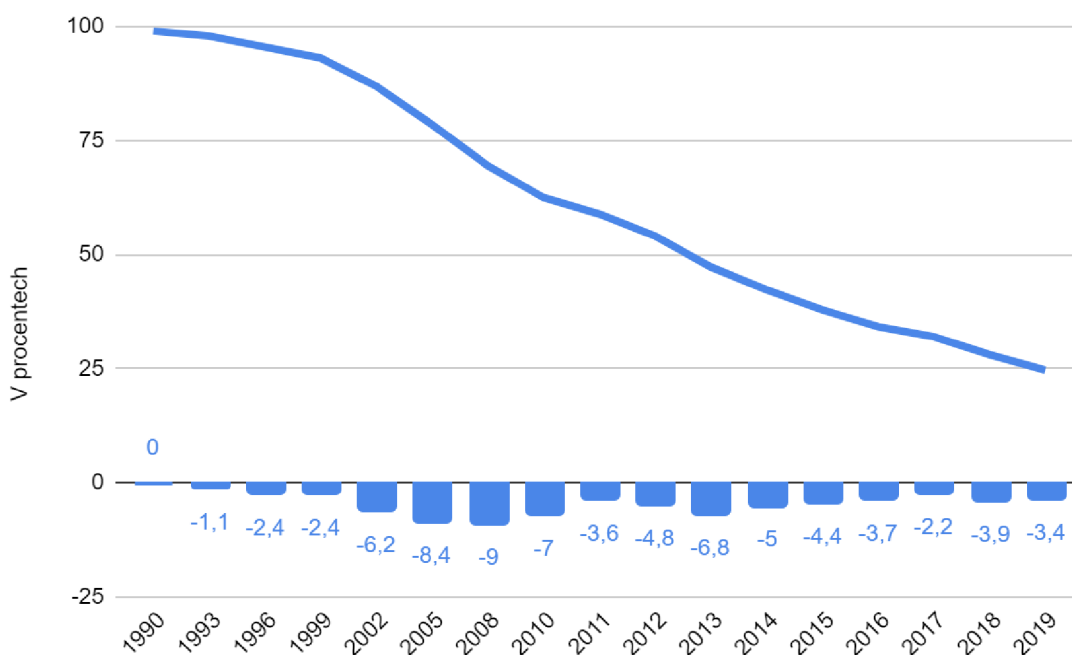
Posledním stanoveným cílem je stabilizování průměrného ročního růstu GDP o 6 %, jenž by vedlo k zdvojnásobení velikosti ekonomiky Číny v roce 2035. Ještě v roce 2021 se plán podařilo splnit a čínská ekonomika vzrostla meziročně o 8,1 %. Poté se však naplno projevíly dopady související s celosvětovou pandemií onemocnění COVID-19²⁰ a velice striktními omezeními, které přijala čínská vláda a které měly značný dopad na její ekonomiku. Růst GDP v roce 2022 činil 3 % a dvojnásobně tak zaostal za stanoveným cílem. Odhady pro rok 2023 jsou mírně optimističtější a počítají s růstem čínské ekonomiky o zhruba 5 %. Pořád se však jedná o hodnoty, které můžou Číně ostatní země pouze závidět.

²⁰ Onemocnění COVID-19 (zkratka z anglického Coronavirus Disease 2019) je způsobené novým koronavirem SARS-CoV-2. Tento virus se poprvé objevil na konci roku 2019 v čínském městě Wuhan v provincii Chu-pej. Od té doby se rychle rozšířil po celém světě a vyvolal pandemii. Kromě přímých zdravotních dopadů má COVID-19 také velký vliv na ekonomiku. Kvůli pandemii docházelo k mnoha omezením a uzavíráním ekonomik, což způsobovalo vysokou nezaměstnanost a hospodářskou recesi.

1.3 Čína jako světová ekonomická velmoc

Na počátku ekonomických reforem v roce 1978 byla Čína chudá. Její GDP přepočtené na obyvatele bylo podobné africké Zambii – to je méně než polovina asijského průměru a méně než dvě třetiny afrického průměru. Čínské GDP rostlo průměrným tempem 10 % ročně až do roku 2014, čímž se její GDP na obyvatele zvýšilo téměř 49krát ze 155 dolarů v roce 1978 na 7.590 dolarů v roce 2014. Díky tomu Čína dostala z chudoby více než 800 milionů lidí (Graf č. 5), což je bezkonkurenční úspěch. V městských centrech Číny byla chudoba prakticky odstraněna. Další rozvoj je však potřebný pro obyvatele venkovských oblastí, kde se příjem na obyvatele nachází stále pod světovým průměrem.

Graf č. 5

- Graf znázorňující snižování úrovně chudoby v Číně mezi roky 1990-2019 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Macro Trends)

Skutečnost, že svět dosáhl rozvojového cíle snížit extrémní chudobu na polovinu stanoveného pro nové tisíciletí OSN²¹, byla z velké části způsobena Čínou, která

²¹ Tento cíl byl součástí tzv. Miléniových rozvojových cílů OSN, které byly přijaty v roce 2000. Cíl č. 1, jak byl nazýván, se zaměřil na snížení extrémní chudoby, což znamená snížení podílu lidí, kteří žijí za méně než 1,25 dolaru na den, o polovinu.

se v letech 1990-2005 podílela na snížení chudoby ve světě z více než tří čtvrtin. Tento vývoj podpořil rozmach asijské střední třídy, napomohl ke snížení nerovnosti mezi zeměmi a učinil z Číny jednu z předních světových velmocí.

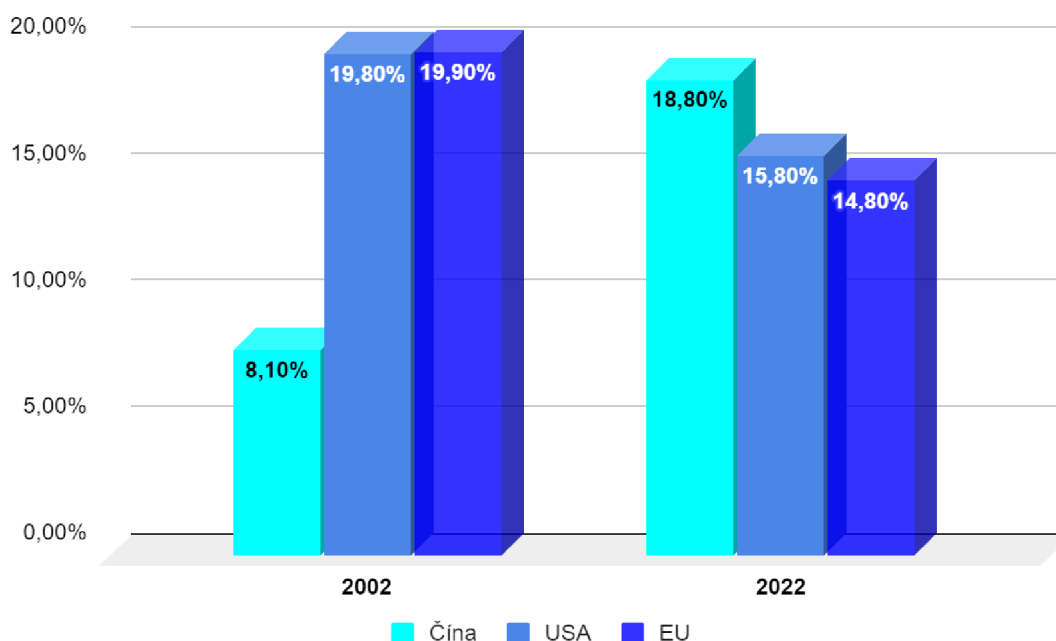
Čína a její ekonomická síla

Během několika posledních desetiletí se Čína stala se značným náskokem světovým výrobním centrem a největším vývozcem zboží, čímž se z rozvíjejícího trhu stala ekonomická supervelmoc. Podle údajů Mezinárodního měnového fondu Čína v uplynulém roce tvořila 18,8 % světového GDP na základě parity kupní síly²² (PPP). Tento nárůst se podařil za pouhé dvě dekády z předchozích 8,1 % světového GDP, kdy byly Spojené státy i EU dalece před čínským ekonomickým vývojem. Ve stejném období, kdy Čína dokázala ekonomicky růst, podíl USA na celosvětovém GDP v letech 2002-2022 klesl z 19,8 % na 15,8 % a podíl EU klesl ve stejném období z 19,9 % na 14,8 % (Graf č. 6). Rozdíl mezi Čínou, USA a EU se bude v příštích letech pravděpodobně dále prohlubovat, protože hospodářské vyhlídky pro USA a EU nejsou optimistické a s možností recese, zatímco se očekává, že se Čína navrátí k růstu středně jednociferným tempem.

Dalším úspěchem čínské expanze v posledních dvou dekádách je překreslení mapy světového obchodu. V roce 2002 mělo pouze 32 zemí světa celkový obrat obchodu s Čínou vyšší než jejich celkový obchod se Spojenými státy. Ty se mohly chlubit větším obratem bilaterálního obchodu než měla Čína s více než 160 zeměmi světa. O 20 let později Čína zcela změnila strukturu světového obchodu. Celkový obrat bilaterálního obchodu Číny převyšuje obrat Spojených států ve 130 zemích, zatímco USA předčí Čínu pouze v 58 zemích. Z největších světových ekonomik v současné době pouze Francie, Spojené království, Mexiko a Kanada obchodují více se Spojenými státy než s Čínou a náskok USA před Čínou v Indii je na úrovni statistické chyby (Obrázek č. 1).

²² GDP podle parity kupní síly (purchasing power parity – PPP) je způsob měření GDP, který bere v úvahu rozdíly v cenách zboží a služeb v různých zemích. GDP PPP porovnává, kolik zboží a služeb by mohla daná měna v určité zemi koupit v porovnání s jinou zemí. Tento přístup umožňuje lepší srovnání životní úrovně a kupní síly mezi zeměmi.

Graf č. 6

- *Graf porovnávací změnu hodnot GDP na základě parity kupní síly mezi Čínou, USA a EU v letech 2002 a 2022 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Statista)*

Takto dramatická změna na postavení Spojených států ve světovém obchodu byla trnem v oku americkému prezidentovi Donaldu Trumpovi²³. Od jeho nástupu do funkce prezidenta USA se obchodní vztahy s Čínou staly předmětem ostrého sporu mezi oběma zeměmi. Konflikt eskaloval v roce 2018, kdy USA uvalily cla na dovoz čínského zboží v hodnotě 250 miliard dolarů. Trumpova administrativa kritizovala Čínu za dumpingové ceny, nekalé obchodní praktiky a krádeže duševního vlastnictví. Čína reagovala zavedením protiopatření, která měla negativní dopad na americké firmy, jako bylo například zvyšování tarifů na dovoz zemědělských produktů z USA. Tento konflikt vedl ke zpomalení mezinárodního obchodu a měl dopad na celosvětové hospodářství.

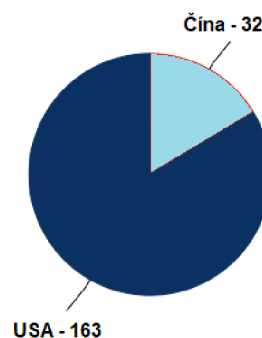
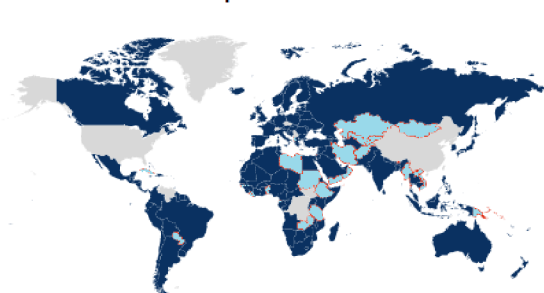
V průběhu let se obchodní válka stala více složitou a nepřehlednou, zahrnující nejenom cla, ale i restriktce na vývoz technologií, omezení investic, snižování výměny studentů a další. V roce 2020 byla podepsána dohoda, která měla uklidnit napětí v obchodních vztazích mezi oběma zeměmi. Dohoda zahrnovala

²³ Donald Trump byl zvolen americkým prezidentem v listopadu 2016, když v amerických prezidentských volbách porazil kandidátku Demokratické strany Hillary Clinton.

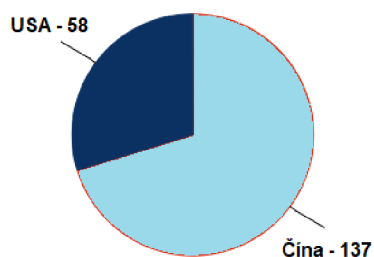
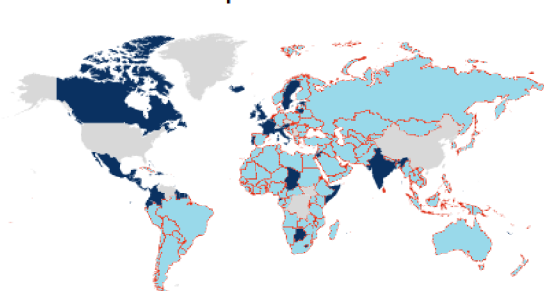
snížení některých cel a závazek Číny nakupovat více amerických produktů. Nicméně některé další zásadní otázky, jako jsou duševní vlastnictví a dotace, zůstaly nevyřešené.

Obrázek č. 1

2000 USA - Čína: podíl celkového světového obchodu

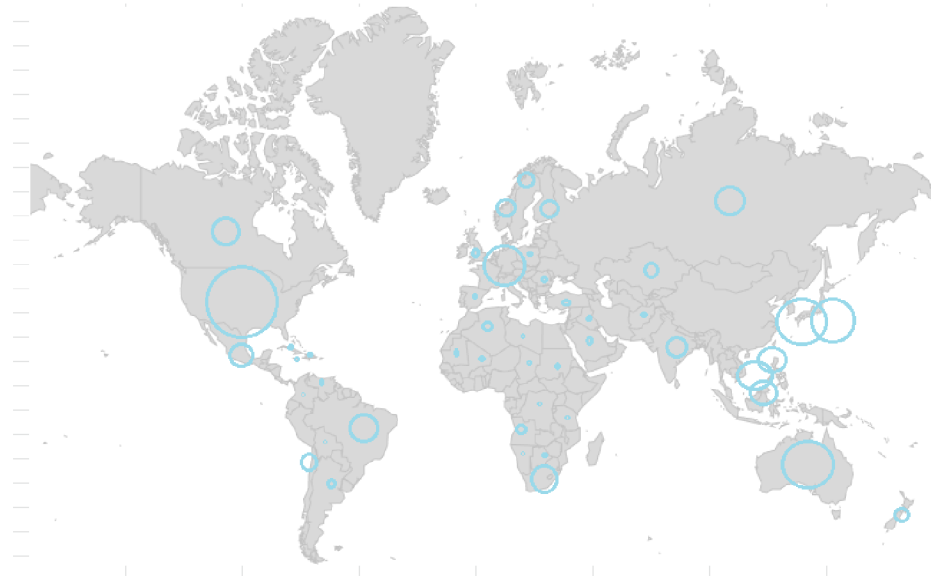
2019 USA - Čína: podíl celkového světového obchodu

- Obrázek znázorňující změnu celkové bilance světového obchodu ve prospěch Číny (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Knoema)

Výsledek obchodní války je pro Spojené státy minimálně sporný. V roce 2019 tvořil Čínský vývoz do USA více než 450 miliard dolarů, zatímco americký vývoz do Číny pouze 106 miliard dolarů. V roce 2020 snížila Čína dovoz z USA o 4,6 % na 103,7 miliardy dolarů. Naproti tomu se čínský vývoz do USA zvýšil o 7,9 % na 452,9 miliardy dolarů. V roce 2020 činil americký obchodní deficit s Čínou 310,8 miliard dolarů, což je druhá nejvyšší hodnota v historii. Obchod mezi USA a Čínou představuje asi 20 % celkového mezinárodního obchodu.

Obrázek č. 2

- *Obrázek znázorňující pro Čínu nejdůležitější trhy dle celkového objemu exportu (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Trading Economics)*

V současné době se obě země snaží najít cestu, jak se vyhnout další eskalaci napětí v obchodních vztazích. Obchodní válka má dopady nejen na tyto země, ale i na globální ekonomiku. Světoví ekonomové se obávají růstu inflace, snížení růstu globálního obchodu a zvýšení geopolitického napětí. Obchodní válka mezi Čínou a USA zůstává významným globálním problémem, který má dopad na celosvětový obchod a investice.

1.4 Mezinárodní angažmá Číny

Po smrti Mao Ce-tunga v roce 1976 a následujícím období politických a ekonomických reforem se Čína začala postupně otevírat světu a navazovat mezinárodní spolupráci. Po opakovaném odmítnutí přijetí Číny do OSN kvůli obavám o příliš velké podřízené postavení v čínsko-sovětském spojení, byl Peking v roce 1971 konečně přijat a mohl se začít aktivně zapojovat do většiny hlavních mezinárodních organizací. V 80. letech se Čína stala členem Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, jenž jí umožnilo získat přístup k mezinárodním finančním zdrojům. Čína taktéž obnovila diplomatické vztahy se Spojenými státy a mnoha evropskými zeměmi. V roce 1984 podepsala s Velkou Británií dohodu o budoucnosti Hongkongu a v roce 1999 se stala členem Světové obchodní organizace (WTO).

Pro posílení postavení v regionu jihovýchodní Asie se Čína spolu s Japonskem a Jižní Koreou připojila v roce 1997 do hospodářské platformy ASEAN²⁴. Nově pod označením ASEAN+3 se jedná o důležitou platformu pro dialog, hospodářskou integraci, finanční stabilitu, výzkum a vývoj, dopravu a turismus. Jeho účastníci se pravidelně setkávají na vrcholných schůzkách a dalších zasedáních, na kterých se řeší otázky týkající se spolupráce a rozvoje v regionu. Uskupení je považováno za jeden z nejdůležitějších regionálních mechanismů v Asii a jeho význam roste v době narůstajícího vlivu Číny a Japonska v regionu. Čína se taktéž velmi aktivně podílí na různých uskupeních sdružujících největší rozvojové ekonomiky světa. V této spolupráci vidí přední ekonomové obrovský potenciál a potenciální hrozbu pro současné sdružení nejvyspělejších světových ekonomik.

Dnes je Čína jedním z nejvýznamnějších aktérů na mezinárodní scéně a má rozsáhlé vztahy s mnoha zeměmi světa. Spolupracuje například s Ruskou federací, zeměmi střední a východní Evropy, Japonskem, Jižní Koreou a dalšími zeměmi Asie, se Spojenými státy a ostatními zeměmi Západu, s Africkým

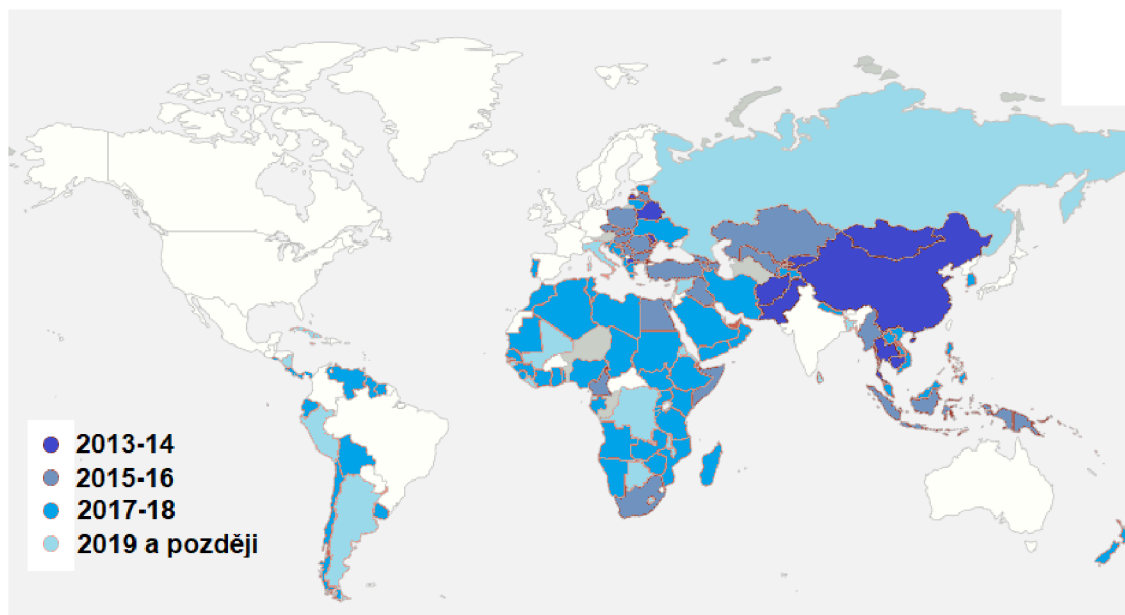
²⁴ Organizace ASEAN byla založena 8. srpna 1967, kdy ministři zahraničí pěti zemí: Indonésie, Malajsie, Filipín, Singapuru a Thajska podepsali společnou deklaraci. Cílem uskupení bylo urychlit hospodářský růst, sociální pokrok a kulturní rozvoj v regionu.

svazem, Latinskou Amerikou a Karibikem, ale také s OSN a dalšími mezinárodními organizacemi.

Iniciativa Pás a Stezka (Belt and Road Initiative)

Jedná se o nejambicióznější infrastrukturní projekt, který je někdy také označován jako Nová hedvábná stezka. Byla představena čínským prezidentem Xi Jinpingem v roce 2013 a ve své původní podobě měla za cíl ekonomicky propojit východní Asii a Evropu prostřednictvím fyzické infrastruktury. V následujících deseti letech se projekt rozšířil téměř do celého světa a nyní navíc zahrnuje země Afriky, Oceánie a Latinské Ameriky.

Obrázek č. 3

- *Obrázek znázorňuje země připojené k iniciativě BRI a rok jejich připojení (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Council on Foreign Relations)*

Původní Hedvábná stezka vznikla během expanze čínské dynastie Han (206 př. n. l. - 220 n. l.) a vytvořila obchodní síť na území dnešních středoasijských zemí (Afgánistán, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Turkmenistán, Uzbekistán, Indie a Pákistánu). Tyto obchodní trasy sahaly také více než čtyři tisíce mil do

Evropy. Střední Asie se tak stala epicentrem jedné z prvních vln globalizace a využití těchto tras vyvrcholilo během prvního tisíciletí.

Prezident Xi Jinping oznámil tuto iniciativu během oficiálních návštěv Kazachstánu a Indonésie v roce 2013. V prvotních představách měl plán dvě roviny: suchozemskou a námořní. Prvotní plán a název One Belt, One Road byl ovšem postupem času nahrazen označením Belt and Road Initiative (zkráceně BRI).

Vize směřovala k vybudování rozsáhlé sítě železnic, energetických potrubí, dálnic a efektivních hraničních přechodů ve směru na západ skrze bývalé sovětské republiky, ale taktéž na jih do Pákistánu, Indie a zbytku jihovýchodní Asie. Vytvoření této infrastrukturní sítě mělo značně zjednodušit asijskou konektivitu, která v současné době čelí stagnaci²⁵. Kromě fyzické infrastruktury začala Čína financovat i vybudování stovek speciálních ekonomických zón a průmyslových oblastí. Při summitu organizace ASEAN v Indonésii v roce 2013 došlo k oznámení plánů na vybudování námořní hedvábné stezky 21. století. Z důvodu rostoucí námořní obchodní dopravy by investovala Čína do rozvoje přístavů podél Indického oceánu, od jihovýchodní Asie až po Afriku a části Evropy (Obrázek č. 4).

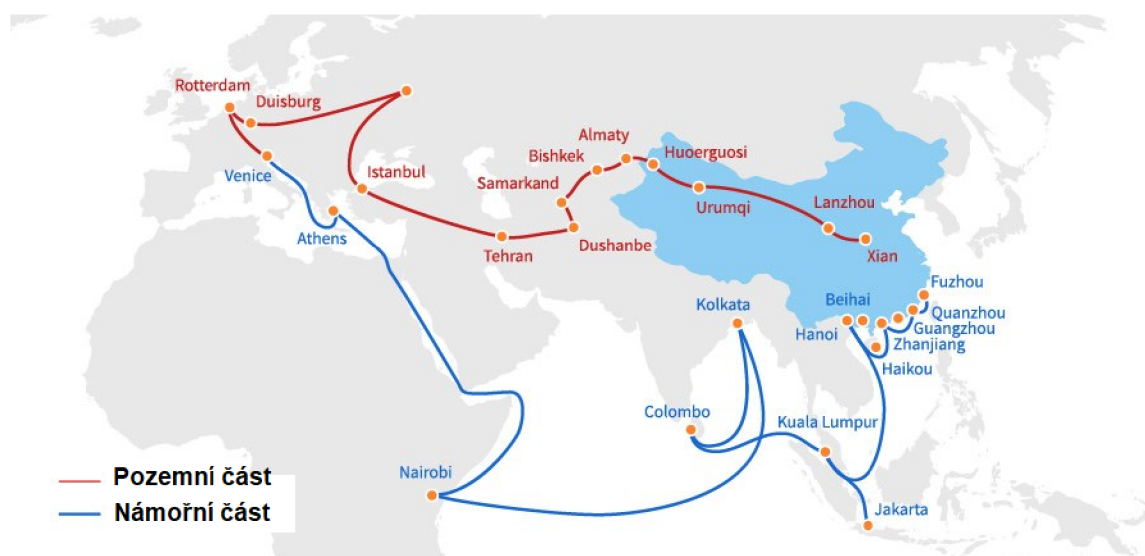
Celkové ambice Číny ohledně BRI jsou ohromující. V současné době podepsalo projekty anebo o ně projevilo zájem na 147 zemí, které představují dvě třetiny světové populace a 40 % celosvětového GDP. Největším projektem BRI je ekonomický čínsko-pákistánský koridor (jedná se o soubor projektů spojující pákistánský přístav Gwadar v Arabském moři s Čínou) v hodnotě 62 miliard dolarů. Na takovéto podobné úsilí vynaložila Čína odhadem již 1 miliard dolarů a podle expertů mohou čínské výdaje za dobu životnosti BRI dosáhnout až astronomických 8 miliard dolarů.

Iniciativa BRI vyvolává také nemalou kritiku mířící především na přílišné zadlužování zemí při financování modernizace infrastruktury. Čína považuje projekty BRI za komerční úsilí s půjčkami blízkými tržní úrokové sazbě a očekává, že budou splaceny. Celkový dluh vůči Číně od roku 2013 prudce

²⁵ V roce 2018 Asijská rozvojová banka odhadla, že kontinent čelí ročnímu nedostatku financování infrastruktury ve výši více než 900 miliard USD.

vzrostl a v některých zemích přesáhl 20 % GDP. Od doby, kdy došlo v důsledku pandemie COVID-19 k utlumení globálních trhů, stále větší počet zemí BRI s nízkými příjmy se potýká s problémy při splácení půjček spojených s touto iniciativou, což vyvolalo vlnu dluhových krizí. V Pákistánu problémy se splácením půjček potřebných k vybudování infrastruktury vedly k prohlubujícímu se rozpočtovému deficitu, což vyústilo v záchranu od Mezinárodního měnového fondu. Vysoké dluhové zátěže v Ghaně a Zambii, které byly částečně tvořeny i z půjček souvisejících s BRI, vedly k zhroutilí státní správy. Nicméně je třeba zmínit, že většina zemí, které se přihlásí k BRI, má pouze omezené alternativy k financování svých projektů.

Obrázek č. 4

- Obrázek znázorňuje pozemní a námořní část iniciativy BRI (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Silk Road Briefing)

Jako odpověď, která má konkurovat BRI, představil v roce 2021 prezident USA Joe Biden ve spolupráci se skupinou G7 iniciativu Build Better World Initiative (B3W). Ačkoliv někteří příznivci tvrdí, že B3W představuje žádanou alternativu k BRI, mnozí uznávají, že nedostatek financí jí brání v tom, aby byla čínské iniciativě BRI vážným konkurentem. Rok po oznámení B3W činily závazky v rámci iniciativy pouze 6 milionu dolarů. Podle kritiků by měl Washington posílit své půjčky prostřednictvím již stávajících institucí jako je Světová banka a MMF.

1.5 Rychle rostoucí rozvojové ekonomiky

Uskupení rozvojových zemí dnes představuje velmi široký celek, zahrnující ropné velmoci Perského zálivu i nejchudší země subsaharské Afriky, což je příčinou poměrně obtížného formulování univerzální definice nebo jednoznačného kritéria pro zařazení jednotlivých států do skupiny rozvojových zemí nebo rozvíjejících se ekonomik.

Z pohledu těchto ekonomik používá nejadekvátnější řešení Světová obchodní organizace (WTO), jelikož je nechává sama rozhodnout, o přidělení si statusu rozvojové ekonomiky. Ostatní členové WTO poté mohou při projednávání o přidělení tento statut zpochybnit. (Kunešová, a další, 2019)

Rozvíjející se tržní ekonomiky se nachází v procesu rozvoje své ekonomiky, aby se staly vyspělejší. Vytvářejí zatím pouze nízký až střední příjem na obyvatele, ale obsahují velký potenciál rychlého rozvoje díky vysoké úrovni výroby a významné industrializaci.

V posledních dvou dekadách spatřovalo mnoho ekonomů obrovský potenciál těchto ekonomik a postupně si to začaly uvědomovat i tyto země samotné. Pro jejich rozlišení od ostatních vyspělých ekonomik vznikaly různá označení jako například E7 nebo se rovnou tyto země spojily v první neformální uskupení označované jako BRIC.

Emerging 7

Rozvíjející se sedmičku (Emerging 7, zkráceně E7) tvoří Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Mexiko, Indonésie a Turecko. Na rozdíl od skupiny G7²⁶ není E7 skutečným fórem ani aliancí, ale pouze konceptem, který použily poprvé ekonomové John Hawksworth a Gordon Cookson v roce 2006, aby zdůraznili hospodářský potenciál rozvíjejících se zemí oproti vyspělým ekonomikám. V roce

²⁶ Jedná se sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa. Mezi členy patří Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Spojené království a USA. Zastoupeny jsou zde také státy EU prostřednictvím předsedy Evropské rady a Evropské komise. Sdružení původně vzniklo pod označením G6 v roce 1975 a v roce 1976 se rozšířilo o Kanadu na formát G7.

1995 byla E7 z ekonomického hlediska o polovinu menší než G7, ale už v roce 2015 byla přibližně stejně velká a podle ekonomických predikcí by do roku 2040 mohla být skupina E7 dvakrát větší než skupina G7.

Obrázek č. 5

E7: Čína, Indie, Indonésie, Brazílie, Rusko, Mexiko, Turecko
G7: USA, UK, Francie, Německo, Japonsko, Kanada, Itálie

- Obrázek znázorňuje porovnání velikosti skupin E7 a G7 v letech 1995, 2015 a 2040 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle PwC's Global Megatrends)

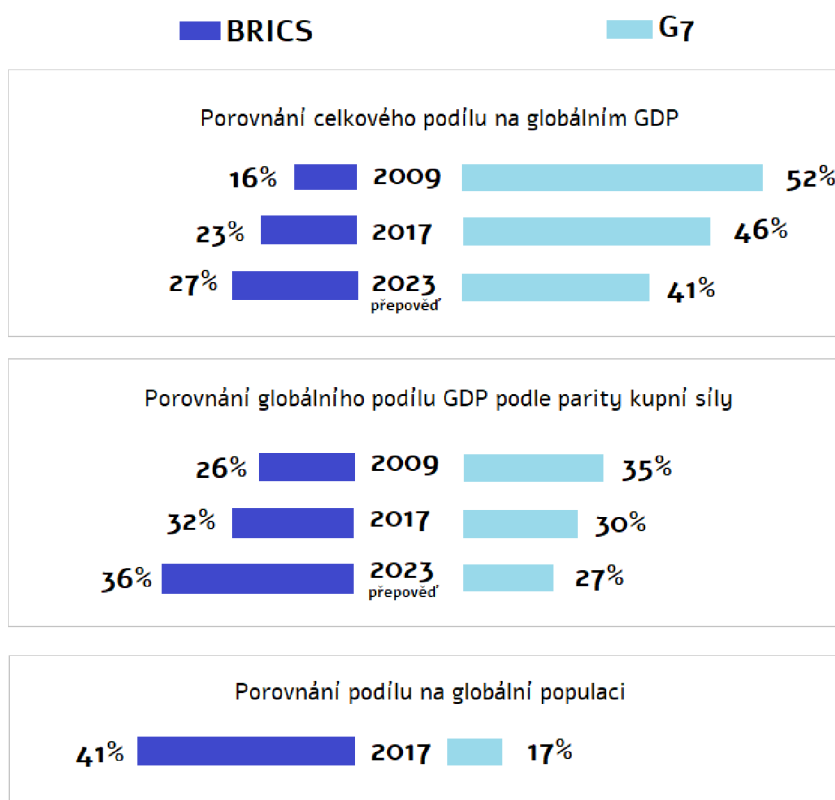
Šest ze sedmi největších ekonomik světa může v roce 2050 pocházet z rozvíjejících se ekonomik. V současné době jsou mezi prvními sedmi největšími ekonomikami tři členové skupiny G7, v roce 2050 zde zůstanou podle předpovědí pouze USA. V čele největších ekonomik se bude nacházet Čína, která bude tvořit 20 % světového GDP podle PPP, následovat ji bude Indie, USA, Indonésie, Brazílie, Rusko²⁷ a Mexiko.

²⁷ Predikce byla zveřejněna před vpádem ruských vojsk na Ukrajinu a zavedení ekonomických sankcí vůči Rusku. Proto v tuto chvíli nelze předjímat, na jaké úrovni se bude ruská ekonomika v uvedené době nacházet.

Uskupení BRIC

Skupina BRIC byla poprvé zaregistrována v roce 2001 jako společenství zahrnující v té době nejrychleji se rozvíjející trhy světa. Pojem poprvé použil Jim O'Neil z investiční banky Goldman Sachs. Ve svých článcích netvrdil, že by se země BRIC měly spojit do formálních obchodních sdružení, pouze zdůrazňoval ekonomický potenciál takového bloku. V roce 2006 svolala Ruská federace schůzku ministrů zahraničí čtyř států (Brazílie, Ruska, Indie a Číny), při které došlo k oficiálnímu oznámení o vytvoření nového uskupení. K původním čtyřem státům se v roce 2010 připojila Jihoafrická republika a uskupení pozměnilo svůj název na BRICS.

Obrázek č. 6

- Obrázek znázorňuje porovnání zemí uskupení BRICS se zeměmi G7 v letech 2009, 2017 a 2023 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle MMF a OSN)

Země BRICS představují 42 % světové populace, 30 % světové rozlohy a podílí se na tvorbě světového GDP 23 %. Nejsilnější ekonomiku uskupení představuje

Čína, která se na jejím GDP podílí 56 %. Přestože státy BRICS dosud neoznámily žádné formální obchodní dohody, političtí lídři členských států společně navštěvují summity a spolupracují ve vzájemné shodě.

Na summitu v roce 2014 v Brazílii byl poprvé představen koncept BRICS+, který označuje původní členy uskupení BRICS s rozšířením o další kandidátské země. Na tento summit byli pozváni představitelé Argentiny, Indonésie a Turecka, aby se setkali s vedoucími představiteli BRICS a diskutovali o možnosti vytvoření rozšířeného uskupení BRICS+. Mezi země, které jsou považovány za potenciální kandidáty na členství, patří dále Mexiko, Jižní Korea a Nigérie.

Cílem BRICS+ je posílit spolupráci s dalšími významnými rozvojovými ekonomikami a zeměmi v regionu. Tyto země jsou považovány za klíčové hráče v globální ekonomice a mají společné zájmy v oblasti obchodu, investic a rozvoje.

Nová rozvojová banka

Nápad na založení Nové rozvojové banky (New Development Bank – NDB, dříve označovaná jako BRICS Development Bank) navrhl Indie na 4. summitu zemí BRICS v roce 2012 v Dillí a na následujícím summitu pořádaném v Jižní Africe dne 27. března 2013 se vedoucí představitelé dohodli na založení rozvojové banky.

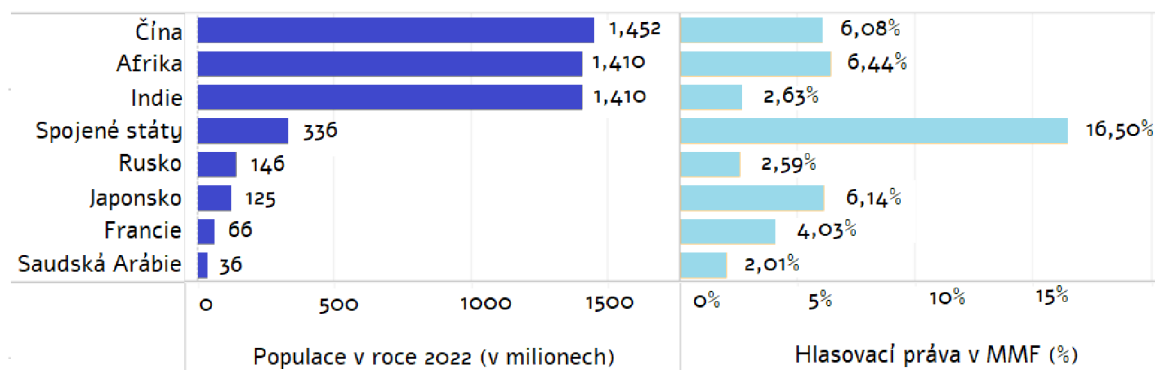
Hlavním cílem NDB je financování projektů rozvojových zemí, zejména v oblasti infrastruktury a udržitelného rozvoje. Banka byla založena jako alternativa k tradičním mezinárodním finančním institucím, jako je Mezinárodní měnový fond a Světová banka, o kterých rozvojové ekonomiky tvrdí, že jsou příliš ovládány hlavně západními zeměmi (Graf č. 7) a nesouhlasí se současným systémem hlasování²⁸. NDB přichází s alternativním způsobem rozdělení hlasovacích podílů při zachování principu partnerství na základě rovnosti bez ohledu na ekonomický potenciál země. (Tabulka č. 1)

²⁸ Hlasovací práva se v průběhu let několikrát změnila, základní vzorec však stále nadřazuje vyspělé země s rozvinutými ekonomikami, vysokým vstupním kapitálem a země, které si nepůjčují. Tento systém citelně znevýhodňuje rozvíjející se ekonomiky a jejich účast na rozhodování je poměrně malá.

Problémem tradičních rozvojových bank je nedostatek potřebných nástrojů nutných k uspokojení rychle rostoucí poptávky po investicích do infrastrukturních projektů především v rozvojových zemích, kde ji odborníci odhadují na 1 – 2,3 miliardy dolarů.

Svou účinnost potvrdila NDB i při zvládnutí problémů spojených s pandemií koronaviru a poskytla ekonomikám zakládajících členů relativně mírné dopady, a to i v nejakutnější fázi koronavirové krize. Došlo k vyčlenění 9 miliard dolarů na financování vládních programů na obnovu ekonomiky, což výrazně zmírnilo důsledky krize a usnadnilo adaptaci na novou postpandemickou realitu. Poskytování protikrizových úvěrů a kalkulace rizik spojených s pandemií vzbudily zájem národů, které nejsou členy BRICS. V průběhu roku 2021 se postupně k bance připojily Bangladéš, Egypt, Uruguay a Spojené arabské emiráty.

Graf č. 7

- Graf zobrazuje poměr procentuálních hlasovacích práv v institucích MMF a WB k celkové populaci jednotlivých zemí (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle MMF)

Ve snaze podpořit dynamický rozvoj banky, tato se poohlíží o zapojení dalších zemí s vysokým ratingem a finančními rezervami. Z tohoto ohledu se zraky členských zemí soustředí především na státy jihovýchodní Asie, zejména Indonésii a Thajsko. Přínosem by byl pro NDB vstup i dalších regionálních lídrů: v Latinské Americe je jedním z kandidátů Argentina, na Blízkém východě se jedná o vstupu se Saúdskou Arábií.

Tabulka č. 1

Země	Hlasovací podíl v IBDR (%)	Hlasovací podíl v NDB (%)
Čína	5,61	20
Rusko	2,82	20
Brazílie	2,1	20
Indie	3,23	20
Jižní Afrika	0,77	20

- *Tabulka zobrazuje porovnání hlasovacího podílu vybraných zemí v IBDR (Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj) a NDB (Nová rozvojová banka), (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle IBDR)*

V dnešní době rostoucího významu problematiky životního prostředí a udržitelných zdrojů v mezinárodní investiční realitě, nabírá rychle na síle financování ze strany NDB do „zelených projektů“. Již v roce 2016 umístila NDB emisi „zelených dluhopisů“ v celkové výši 3 miliard juanů na čínský trh pro podporu ekologických iniciativ. Poskytla Číně úvěr na financování tří projektů souvisejících se zelenou energií a rozhoduje o schválení přidělení prostředků na uruguayský projekt zeleného vodíku, což potvrzuje prioritu NDB v rámci environmentální agendy. Po poslední revizi investičních záměrů vstupuje banka také do oblasti potravinové a energetické bezpečnosti, změny klimatu a zdravotnictví. V souvislosti se zdravotnictvím se uvažuje o vytvoření lékařské asociace států BRICS.

Velice zajímavé pro budoucí vývoj ve světovém obchodu se jeví aktivity NDB spojené s dedolarizačním procesem. Americký dolar je dominantní měnou v globálním finančním a měnovém systému a ovlivňuje různé aspekty globálního dění. Síla a prestiž dolaru byly ústředním bodem amerického globálního vedení. Závazek využívat financování v místních měnách, než se spoléhat pouze na využívání amerického dolaru, je pouze špičkou ledovce dedolarizačních tendencí BRICS.

Podíl amerického dolaru na dvoustranném obchodním vyrovnání s Čínou klesl z téměř 90 % v roce 2015 na 46 % v roce 2020. Dále Čína společně s Ruskem spustily své vlastní přeshraniční platební mechanismy jako alternativy k síti

Společnosti pro celosvětovou mezibankovní finanční telekomunikaci (SWIFT)²⁹, kterou ovládají USA díky dominanci dolaru. Státy BRICS také zavedli společný systém BRICS Pay pro maloobchodní platby a transakce mezi členskými zeměmi. Je otázkou, zda tento zrychlený dedolarizační proces je pouze dočasnou změnou, nebo zda představuje širší změnu v globálních financích.

Ekonomická konkurence mezi Čínou a Indií

V roce 2022 se dostala Indie na titulky médií ve světě, když předstihla Spojené království a stala se pátou největší ekonomikou světa. Články psaly o možnosti zopakování čínského ekonomického úspěchu, což by znamenalo předstížení Německa za pět let a za další dva roky i Japonska.

Na počátku 90. let minulého století byly čínská a indická ekonomika téměř rovnocenné, avšak nominální GDP Číny dosáhlo v roce 2021 hodnoty 17,7 bilionu dolarů, asi 5,7 krát více než indických 3,1 bilionu dolarů. Během stejného období mezi lety 1990-2021 rostlo čínské GDP v průměru o něco přes 9 % ročně, za stejné období vykázala Indie růst v průměru o 5,9 %. (Tabulka č. 2) Velký rozdíl také spočívá v podílu průmyslu a služeb na tvorbě celkového GDP. Čína ve velkém vsadila na průmysl a bývá označována jako „světová továrna“. Naproti tomu Indie se zaměřila především na IT služby a je známá jako světová „back office“. Velký rozdíl mezi Indií a Čínou souvisí s růstem produktivity. Čína začínala s jednou třetinou úrovně indické produktivity v roce 1970, o čtyři desetiletí později je úroveň produktivity práce o 67 % vyšší než v Indii.

Indický výrobní sektor se potýká s řadou problémů, jako jsou nepravidelné dodávky energie, pomalé a drahé dopravní systémy a také nedostatek dovedností, které zvyšují produktivitu výroby. Na druhou stranu má indická ekonomika jasnou strategickou výhodu v pracovní síle, která má globální charakter.

²⁹ Jedná se o belgickou nezávislou společnost sloužící jako zprostředkovatel a vykonavatel finančních transakcí v mezinárodním platebním styku. Společnost byla založena velkými evropskými a americkými bankami v roce 1973. Právní formou jde o družstvo s ručením omezeným vlastněné zúčastněnými institucemi, sídlící v belgickém La Hulpe nedaleko Bruselu.

Tabulka č. 2

	Indie	Čína
Populace	1,35 B	1,39 B
GDP	\$ 2,7 T	\$ 13,6 T
Průměrný růst GDP (2010-20)	6,8 %	7,5 %
GDP na v přepočtu na obyvatele	\$ 2,010	\$ 9,770
% anglicky hovořící populace	15-25 %	1-5%
Celkový export	\$ 320 B	\$ 2,5 T
Celkový import	\$ 490 B	\$ 2,1 T

- *Tabulka porovnává vybrané statistické údaje mezi Čínou a Indií (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Information Technology & Innovation Foundation)*

Velké procento pracovníků mluví plyně anglicky, což jim dává výhodu nad čínskými státními příslušníky, kteří čelí jazykovým bariérám. Indická pracovní síla také odvádí vysoce kvalifikovanou práci pro průmysl informačních technologií a poskytování podpory jiným společnostem, na rozdíl od čínské pracovní síly pracující v továrnách. S ohledem na budoucnost světa spočívající na vysoce kvalifikovaných znalostních pozicích, indická pracovní síla se může brzy dostat do popředí, zatímco čínská se může brzy stát nadbytečnou.

Tabulka č. 3

• Sundar Pichai, CEO, Google	• Vinid Khosla, Co-founder, Sun Microsystems
• Satya Nadella, CEO, Microsoft	• Sanjay Mehrotra, Co-founder, Sandisk
• Shantanu Narayen, CEO, Adobe	• Amar Bose, Founder, Bose Corporation
• Arvid Krishna, CEO, IBM	• Ajay Bhatt, developed USB and other stand.
• Jayashree Ullal, CEO, Arista Networks	• Vinod Dham, „Father of Pentium“
• Dinesh Paliwal, CEO, Harman	• Sabeer Bhatia, Co-founder, Hotmail
• Nikesh Arora, CEO, Palo Alto Networks	• Amit Singhal, SVP, Google Search
• Neha Nerkhede, Co-founder, Confluent	• Parag Agrawal, CTO, Twitter
• Anjali Sud, CEO, Vimeo	• Sanjay Jha, Former CEO, Global Foundries
• Sanjay Mehrotra, CEO, Micron	• K.B. Chandrasekhar, Founder, Exodus

Com.

• George Kurian, CEO, Netapp

• Kanwal Rekhi, Co-founder, Excelan, Mentor

- *Tabulka zobrazuje nejvýznamnější původem indické IT odborníky zaměstnané v předních IT firmách v USA k 12. dubnu 2021 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Information Technology & Innovation Foundation)*

Hrozbu pro Čínu představuje také časovaná demografická bomba. V posledních několika desetiletích se Čína řídila politikou jednoho dítěte z důvodu kontroly populace. Nyní však z tohoto důvodu čelí situaci, kdy je více lidí mimo pracovní sílu než v ní. V současné době se očekává, že každý pracovník zaplatí náklady nejméně na dva čínské důchodce. Indie má naproti tomu značnou demografickou dividendu. Pokud bude indická vláda schopna poskytnout těmto pracovníkům práci, očekává se, že indická ekonomika značně poroste. Vzhledem k tomu, že bude mít mezi pracovní silou mnohem více lidí než mimo ni, je Indie potenciálně připravena stát se ekonomickou supervelmocí.

1.6 Čínské ekonomické angažmá v Africe

V rámci nové vlny globalizace jsou s Afrikou spojovány zejména asijské mocnosti, především Čína. Ta má s příchodem nového tisíciletí ambici zaplnit vakuum, které v Africe vzniklo po skončení studené války. Přestože Čína působí i v dalších rozvojových regionech, jako jsou Asie, Latinská Amerika a Tichomoří, je to však právě africký kontinent, který je v dnešní době nejčastěji diskutovaný. Pro pochopení současného vývoje na africkém kontinentu, je nejdříve potřeba se podívat na historické souvislosti, které formovaly vztahy s africkými zeměmi.

Ekonomická angažmá světových velmocí v Africe

Nové výzvy a očekávání dekolonizačního procesu v Africe přinesla konference v indonésckém Banguru, která se konala 18. dubna 1955 za účasti 23 představitelů asijských zemí a zástupců v té době již nezávislých afrických států. Významnou úlohu při formování závěrů konference sehrál čínský prezident Čou En-laj a nastartoval vlnu vzrůstajícího čínského zájmu o Afriku. Přestože Čína patřila mezi zastánce rychlého dekolonizačního procesu, v této době z globálního hlediska patřila mezi periferní aktéry. (Záhořík, 2010)

Hlavními aktéry byly evropské koloniální mocnosti a samozřejmě USA a Sovětský svaz. USA po 2. světové válce vynakládaly značné úsilí k přeměně koloniální Afriky ve svobodný kontinent především za účelem rozšíření volného trhu. Nacionalističtí vůdci v Africe vyvíjeli tlak na koloniální velmoci poukazováním na přání svých národů na získání práva na sebeurčení podpořenou Atlantickou chartou z roku 1941³⁰. Dekolonizace se tak stala nevyhnutelným, ale komplikovaným procesem. Poslední roky 50. let byly ve znamení velkých nadějí i obav z budoucího vývoje. V Africe probíhal souboj mezi zapálenými pan-afrikanisty a umírněnými pragmatiky, v Evropě a USA sílily obavy z rostoucích pro-socialistických sympatií způsobených úspěšnou

³⁰ Jeden z hlavních bodů Atlantické charty se týkal sebeurčení lidí, což znamenalo, že lidé by měli mít právo rozhodnout o vlastní politické budoucnosti. Tento bod byl následně použit jako základ pro dekolonizaci. Po 2. světové válce se USA se Spojeným královstvím staly hlavními zastánci dekolonizace a podporovaly osamostatnění mnoha bývalých kolonií.

Sovětskou propagandou hlásající právo národů na sebeurčení. Dekolonizace a vznik nových nezávislých států začal ukazovat obrovský potenciál. Na mezinárodně-politické úrovni představovaly nově vzniklé africké státy velké množství strategických hlasů zejména při hlasování na půdě OSN, z ekonomického hlediska pak možnost vývozu zbraní a dalších technologií a perspektivní naleziště nerostných surovin. Následující desetiletí potvrdila správnost tohoto předpokladu, když se Afrika stala objektem dalšího geopolitického dělení, při kterém však evropské země nehrály dominantní úlohu. (Záhořík, 2010)

Z ekonomického hlediska je v současné době Afrika dlouhodobě vnímána jako kontinent zmítaný válkami, nemocemi, hladomorem a jinými problémy. Tento do značné míry euro-centrický a skeptický postoj neodráží její skutečný ekonomický potenciál. Z tohoto důvodu došlo k útlumu ekonomických aktivit evropských zemí v Africe a jejich nahrazením humanitární a lidskoprávní agendou, což souvisí zároveň s ústupem Evropy z centra globálního dění a přenechání pozice USA, jako jediné supervelmoci a nástupem nových asijských mocností. Evropa sama sebe předefinovala na tzv. „softpower“ mocnost, jejíž agendou se staly zmíněné aspekty humanitárního, lidskoprávního a demokratizačního charakteru.

EU jako celek se po pádu železné opony soustředila především na rozvoj zemí východní a střední Evropy, ve kterých viděla budoucí členy a zahraniční pomoc Africe ještě více utlumila (Tabulka č. 4). Evropa, vědoma si svého postavení, se snažila v novém tisíciletí o revidování svého ekonomického přístupu k africkým zemím. Na zasedání EU a ministrů zemí ACP³¹ v únoru roku 2000 byla následující strategie zaměřena zejména na formování otevřeného trhu a globální soutěže a konkurenceschopnosti. Tato změna měla charakterizovat posun od pomoci k obchodu. Nicméně EU zachovala podmiňování větší otevřenosti trhu politickými a ekonomickými reformami. Tato podmíněnost je často kritizována ze strany afrických států, které tuto evropskou politiku považují za příklad neoimperialismu, v rámci kterých se musí africké země podřizovat rozhodnutím

³¹ Zkratka vychází z anglického názvu African, Caribbean and Pacific Group of States a označuje země, jež jsou součástí tohoto uskupení, které bylo založeno v roce 1975 a zahrnuje 79 zemí těchto regionů, jenž mají společné dědictví kolonialismu a závislosti na evropských mocnostech.

činěným v evropských metropolích nebo na půdě mezinárodních finančních institucí. (Záhořík, 2010)

Tabulka č. 4

Destinace	1989 (%)	1992 (%)	1995 (%)	1998 (%)
ACP	63,5	54,9	41,5	29,1
Jižní Afrika	0,7	1,4	0,8	1,1
Asie a Latinská Amerika	14,9	11,3	11,7	12,3
Středomoří na blízký východ	11,8	9,9	10,5	14,1
Střední a východní Evropa	0,6	16,7	28,7	37,3
Nelokované	8,5	5,8	6,8	6,1

- *Tabulka zobrazuje změnu podílů rozvojové pomoci (v procentech) EU vybraným státům v letech 1989, 1992, 1995 a 1998 (Zdroj: Vlastní zpracování dle Záhořík Jan, Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace, 2010)*

Taktéž americká politika vůči Africe po skončení studené války značně ochabla. Ještě více se prohloubila po nezdařené operaci Restore Hope³² v Somálsku v roce 1993, po které bylo možné z Washingtonu slyšet, že si Afrika své záležitosti a konflikty potřebuje řešit sama. Po drtivém nástupu Číny na africký trh usilují USA o demonstrování, že jsou v Africe stále přítomny. Poté, co USA provázel většinu 90. let tzv „somálský syndrom“, konec 90. let a začátek 21. století přinesly zásadní obrat.

Těžiště zájmu se přesunulo na čtyři hlavní pilíře, které charakterizují americkou přítomnost na africkém kontinentu dodnes. Jedná se o rozvojovou pomoc, problematiku HIV/AIDS, demokratizaci a důraz na posilování mírových misí. V roce 2000 přijaly například Spojené státy zákon pro Africký růst a příležitost (AGOA), který umožňuje africkým zemím vyvážet do USA bez cla. Zákon byl následně prodloužen až do roku 2025 a podporuje rozvoj obchodu a hospodářství v afrických zemích. V roce 2013 došlo k vytvoření Iniciativy pro

³² Operace Restore Hope byla vojenská operace vedená Spojenými státy a dalšími zeměmi pod vedením OSN v Somálsku v letech 1992 až 1993. Během operace bylo vysláno více než 30 000 vojáků, aby zajistili bezpečnost pro humanitární pracovníky a distribuci potravin a lékařské pomoci. Operace byla úspěšná v tom, že se podařilo zajistit distribuci humanitární pomoci a snížit počet obětí hladu. Nicméně operace byla také poznamenána několika incidenty, které vyvrcholily bitvou o Mogadišo v říjnu 1993. Tento incident vedl k rozhodnutí USA stáhnout své vojáky ze Somálska a operaci ukončit.

rozvoj afrických energetických zdrojů (Power Africa), která má za cíl zvýšit přístup k elektrické energii v afrických zemích. Iniciativa zahrnuje poskytování finančních prostředků a technické podpory pro projekty v oblasti obnovitelných zdrojů energie a infrastruktury.

Lze tedy vyzorovat značný rozdíl v přístupu USA, potažmo EU, v Africe oproti Číně. Zatímco první zmínění se snaží prosazovat své zájmy především prostřednictvím rozvojové a humanitární pomoci, Čína se stala pro Afriku největším obchodním partnerem a zaměřila se především na poskytování úvěrů a financování infrastrukturních projektů, jako jsou přístavy, železnice a letiště.

Vývoj vztahů mezi Čínou a africkými zeměmi

Za počátek vývoje vztahů mezi Čínou a africkými zeměmi je považována konference v indonéském městě Bandung v roce 1955. Zde se poprvé setkali zástupci asijských a afrických zemí, aby diskutovali o společných otázkách, jako jsou dekolonizace, hospodářský vývoj, kulturní výměna a mezinárodní spolupráce. Toto setkání se stalo významným mezníkem v dekolonizačním procesu a ovlivnilo další vývoj politických, ekonomických a kulturních vztahů mezi zeměmi Asie a Afriky.

Již v roce 1956 uzavřel Peking diplomatické vztahy s Egyptem. Prvním oficiálním ekonomickým projektem se stala továrna na výrobu cigaret a zápalek v nově vzniklém státu subsaharské Afriky Guineje. Guinea byla zároveň jednou z prvních nově vzniklých států postkoloniální éry afrického kontinentu, která navázala oficiální diplomatické vztahy s ČLR a upřednostnila tak Peking před Tchaj-peji a Čínskou republikou³³, jenž v té době mohutně propagovaly Spojené státy. Tento diplomatický souboj byl součástí budování vztahů s africkými zeměmi v průběhu 60. a 70. let minulého století. (Bräutigam, 2009)

³³ Čínská republika byla založena v roce 1912 a rozprostírala se na většině území dnešní Čínské lidové republiky. V této podobě trvala až do roku 1949, kdy po občanské válce ztratila kontrolu nad pevninskou Čínou a byla nucena uprchnout na ostrov Tchaj-wan, kde existence Čínské republiky pokračuje dodnes. Čínská republika byla zakládajícím členem Společnosti národů a později rovněž Organizace Spojených národů, včetně místa v Radě Bezpečnosti. V roce 1971 však její místo převzala ČLR a od té doby s ní diplomaticky prohrává a bojuje o samostatnost.

V době, kdy vládl v ČLR Mao Ce-tung, upřednostňovala ČLR v zahraničních vztazích politiku před ekonomikou a směrem k Africe upřednostňovala podporu socialistických hnutí založených na společné ideologii v boji proti kapitalismu a imperialismu. Rozvíjení vztahů ČLR v Africe probíhalo zpočátku bez větší pozornosti západních zemí, který se v této době příliš soustředil na působení Sovětského svazu (Bräutigam, 2009). Změnu přinesla až návštěva premiéra ČLR Čou En-laje v deseti nezávislých státech Afriky, která proběhla na přelomu let 1963 a 1964. Od této chvíle začal Západ bedlivěji sledovat diplomatické počínání ČLR na africkém kontinentu.

V 70. letech 20. století slavila ČLR úspěch na mezinárodním poli, když v roce 1971 obdržela dostatečný počet hlasů pro navrácení stálého členství v Radě bezpečnosti OSN na úkor Čínské republiky (Tchaj-wan). Tomuto úspěchu velmi napomohlo navázání diplomatických vztahů se Spojenými státy během návštěvy Henryho Kissingera v Pekingu v roce 1971³⁴. V Africe se mezitím ČLR snažila vytvořit alternativu k mocenskému souboji mezi Západem a Sovětským svazem³⁵. Sovětský svaz v této době spolupracoval s dvaceti zeměmi převážně z tzv. Rohu Afriky³⁶ a při pobřeží Středozemního moře, naproti tomu ČLR spolupracovala především s třiceti nově vzniklými nezávislými státy Afriky. (Bräutigam, 2009)

³⁴ První diplomatické vztahy mezi Spojenými státy a Čínskou lidovou republikou byly navázány v roce 1971 během návštěvy Henryho Kissingera v Pekingu. Návštěva byla zahájena 9. července a trvala jeden týden. Kissinger se během ní setkal s představiteli čínského vedení, včetně premiéra Čou En-laje a předsedou Mao Ce-tungem. V této době byly vztahy mezi ČLR a USA napjaté, protože Spojené státy udržovaly diplomatické vztahy s Čínskou republikou (Tchaj-wan), kterou si ČLR nárokovala jako své území a neuznávala jeho samostatnost. Výsledkem této návštěvy bylo oficiální uznání ČLR jako jediné legitimní vlády Číny. Současně s tím se USA stáhly ze svého konzulátu v Tchaj-peji a ukončily tak oficiální diplomatické styky s Tchaj-wanem.

³⁵ Diplomatické vztahy mezi ČLR a Sovětským svazem se začaly zhoršovat již v průběhu 50. let 20. století, kdy se Čína postupně přikláněla k pozici nezávislého hráče na světové scéně. V roce 1966, v čase Kulturní revoluce, se Sovětský svaz pokusil omezit čínský vliv v Asii. Začal podporovat vietnamského diktátora Ho Chi Minha a indickou premiérku Indiru Gandhiovou a vytvářel spojenecké vztahy s řadou zemí Asie. Napětí vyvrcholilo v roce 1969, kdy došlo k ozbrojenému střetu na hranici mezi oběma zeměmi. V roce 1972 byl jmenován novým sovětským generálním tajemníkem Leonid Brežněv, který se pokusil o zlepšení vztahů s ČLR. Jeho snahy nicméně nebyly úspěšné a v roce 1976 byly diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi zcela přerušeny.

³⁶ Roh Afriky se obvykle používá k označení regionu v západní části Afriky. Konkrétně zahrnuje země jako jsou Mauretánie, Senegal, Gambii, Sierra Leone, Ghana, Togo a další.

V souvislosti se zhoršujícími ekonomickými podmínkami ČLR na domácí půdě, bylo v roce 1975 rozhodnuto o větší kontrole množství ekonomických dohod uzavřených se zahraničím. Obrovské mezinárodní projekty typu TAZARA³⁷ byly označeny za nežádoucí a celková spolupráce mezi ČLR a Afrikou po smrti Mao Ce-tunga ochladla. (Bräutigam, 2009)

Počátkem 80. let 20. století zasáhlo celý rozvojový svět několik ekonomických krizí, kvůli kterým bylo celé období označováno za „ztracenou dekádu“. Světová ekonomika zpomalovala, docházelo k redukci světové poptávky a v první polovině 80. let stagnoval také mezinárodní obchod. Pro Afriku těžké období vyvrcholilo příchodem extrémního sucha a v souvislosti se špatnou a nedostatečnou infrastrukturou a neadekvátními hospodářskými politikami vedly k vlně hladomorů a hospodářských kolapsů. (Kunešová, 2019)

Vztahy Západu s africkými zeměmi byly v tomto období udržovány pouze na politické úrovni, klesl příliv investic i finanční pomoci. ČLR se v tomto období rozhodla zaměřit svou rozvojovou spolupráci především na obnovení a opravu již probíhajících projektů, které byly neúspěšné než na schvalování nových. Přepřepování starých projektů bylo však činností méně politicky viditelnou než práce na nových. Poměr starých a nových projektů navíc nebyl příznivý a na tři již započaté a revidované projekty připadal pouze jeden nový. Jen v Tanzanii se ČLR zavázala k opravě šedesáti, již dříve realizovaných projektů. Zřetelná zde byla snaha odlišit projekty ČLR od projektů financovaných Západem, které byly po dokončení okamžitě předány tamním vládám. Čína se naproti tomu snažila přímo účastnit vedení projektů i po jejich dokončení, aby byla zajištěna jejich udržitelnost. (Bräutigam, 2009)

S rozpadem Sovětského svazu a koncem bipolárního vnímání světa ztratila Afrika svůj význam přeneseného bojiště dvou bloků, což vyvrcholilo v postupné přehlížení jejího významu v geopolitickém měřítku. Vakuum, které vzniklo v 90. letech po vyklizení pole západními zeměmi, vybídlo nově nastupující mocnosti

³⁷ Jednalo se o železniční spojení měřící téměř 2000 km, které spojovalo měděné doly v Zambii a přístav v Tanzanii.

k perspektivním krokům. V důsledku událostí na náměstí Nebeského klidu³⁸ z roku 1989 a následující mezinárodní izolace přiměly ČLR zaměřit svou zahraniční politiku především na rozvojové země. Tyto souvislosti přivedly ČLR k upevnění diplomatických a ekonomických vztahů s Afrikou, které předznamenala cesta prezidenta Ťiang Ce-mina v roce 1996, zahrnující návštěvu Keni, Etiopie, Egypta, Mali, Namibie a Zimbabwe. Odklon od dřívější ideologie a příklon k modernímu pragmatismu je charakteristický pro přehodnocení politiky ČLR vůči Africkému kontinentu v 90. letech. Čínský dynamický ekonomický růst si žádal stále více nerostných surovin, které mohla poskytnout právě Afrika. V souvislosti s ekonomickou angažovaností Pekingu v Africe rostla také její politická a diplomatická síla i důvěra samotných afrických států, naproti tomu západní svět zůstal poněkud překvapen náhlým vzestupem čínsko-africké obchodní bilance. (Záhořík, 2010)

V novém tisíciletí nabrala spolupráce mezi ČLR a africkými zeměmi daleko větších rozměrů než kdy předtím a posunula se od uzavírání bilaterálních vztahů na úroveň regionálního dialogu s naprostou většinou zemí. Pro tuto spolupráci bylo v roce 2000 zřízeno Fórum o spolupráci mezi Čínou a Afrikou (Forum on China-Africa Cooperation, FOCAC) a stalo se primárním multilaterálním koordinačním mechanismem mezi africkými zeměmi a ČLR. Spolu s Fórem spolupráce mezi Čínou a arabskými státy (CASCF) z roku 2004 je FOCAC jednou z prvních regionálních organizací založených Čínou mimo její území. Od roku 2018 považují Čína a ostatní africké státy FOCAC za výslovnou součást čínské iniciativy Pás a Stezka (BRI) viz. Kapitola 1.4.

První ministerská konference FOCAC se konala v Pekingu ve dnech 10. - 12. října 2020 a mimo čínského prezidenta Ťiang Ce-mina, viceprezidenta Chu Ťin-Tchaoa a premiéra Zhu Rongjii se jí zúčastnilo více než 80 ministrů z Číny a dalších 44 zemí a zástupci 17 mezinárodních organizací. Na konferenci byla schválena Pekingská deklarace Fóra o čínsko-africké spolupráci a Program pro

³⁸ Při masakru na náměstí Tchien-an-men Kuang-čchang se jednalo o násilné potlačení demonstrací konaných v hlavním městě Pekingu mezi 15. dubnem a 4. červnem 1989. Demonstranti požadovali demokratizaci společnosti, podobně jako se tomu dělo ve stejné době ve východní Evropě. Počty obětí se značně liší a pohybují se od několika stovek až po několik tisíc.

čínsko-africkou spolupráci v hospodářském a sociálním rozvoji. Základními politickými normami, které jsou prosazovány ČLR v rámci FOCAC, je Pět principů mírového soužití:

- vzájemný respekt k území a suverenitě;
- vzájemné neútočení;
- vzájemné nevměšování se do vnitřních záležitostí;
- rovný a vzájemný prospěch;
- mírové soužití.

Důležitou součástí čínské zahraniční spolupráce v rámci FOCAC je i rozvojová pomoc. Čína prostřednictvím tohoto fóra poskytuje zahraniční pomoc ve formě odpuštění dluhů, grantů pomoci a zvýhodněných a bezúročných půjček. Vzhledem k tomu, že čínská zahraniční pomoc je z velké části bez politických podmínek³⁹, liší se od globálního modelu západních zemí, který vyžaduje více politických ústupků od přijímacích zemí. V zakládající deklaraci FOCAC je obsažena také kritika dominantního globálního způsobu zahraniční pomoci⁴⁰, který z čínského pohledu vede ke špatnému zacházení s rozvojovými zeměmi. Níže jsou uvedeny jednotlivé summity FOCAC spolu se stěžejními závazky:

1. **2000, Peking, Čína** – ustavující konference, během které byla schválena zakládající deklarace a hospodářsko-sociální program.
2. **2003, Addis Abeba**, Etiopie – druhá konference, při které bylo oznámeno udělení nulového celního zatížení některým komoditám afrických nejméně rozvinutých zemí pro přístup na čínský trh.
3. **2006, Peking, Čína** – první summit a třetí ministerská konference přinesla následující oznámení:
 - poskytnutí zvýhodněných půjček ve výši 5 miliard dolarů;
 - vytvoření čínsko-afrického rozvojového fondu v počáteční výši 1 miliardy dolarů;

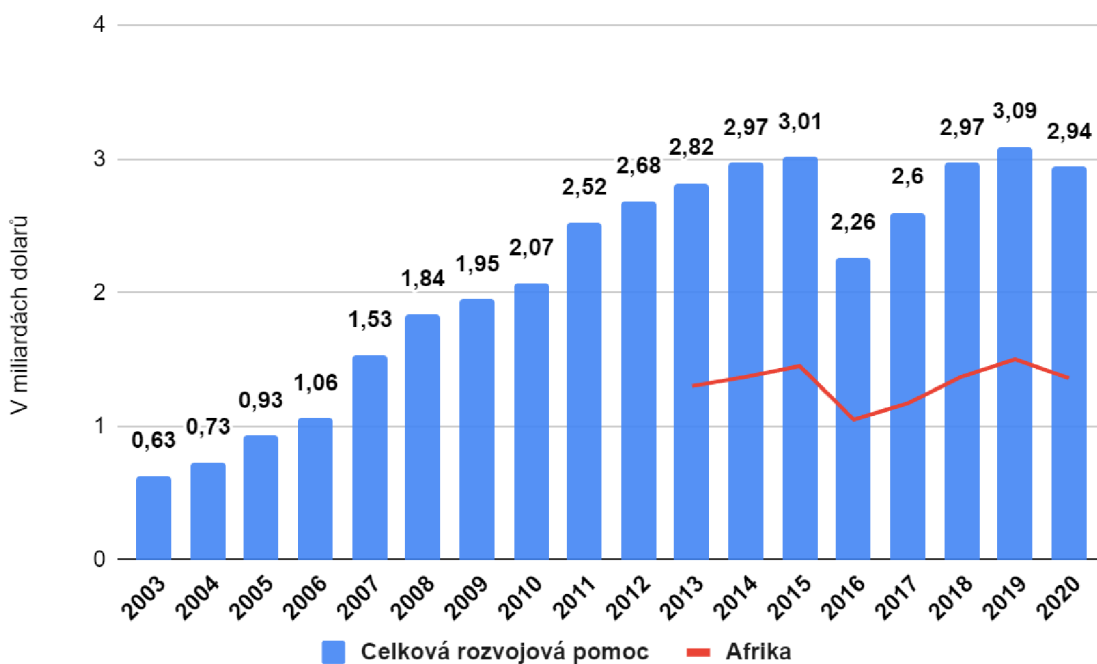
³⁹ Jedinou politickou podmínkou je dodržování zásady jedné Číny.

⁴⁰ Dle Číny má každá země právo si zvolit v průběhu svého vývoje vlastní sociální systém, model rozvoje a způsob života ve světle svých národních podmínek... Kromě toho by se měla zastavit politizace podmínek hospodářské pomoci, protože představují porušení lidských práv.

- došlo k navýšení počtu nejméně rozvinutých afrických zemí, které mají nárok na udělení celní výjimky;
 - bylo oznámeno vybudování center zemědělských technologií, které jsou hlavní součástí zemědělské spolupráce Číny a afrických zemí. Funkcí těchto center je předávání odborných znalostí a technologií do rozvojových zemí Afriky;
4. **2009, Sharm el-Sheikh, Egypt** – čtvrtá ministerská konference a její výsledky:
- další poskytnutí zvýhodněných půjček ve výši 10 miliard dolarů;
 - půjčka 1 miliardy dolarů pro malé a střední podniky;
 - oznámení 8 politických opatření k posílení vztahů s Afrikou (odpis některých dluhů nejchudším zemím, výstavba 100 nových projektů v oblasti čisté energie, přijetí 100 afrických postdoktorandů pro vědecký výzkum v Číně, zvýšení na 20 center zemědělské techniky, vyslání 50 týmů a vyškolení 2000 pracovníků v zemědělství);
5. **2012, Peking, Čína** – pátá ministerská konference schválila následující výpomoc:
- podpora investic a půjček, včetně úvěrové linky ve výši 20 miliard dolarů na vybudování infrastruktury, zemědělství a výroby a podporu malých a středních podniků;
 - zaměření se především na kvalitu, účinnost a udržitelnost pomoci, kterou poskytuje africkým zemím.
6. **2015, Johannesburg, Jižní Afrika** – druhý summit FOCAC a šestá ministerská konference začala zdůrazňovat iniciativu Pásu a Stezky, jejíž deklarace zavázala Čínu a africké státy aktivně zkoumat vazby a ekonomickou integraci s programem udržitelného rozvoje a hledat příležitosti k podpoře společného rozvoje. Zároveň byla oznámena další pomoc:
- dotované půjčky a státem podporované investice ve výši 60 miliard dolarů;

- zahájení programu Přístup k satelitní televizi pro 10 000 afrických vesnic.
7. **2018, Peking, Čína** – před summitem v Pekingu všechny africké členské státy OSN uznaly ČLR jako jediného legitimního zástupce Číny. Dále ve společném prohlášení na závěr summitu uvedly, že považují FOCAC za hlavní platformu pro koordinaci iniciativy Pásu a Stezky.
 8. **2021, Dakar, Senegal** – v rámci summitu se diskutovalo především o podpoře Číny africkým zemím v oblasti zdravotní péče a boji proti pandemii COVID-19. Čína oznámila, že aktivně plní závazek považovat očkovací látky za globální veřejný statek a poskytla více než 53 milionů očkovacích dávek proti onemocnění COVID-19. Dále došlo k oznámení pomoci ve výši dalších 10 milionů dávek vakcín, z nichž 6 milionů dávek obdrží africké země darem a 4 miliony budou společně vyrobeny čínskými a africkými podniky v Africe.

Graf č. 8

- Graf znázorňující celkovou výši čínské rozvojové pomoci mezi roky 2003 – 2020, v letech 2013 – 2020 směřovalo na pomoc africkým zemím téměř 45% celkové pomoci (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle China Africa Research Initiative)

1.7 Čínské ekonomické nástroje v Africe

Ačkoliv se Čína stala největším obchodním partnerem Afriky, její podíl na celkovém zahraničním obchodu není výrazně větší než u ostatních velkých obchodních partnerů, jako je například Francie nebo Spojené království. Afrika byla pro Čínu dalším z logických trhů, neboť dnes představuje největšího bilaterálního obchodního partnera pro mnoho zemí. Ekonomický růst Číny navýšil potřebu dovozu surovin, především průmyslových kovů a paliv. Afrika má obrovské přírodní zdroje a díky nízké úrovni industrializace i velký exportní potenciál. Čína a její ekonomický růst vytváří z Afriky pomalu průmyslové centrum, které je podporováno především vývozem levného zboží z Číny. Poptávka po takových produktech v Africe v posledním desetiletí prudce vzrostla (Záhořík, 2010).

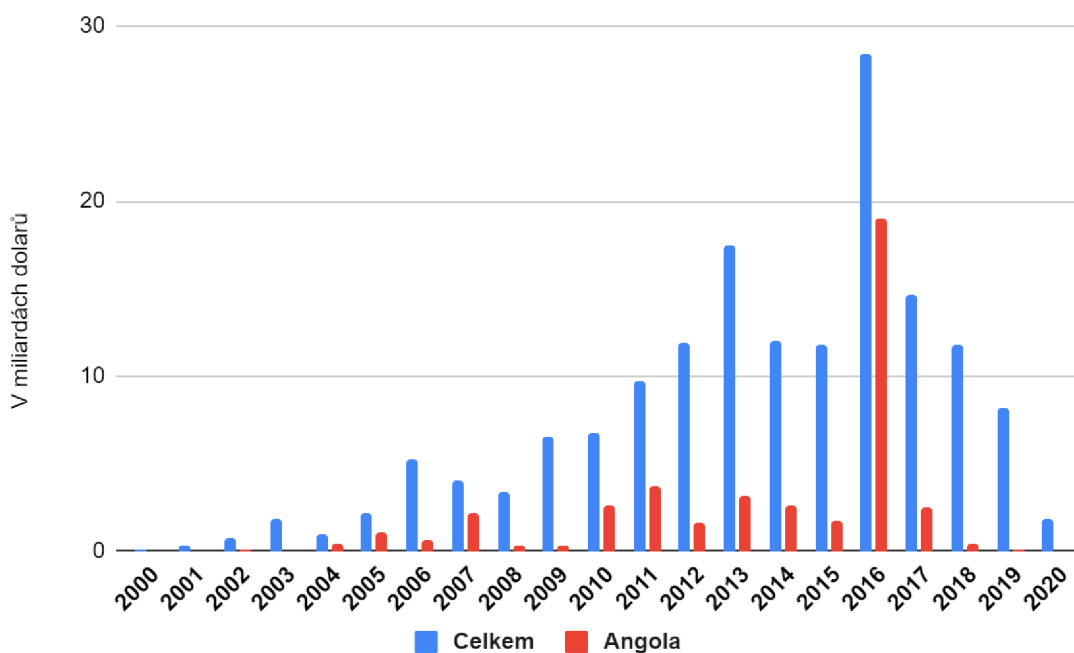
Ekonomické nástroje využívané Čínou ve vztahu k Africe lze rozdělit do tří hlavních kategorií: rozvojové spolupráce, zahraničního obchodu a zahraničních investic. V rámci rozvojové spolupráce poskytuje Čína africkým zemím zvýhodněné půjčky, grantovou pomoc a oddlužení. Zahraniční obchod vytváří celkový import a export jednotlivých zemí Afriky a zahraniční investice jsou tvořeny přímými zahraničními investicemi a tvorbou zvláštních ekonomických zón.

Zvýhodněné půjčky

Čína poskytuje největší objem půjček africkým zemím ze všech států světa, struktura těchto půjček se ale v poslední době mění. Od roku 2000 do roku 2018 se Čína zavázala poskytnout africkým zemím půjčky v celkové výši 153 miliard dolarů. Po rychlém růstu z počátku tisíciletí dosáhly čínské půjčky svého vrcholu v roce 2013⁴¹ a od této doby v průměru klesají. V roce 2020 dosáhly nové úvěry hodnoty pouze 1,9 miliardy dolarů a potvrdily tak sestupnou tendenci (Graf č. 9).

⁴¹ Z přehledu o výši poskytnutých půjček je potřeba vynechat africký stát Angolu, jejíž případ je poměrně specifický. V roce 2016 půjčily čínští věřitelé africkým zemím celkem 28 miliard dolarů, z čehož ovšem více než polovina sloužila k restrukturalizaci Angolského dluhu.

Graf č. 9

- Graf znázorňující celkovou výši zvýhodněných půjček poskytnutých čínskými věřiteli mezi roky 2000 – 2020 a podíl státu Angola k této výši (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Global Development Policy Center).

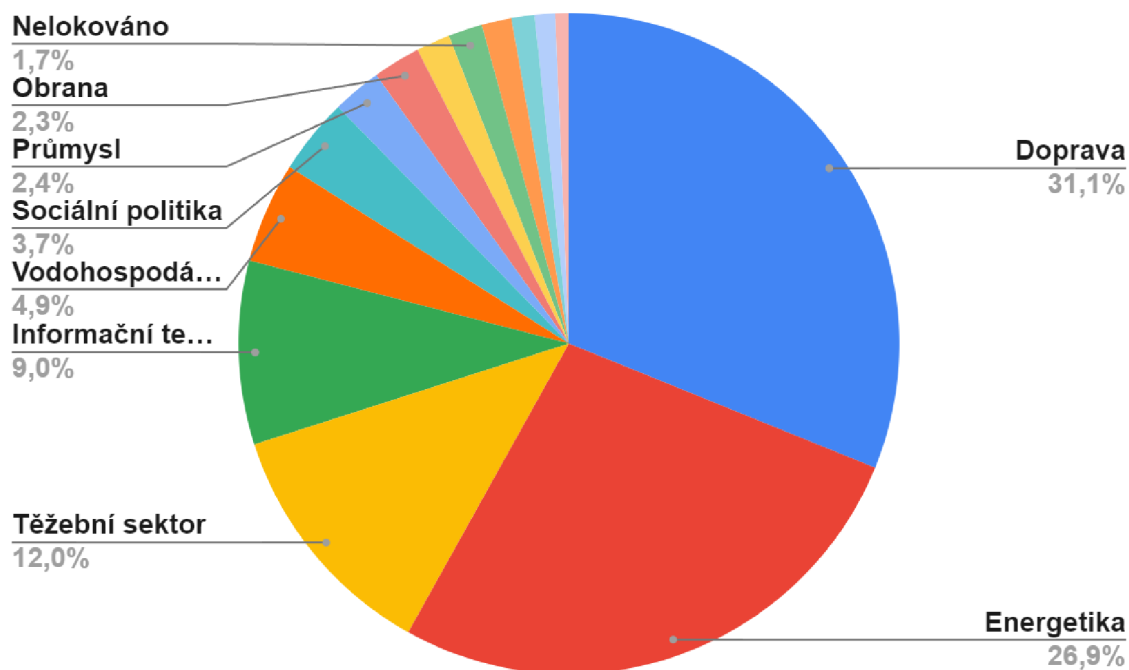
Více než 65 % čínských půjček směřuje do infrastrukturních projektů, jako jsou průmysl, těžební sektor, stavebnictví, energetika, komunikace, doprava (Graf č. 10). V tomto směru je patrný rozdíl od přístupu tradičních věřitelů z Evropy, USA, Japonska a ostatních zemí Výboru pro rozvojovou pomoc OECD⁴² (OECD-DAC), kteří více než polovinu své finanční pomoci (55 %) směřují do sociálních sektorů, jako jsou zdravotnictví, vzdělávání a humanitární pomoc.

V poslední dekádě se také do značné míry proměnila skladba čínských věřitelů, která se nyní značně rozrostla a stále častěji se posunuje ke komerčním subjektům. Na počátku tisíciletí poskytovaly půjčky africkým zemím pouze tři čínští věřitelé v čele s Export-Import Bank of China (China Eximbank), kteří nabízely vládou dotované zvýhodněné půjčky s nižší než tržní úrokovou sazbou a dlouhou dobou splatnosti. V roce 2019 to bylo již více než třicet čínských věřitelů, jejichž podstatná část ovšem poskytovala půjčky za komerční nebo

⁴² Členy OECD-DAC je dvacet zemí EU a dále Austrálie, Kanada, Japonsko, Norsko, Nový Zéland, Jižní Korea, Švýcarsko, Spojené království a USA.

nezvýhodněné sazby. Mezi tyto subjekty patří například China Development Bank (která i přes svůj název neposkytuje financování zvýhodněnými úvěry), Industrial and Commercial Bank of China (ICBC), Bank of China a další. Největšími věřiteli v celkovém počtu závazků ovšem stále zůstávají China Eximbank a China Development Bank.

Graf č. 10

- Graf znázorňující poměr čínských půjček do jednotlivých sektorů ekonomik afrických států (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Global Development Policy Center).

Čínští věřitelé velmi často zajišťují své půjčky africkým zemím na základě budoucích příjmů získaných z vývozu přírodních zdrojů. Půjčující si země se tudíž zavazuje, že příjmy nutné ke splácení svých závazků budou plynout z těchto zdrojů. Tento způsob pomáhá vysoce rizikovým zemím (z pohledu budoucího splácení půjček) zajistit si potřebné financování projektů potřebných pro svůj rozvoj. Příjmy plynoucí z prodeje přírodních zdrojů jsou uloženy přímo na účet vázaný k dané půjčce a věřitelům tak nehrozí riziko nesplácení závazků. Problém ovšem může nastat při propadu cen komodit na světových trzích a někteří dlužníci se poté obrací na MMF s žádostí o nouzovou pomoc. Tento

propad cen komodit je ovšem do jisté míry ve smlouvách o půjčce ošetřen a riziko při nesplácení dluhu nese věřitel. Zhroucení cen komodit tudíž nutně neznamená, že se dlužník dostane do dluhové nouze, pokud do hry nevstoupí další faktory.

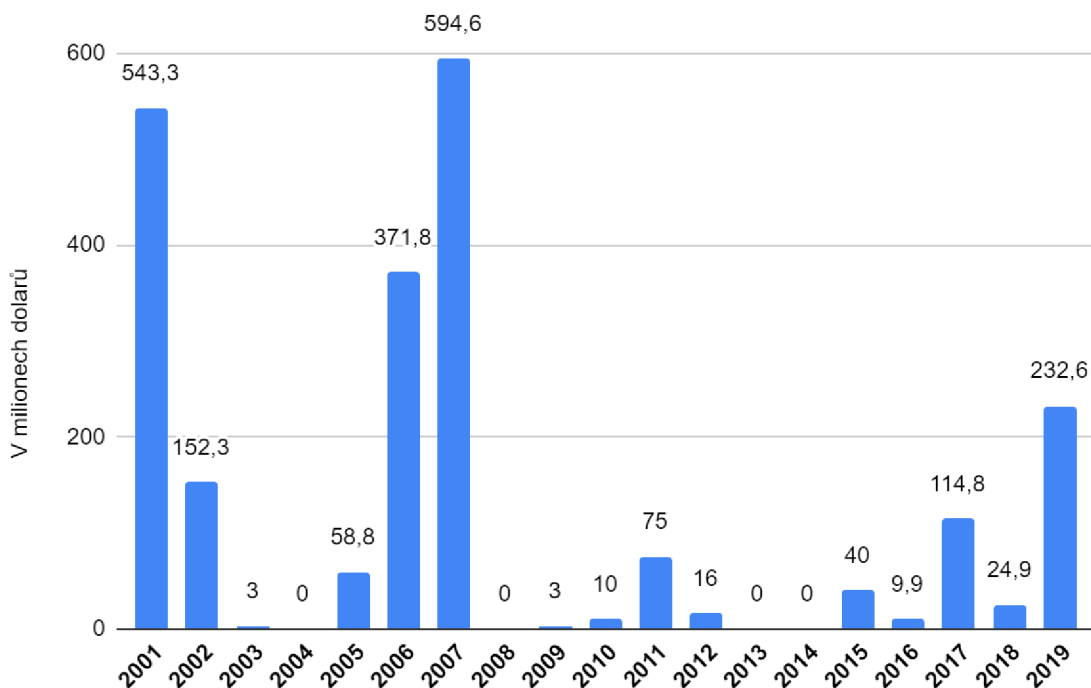
Dalším podstatným nástrojem používaným čínskými věřiteli jsou velmi sofistikované smluvní podmínky. Čína se v průběhu let stala velmi častým poskytovatelem půjček rozvojovým zemím, přičemž z velké části stavěla na svých zkušenostech s africkými zeměmi. Čínské úvěrové smlouvy obsahují velmi propracované záruky splácení, které v podstatě zaručují splácení ze strany zemí, jenž si půjčují. Tyto smlouvy obsahují ustanovení, která například dávají čínským věřitelům výhodu nad ostatními věřiteli, zavazují k udržení smluvních podmínek nezveřejněných, vést vázaný účet k zajištění splácení dluhu nebo umožňují věřiteli ukončit smlouvu a požadovat okamžité splácení. Takto postavené smluvní podmínky nabírali v průběhu let na významu a dnes jsou již nedílnou součástí nově uzavíraných smluv.

Oddlužení

V situaci, kdy se Čína stává největším věřitelem na světě, rostou obavy o udržitelnost tohoto dluhu. Panují zde také nejasnosti ohledně toho, co ze strany Číny nastane, když se vlády dostanou do potíží se splácením. Případy ze států Afriky jako jsou Zimbabwe, Etiopie, Angola a Konžská republika mimo jiné poukazují na vzorce oddlužení, které se od sebe velmi často odlišují. U půjček s nulovým úrokem Čína v téměř všech případech nabídla odepsání dluhů, mezi lety 2000 až 2019 takto odpustila nejméně 3,4 miliardy dolarů (Graf č. 11 a 12). Jiná situace ovšem nastane při debatě o úročených půjčkách, zacházení s mezivládním dluhem a půjčkách čínských společností. V těchto případech Čína běžně přistupuje na změnu splátkového kalendáře prodloužením doby splatnosti, na změnu úrokových sazeb, snížení jistiny nebo refinancování již tak často nepřistupuje. Nicméně i tak Čína v letech 2000 až 2019 restrukturalizovala nebo refinancovala africké dluhy ve výši přibližně 15 miliard dolarů. Přestože čínští věřitelé uplatňovaly při změně splátkových kalendářů u některých dluhů pravidla

Pařížského klubu⁴³, ve většině případů dávají přednost tichému řešení restrukturalizace na základě dvoustranného vyjednávání a přizpůsobení řešení konkrétnímu případu. Nedostatek transparentnosti a poskytnutých informací může nicméně vyvolávat podezření ohledně čínských záměrů.

Graf č. 11

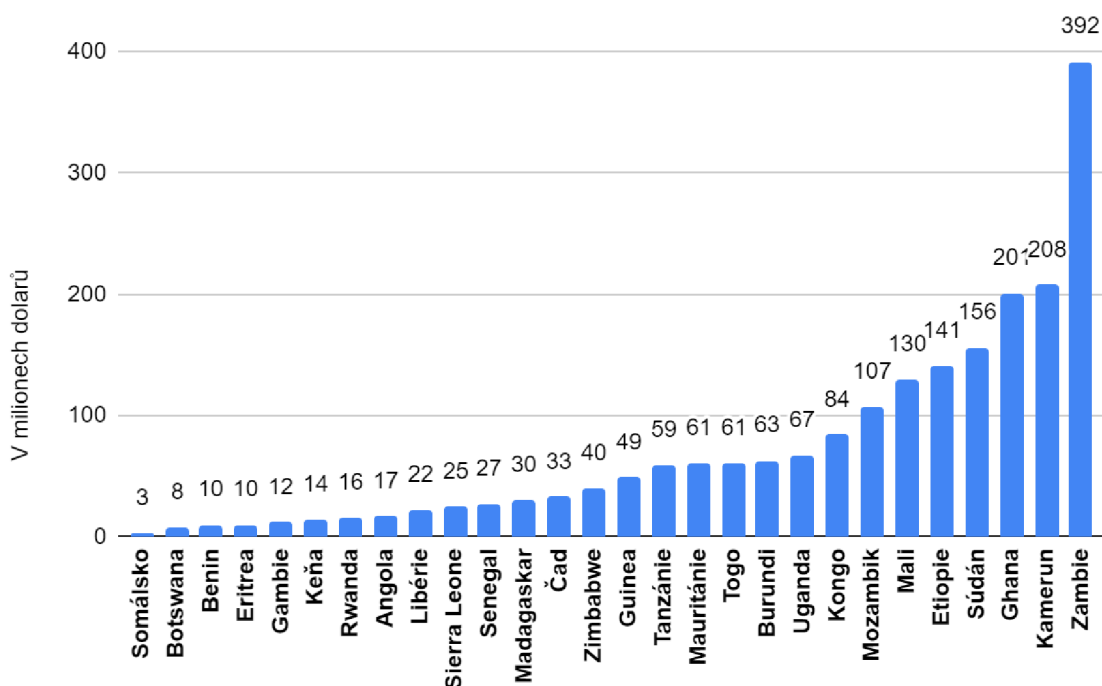
- Čínské odepsání dluhů africkým zemím mezi roky 2000 – 2019 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle China Africa Research Initiative)

Od pandemie koronaviru COVID-19 se čínské oddlužení proměnilo a v současné době spadá do čtyř odlišných kategorií:

- oficiální dvoustranné oddlužení věřitelů jako součást úsilí skupiny G20;
- pokračující rušení bezúročných půjček se splatností v roce 2000 v rámci programu FOCAC;
- ad hoc oddlužení poskytované čínskými komerčními bankami;
- příspěvky do fondu MMF při katastrofách.

⁴³ Pařížský klub je skupina úředníků z hlavních věřitelských zemí, jejichž úkolem je nalezení koordinovaných a udržitelných řešení platebních potíží dlužnických zemí. Jedním z principů Pařížského klubu je sdílení informací o situaci zadlužených zemí.

Graf č. 12

- Graf znázorňující výši odpuštěných dluhů jednotlivým africkým zemím (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle China Africa Research Initiative)

V dubnu 2020 se Čína připojila ke skupině G20 a zahájila Iniciativu pro pozastavení dluhové služby (DSSI), která má reagovat na dluhové a ekonomické potíže očekávané v důsledku pandemie COVID-19. Tato iniciativa umožňuje zemím s nízkými příjmy, které nejsou v prodlení při splácení svých závazků se Světovou bankou nebo MMF, požádat o pozastavení úroků a jistiny jejich oficiálního zahraničního dluhu. Je to poprvé, co se Čína připojila k mnohostrannému programu oddlužení. Čínští představitelé v únoru 2021 oznámili, že jejich dva oficiální věřitelé (Eximbank a CIDCA) poskytnou v rámci iniciativy G20 DSSI pomoc 23 zemím po celém světě, z toho 16 v Africe, v celkové výši 1,3 miliardy dolarů.

Od roku 2000 Čína pravidelně poskytuje oddlužení africkým zemím v rámci iniciativy FOCAC zrušením bezúročných půjček. V červnu 2020 se Čína zavázala, že opět zruší dluh africkým zemím ve formě bezúročných půjček

splatných do konce roku 2020. Závazek zahrnuje i země se středními příjmy, jako je Botswana, které jinak nemají nárok na pozastavení splácení dle DSSI. V roce 2020 Čína zrušila dluhy z bezúročných úvěrů celkem 15 africkým zemím. Výše uvedené programy se zatím vztahují pouze na oficiální bilaterální věřitele. I když jsou soukromí věřitelé povzbuzováni ke spolupráci, neexistuje žádný způsob, jak je k tomu donutit. Čínští oficiální věřitelé jsou pouze Eximbank a CIDCA. Jiné čínské banky, jako CDB a ICBC, nicméně také zavádějí oddlužení v COVID-19 éře mimo program G20 a mezi roky 2020 až 2021 poskytly na oddlužení zemím způsobilým pro DSSI celkem 1,9 miliardy dolarů. Poslední čínskou pomocí je příspěvek 8 milionů dolarů do fondu MMF pro pomoc při katastrofách. V rámci tohoto programu vyčlenil MMF celkem 1,4 miliardy dolarů pro pomoc nízkopříjmovým členským zemím. Program je rozdělen do čtyř grantů, z nichž každý pokrývá dluhové závazky jednotlivých zemí po dobu 6 měsíců od obdržení grantu.

Zahraníční obchod

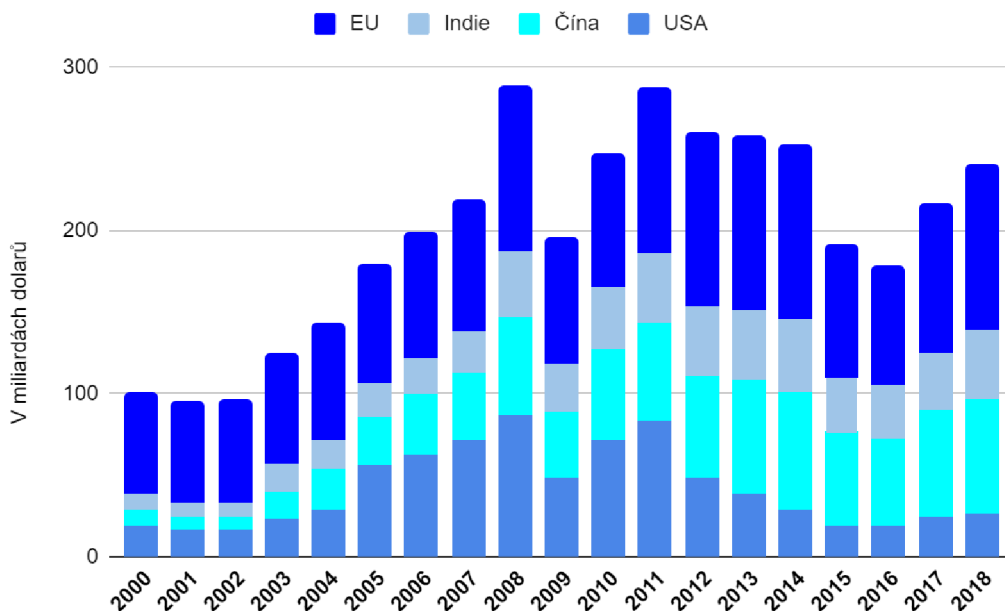
Připojení Číny ke Světové obchodní organizaci (WTO) v roce 2001 zásadně posílilo její obchodní možnosti, což vyústilo v předstížení USA v roce 2013 jako největší světovou obchodní ekonomiku. Čína se v posledním desetiletí zapojila do několika obchodních organizací a navázala partnerství s řadou zemí po celém světě.

Objem obchodu mezi Čínou a Afrikou vzrostl ze 765 milionů dolarů v roce 1978 na 170 miliard dolarů v roce 2017. V roce 2018 byla Čína opět největší exportní zemí světa s celkovým objemem přepravy ve výši 2 294 miliard dolarů, z toho bylo 47,8 % vyvezeno do zemí v Asii, 22,4 % do USA, 19,1 % do Evropy a 4,21 % do Afriky. Z uvedeného vyplývá, že i když zahraniční obchod mezi Čínou a Afrikou v posledních čtyřiceti letech vzrostl více než 200krát, pořád tvoří v celkovém objemu čínského zahraničního obchodu velmi malou část.

Odišná situace nastane při pohledu na podíl afrického zahraničního obchodu a především afrických vývozů do ostatních zemí světa (Graf. č. 13). Z údajů vyplývá, že Čína je pro Afriku druhým nejdůležitějším exportním trhem po EU.

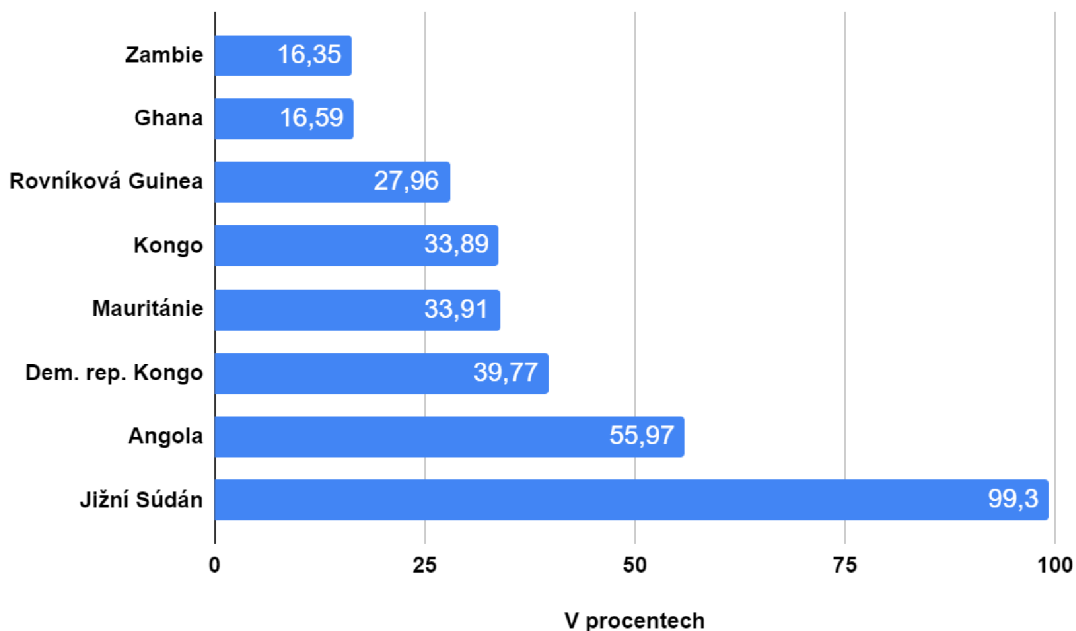
Pro některé státy Afriky je Čína zdaleka nejdůležitější, kdy se jejich podíl na vývozu do Číny může blížit i hranici téměř 100 % (Graf č. 14).

Graf č. 13

- Graf znázorňující vývoj afrických vývozu do uvedených zemí v letech 2000 až 2018 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Scientific Research)

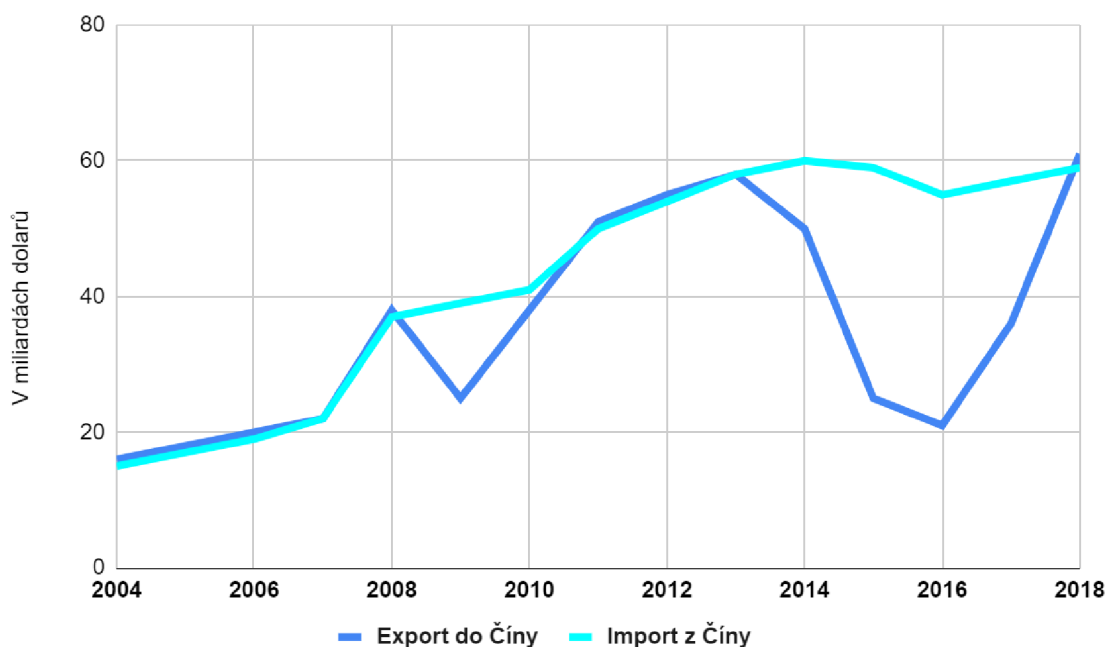
Graf č. 14

- Podíl exportu do Číny ve vybraných zemích za rok 2017 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Scientific Research).

Důležitost Číny pro africké země značně stoupla v průběhu světové finanční krize z roku 2008, kdy se Čína stala alternativním trhem k tradičním dovozcům, kteří zažívali hluboký ekonomický pokles, jenž snížil jejich poptávku. Od této doby se Čína stala zásadním obchodním partnerem Afriky. Obchodní bilance mezi Čínou a Afrikou byla v letech 2004 až 2013 neutrální, ovšem od roku 2014 se africký vývoz propadl do značného deficitu z důvodu poklesu cen komodit na mezinárodních trzích (Graf č. 15). Dalším důvodem poklesu afrických vývozů byla změna v růstovém modelu Číny, která se obrátila od čistě exportní ekonomiky k většímu důrazu na domácí spotřebu.

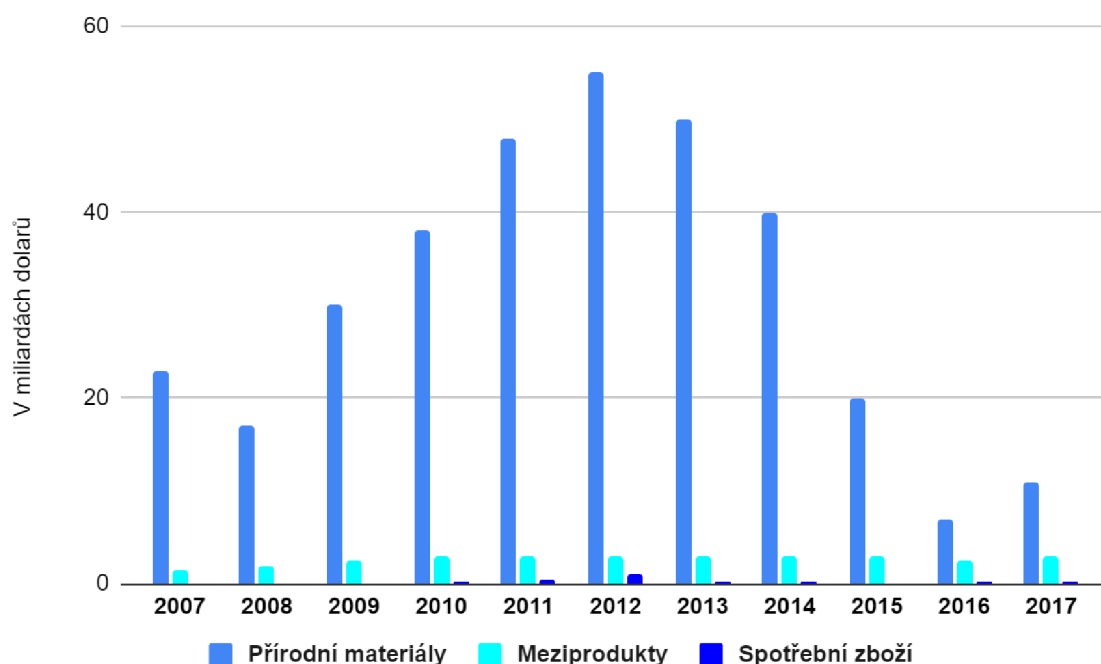
Graf č. 15

- Graf znázorňující vývoj celkového obchodu mezi Čínou a Afrikou mezi roky 2004 až 2018 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Scientific Research).

Vzhledem ke skutečnosti, že je africký kontinent bohatý na přírodní zdroje, jedním z hlavních důvodů přítomnosti Číny v Africe je obchodování s přírodními zdroji. To následně potvrzují i dohledatelná data, která ukazují, že od roku 2007 do roku 2017 tvořily 87,85 % čínského dovozu ze subsaharské Afriky suroviny a pouze 9,93 % meziproducty a ještě méně spotřební zboží, které představovalo pouze 1,28 % dovozu do Číny (Graf č. 16).

Graf č. 16

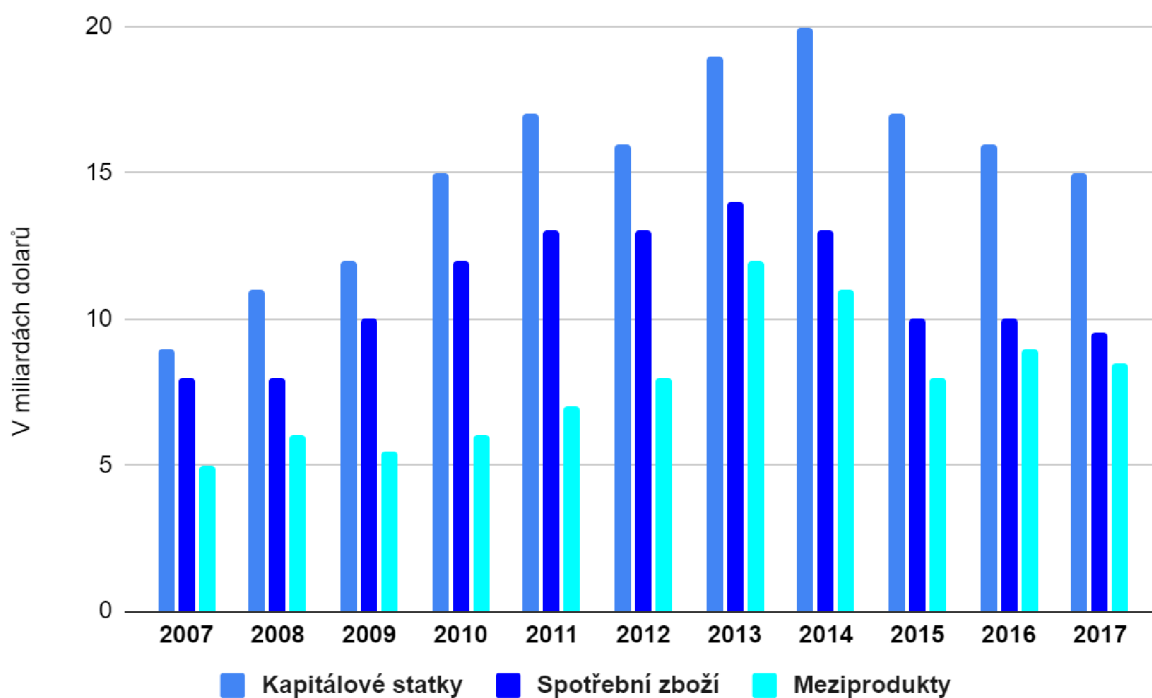
- Graf znázorňující podíl čínského dovozu ze zemí subsaharské Afriky (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Scientific Research).

Pokud se zaměříme na dovoz zemí subsaharské Afriky z Číny, tak převažují kapitálové statky, které jsou primárně zaměřené na infrastrukturní projekty podporované Čínou. Dalším důležitým dovozem je spotřební zboží a dovoz meziproduktů (Graf č. 17), který se zvýšil z 5 miliard dolarů v roce 2007 na 9 miliard dolarů v roce 2017. To ukazuje vývoj výrobního sektoru v zemích subsaharské Afriky.

Při podrobnějším pohledu na strukturu dováženého zboží z Číny zjistíme, že nejvíce exportovaných produktů jsou stroje a elektronika, následuje textil, oděvy a obuv, poté kovy a doprava, chemikálie a plast. Celkový popis dovážených produktů znázorňuje Graf č. 18.

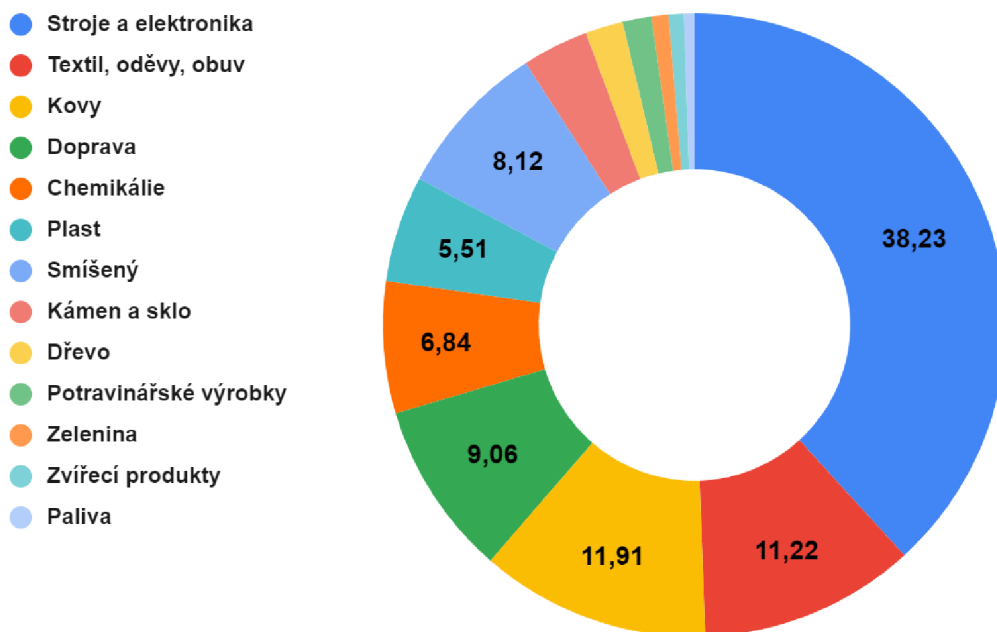
Čínsko-africký obchodní vztah, který se prohloubil v roce 2000, se stal velmi produktivní pro africkou i čínskou stranu. Čína je v současné době zásadním obchodním partnerem Afriky, což významně přispívá k rozvoji afrických zemí. Obchod mezi Čínou a Afrikou v posledních letech přispěl k 20% ekonomickému růstu Afriky.

Graf č. 17

- Graf znázorňující podíl čínského vývozu do zemí subsaharské Afriky (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Scientific Research).

Graf č. 18

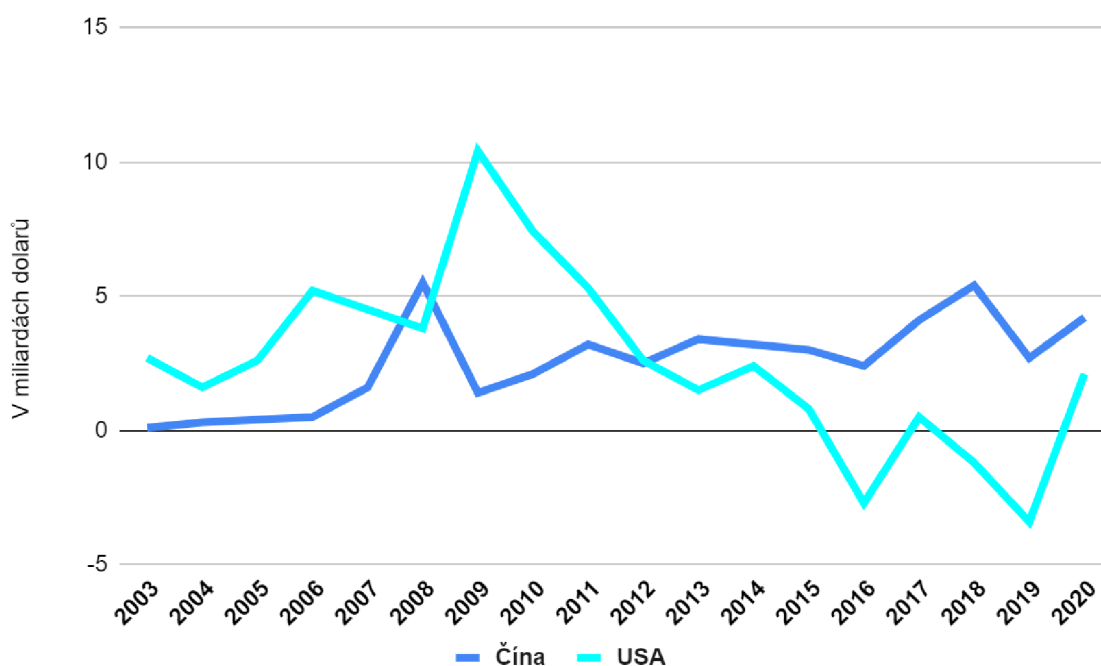

- Graf znázorňující podíl dovozu čínského zboží do zemí subsaharské Afriky (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Scientific Research).

Přímé zahraniční investice

V posledních letech Čína předběhla USA a stala se největším světovým přímým zahraničním investorem do Afriky (Graf č. 19). Tento obrat nastal v roce 2013 a od této doby Čína nadále doplňuje své investiční kapacity do Afriky, motivována strategickým významem a silnou budoucností Afriky jako dalšího světového motoru hospodářského růstu.

Graf č. 19

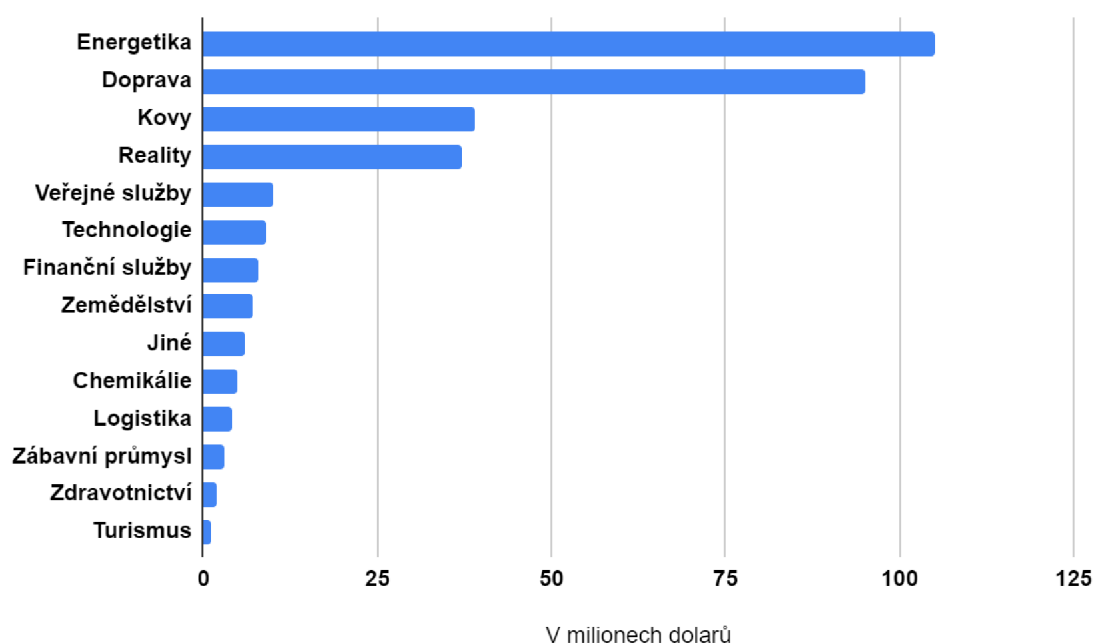
- Graf znázorňující vývoj PZI Číny a USA mezi roky 2003 až 2020 (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle China Africa Research Initiative).

Čína, jako největší příjemce všech globálních přímých zahraničních investic (PZI) v roce 2020, si plně uvědomuje sílu, jenž měly PZI při transformaci její vlastní ekonomiky po otevření se světu na konci 20. století. Z čínského pohledu dnes Afrika představuje pozoruhodné geografické a ekonomické podobnosti s Čínou před čtyřmi desetiletími. V době reformního období žilo v Číně přibližně 956 milionů obyvatel s průměrným věkem 21,5 roku. Afriku v dnešní době obývá 1,3 miliardy obyvatel s průměrným věkem 19,7 let. To představuje masivní, mladou a levnou pracovní sílu, která touží po lepším životě.

Dlouhé pobřeží Číny na její jižní a východní hranici, které je ideální pro ekonomiku řízenou exportem, se skutečně stalo prvním motorem moderního vzestupu Číny. Délka afrického pobřeží je 30 500 km a je na obou stranách ohraničeno oceány. Příliv PZI významně přispívá k růstu příjmů, obchodu, oživení průmyslu, ale také hraje klíčovou roli v dalších stránkách rozvoje, jako jsou technologie, odborná příprava pracovních sil a přenos znalostí o řízení podniků.

Soukromé společnosti tvoří 90 % z celkového počtu čínských společností investujících v Africe a představují 70 % hodnoty čínských PZI. Dominantní sektory PZI jsou energetika a doprava (Graf č. 20) díky své strategické povaze a dlouhodobé návratnosti. Pro příklad: jedna třetina africké energetické sítě a energetické infrastruktury je od roku 2010 financována a postavena státními čínskými společnostmi.

Graf č. 20

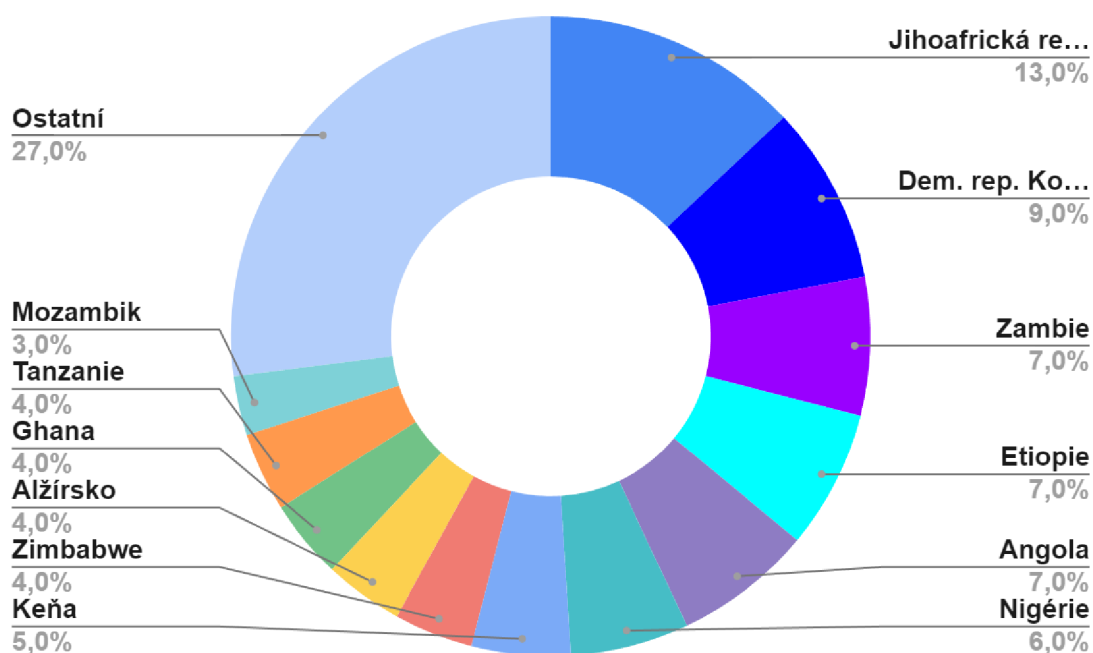
- Graf znázorňující čínské PZI podle sektorů ekonomiky (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Firoz Lalji Institute for Africa).

Jedna ze stěžejních otázek současného mohutného investování čínských firem je, podle jakého klíče si vybírají směřování svých PZI do afrických zemí. Jedním

z možných vysvětlení je korelace mezi čínskými PZI a africkými zeměmi bohatými na přírodní zdroje. Dvanáct zemí bohatých na přírodní zdroje – Jihoafrická republika, Demokratická republika Kongo, Zambie, Etiopie, Angola, Nigérie, Keňa, Zimbabwe, Alžírsko, Ghana, Tanzanie a Mosambik, obdrželo v roce 2020 téměř tři čtvrtiny čínských PZI (Graf č. 21). Tato teorie ovšem nevysvětluje dostatečně nesoulad mezi bohatstvím země na přírodní zdroje a mírou PZI určitých zemí, jmenovitě např. Libye. Ta je bohatá na přírodní zdroje a zároveň nedostává adekvátní úroveň čínských PZI. Druhým příkladem může být Jihoafrická republika, ač nedosahuje v bohatství přírodních zdrojů úroveň Demokratické republiky Kongo, dostává nejvyšší podíl PZI.

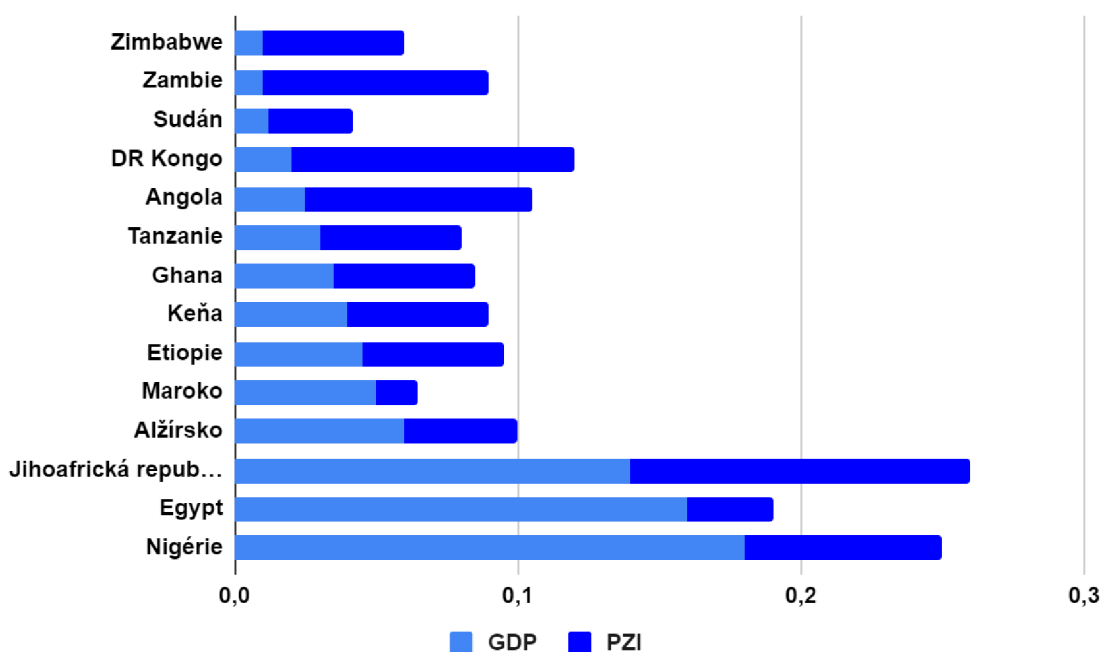
Šest zemí bohatých na zdroje – Nigérie, Jihoafrická republika, Etiopie, Keňa, Ghana a Tanzanie, zároveň patří také mezi jedny z největších afrických ekonomik podle GDP v roce 2020. Z uvedeného vyplývá, že největší podpoře PZI se těší africké země s největšími ekonomikami, které jsou zároveň bohaté na přírodní zdroje (Graf č. 22).

Graf č. 21

- Graf znázorňující největší příjemce PZI Číny (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Firoz Lalji Institute for Africa).

Graf č. 22

- Graf znázorňující poměr výše PZI a celkové velikosti ekonomiky dle GDP (Zdroj: Vlastní zpracování dat dle Firoz Lalji Institute for Africa).

Jedním z důvodů každoročního růstu čínských PZI je stárnutí čínské populace. V roce 2022 se Čína stala hluboce zestárlou společností a do roku 2050 se očekává průměrný věk 51 let. Pro srovnání se očekává, že v této době bude průměrný věk v USA 43 let a v EU 47 let. Do roku 2060 bude jedna třetina čínských obyvatel starší 65 let, čímž se Čína stane jednou z nejstarších zemí na světě. Zároveň čínská populace stárne rychleji, než bohatně. V období, kdy USA, Japonsko a Jižní Korea dosáhly 12,6 % populace starší 60 let, činil jejich průměrný GDP v přepočtu na obyvatele 24 tisíc dolarů. Při stejné úrovni stárnutí činil čínský průměrný GDP v přepočtu na obyvatele 10 tisíc dolarů.

S růstem čínského průměrného GDP v přepočtu na obyvatele souvisí taktéž efektivita nákladů na pracovní sílu. Průměrná hodnota GDP v přepočtu na obyvatele subsaharské Afriky činila 1596 dolarů v roce 2019. Z tohoto důvodu mnohé čínské společnosti přesunují svou globální výrobu do regionů zejména v hospodářské unii ASEAN a Africe.

Rychlá urbanizace Číny odlákala vysoké procento obyvatelstva pryč z venkovských oblastí za městským životním stylem a z velké agrární ekonomiky

se stal největší světový dovozce zemědělských produktů. Čína dováží řadu afrických zemědělských produktů od obilí po červené víno. A vzhledem k tomu, že se očekává nárůst čínské střední třídy do roku 2030 ze 400 milionů na 800 milionů, není strukturální zemědělská nedostatečnost Číny pouze potenciálním sociálním destabilizátorem, ale také hrozbou pro národní bezpečnost.

Afrika se navíc stává rychle rostoucím spotřebitelským trhem. Rostoucí střední třída v Africe sdílí podobné touhy, jako lidé ve zbytku světa, přičemž roste poptávka po rozvoji chytrých měst, energií, spotřebě, vzdělávání, zábavě a zdraví. Čínské společnosti využívají této poptávky a vyvážejí do všech těchto oblastí své obchodní modely a technologické platformy vhodné pro rozvíjející se trhy.

Stále je však nutné mít na paměti, že Afrika není jednotný trh. Ekonomiky afrických zemí jsou ze své podstaty bržděny vnitrokontinentálními překážkami při přesunu obchodu, informací a logistiky z jedné země do druhé. Napomoci změně by v tomto ohledu měla zóna volného obchodu na africkém kontinentě z roku 2021. Její rozvíjení a s tím spojené rostoucí výhody z PZI ovlivní, do jaké míry bude Afrika schopna zopakovat některé z čínských vývojových úspěchů.

Tabulka č. 5

Země	Celková výše v miliardách dolarů	Procentuální poměr čínských PZI v Africe
Jihoafrická republika	6,1	13,8 %
Dem. Republika Kongo	5,5	12,5 %
Angola	2,9	6,5 %
Zambie	2,8	6,5 %
Etiopie	2,5	5,6 %
Ghana	1,8	4,1 %
Celkem 6 zemí	21,6	49 %

- Tabulka zobrazuje prvních šest největších příjemců PZI Číny v Africe. (Zdroj: Vlastní zpracování dle Observer Research Foundation)

2 Praktická část

Praktická část práce se na základě představených ekonomických nástrojů využívaných Čínou v Africe pokusí zhodnotit jejich reálné ekonomické dopady na jednotlivá odvětví. Především na zhodnocení dopadů čínských investic, infrastrukturních projektů a těžby, se zaměřením se na nejčastěji popisované problémy, jako jsou omezená tvorba pracovních míst, slabé vazby na ekonomický růst a zhoršující se životní prostředí.

2.1 Zhodnocení dopadů čínských investic

V první řadě je potřeba se zaměřit na skutečnost, že Čína není členem OECD-DAC a její finanční toky do rozvojového světa nejsou srovnatelné s touto skupinou a je tudíž složité určit, které investice jsou financováním rozvoje. Čína společně s Brazílií a Indií již dříve uvedla, že jejich přístup ke spolupráci s rozvojovými zeměmi by se neměla řídit stejnými standardy jako západní rozvojová pomoc.

Dalším faktorem, který podstatně ztěžuje zkoumání dopadů čínských investic, je velká řada aktérů zapojená do tohoto financování. Čínské investice nejsou monolitické, ale uskutečňuje je řada aktérů s různou úrovní vazeb na čínskou vládu. Státem vlastněné společnosti jsou přímo regulovány čínským ministerstvem obchodu, což naznačuje, že na ně má vláda a Eximbank větší vliv než na soukromé čínské společnosti v Africe.

Čína je největším africkým finančníkem ve stavebnictví. Podle některých odhadů si čínské společnosti nárokují téměř 50 % mezinárodně uzavřeného stavebního trhu v Africe. Zároveň výsledky průzkumu provedeného v roce 2016 ukazují, že Čínou financovaná a budovaná infrastruktura je nejvíce oceňovaným aspektem čínského angažmá v Africe podle afrických občanů. Taktéž je nutné při posuzování Čínou financovaných nebo realizovaných projektů rozlišovat mezi projekty, jakými jsou sportovní stadiony a vládní budovy oproti dopravní a energetické infrastruktuře. Prvně jmenované jsou především symbolické

investice, které nejsou zamýšleny jako ekonomicky produktivní a slouží především k upevnění vztahu mezi dvěma zeměmi.

Čínské investice a národní ekonomický růst

Čínská vláda představila své investice v Africe jako „win-win“ situaci. Na fóru FOAC v roce 2018 prohlásil čínský prezident Si Ťin-pching, že cílem vztahů mezi Čínou a Afrikou je „zlepšit životy našich lidí“. Souvislost mezi čínskými investicemi a reálným ekonomickým růstem je však široce diskutována odbornou veřejností a některé konkrétní formy finanční angažovanosti, jako jsou půjčky kryté přírodními zdroji, byly často kritizovány.

Na druhou stranu jsou čínské investice do infrastruktury často spojovány s národním ekonomickým růstem, definovaným na základě průměrného GDP v přepočtu na obyvatele. Afrika má značnou mezeru v infrastruktuře a investice do ní jsou považovány za klíčové pro zmírnění omezení hospodářského růstu. Například Čínou budovaná infrastruktura v Keni a Etiopii prokazatelně zvýšila výrobní kapacitu těchto zemí a investice do těžebního sektoru přispěla k hospodářskému oživení Zambie, což nadále vedlo k modernizaci infrastruktury. Z analýzy provedené Donou-Adonsou a Lim (2018) vyplývá, že čínské PZI mají pozitivní vliv na životní úroveň definovanou z hlediska příjmu na obyvatele. Autoři zkoumali vzorek 36 subsaharských zemí v období od roku 2003 do roku 2012 a zjistili, že nárůst čínských PZI o 1 % zvyšuje příjem na obyvatele o 0,029 %. Stejná studie však také zjistila, že při stejném nárůstu amerických PZI se příjem na obyvatele zvýšil o 0,089 %.

Financované infrastrukturní projekty dále přispívají ke snižování ekonomické nerovnosti mezi jednotlivými národními lokalitami. Vytvářejí podmínky pro pozitivní ekonomické přelévání tím, že rozptylují ekonomické aktivity mimo omezený počet malých ekonomických center.

Výše uvedené nasvědčuje tomu, že čínské investice pozitivně přispívají k národnímu hospodářskému růstu a mohou také přispívat k vyrovnání oblastních ekonomických nerovností.

Čínské investice a místní ekonomika

Často frekventovaná tvrzení v médiích popisují neefektivnost čínských investic při vytváření vazeb na místní ekonomiky, jejich upřednostňování čínských firem při zadávání zakázek a nedostatečnému vytváření pracovních míst pro místní obyvatelstvo. Případová studie provedená v Zambii v roce 2014 tvrdí, že čínské společnosti mají tendenci se shlukovat, vzájemně se podporovat a vytvářet oddělené enklávy s malým počtem vazeb na domácí ekonomiku.

Při posuzování těchto tvrzení je opět nutné pohlížet odděleně na jednotlivé aktéry, kteří využívají různé druhy financování a podle toho dokáží vytvořit vazby na místní ekonomiku. Zvýhodněné úvěry poskytované Eximbank fungují jako vládní rozvojové financování pro projekty, jenž vytvářejí ekonomické a nebo sociální výhody. Tyto půjčky mohou vyžadovat, aby alespoň 50 % zboží a služeb pořízených v rámci půjčky pocházelo z Číny. Čínské financování v rozvojových zemích často nelze považovat za rozvojovou pomoc.

Výsledek zkoumání z roku 2017 popisuje, že ze zakázek 1000 čínských společností v osmi zemích subsaharské Afriky pochází pouze 47 % z místních zdrojů. Zajímavé je poté zjištění, že 90 % těchto zkoumaných firem je v soukromém vlastnictví, což zpochybňuje často uváděný názor o působení monolitické „China Inc.“ v Africe. Potenciální vysvětlení pro nízké úrovně zpětných vazeb na místní ekonomiku generovaných čínskými společnostmi může být absence místních specializovaných dodavatelů, či nízká kvalita a vysoké náklady afrických společností. Například Tanzanie v posledních letech značně posílila předpisy pro zadávání veřejných zakázek ve snaze více zapojit do dodavatelského řetězce místní firmy, což ve svém důsledku vedlo ke stížnostem externích partnerů na špatnou kvalitu místní sítě dodavatelského řetězce, včetně chronického nedostatku a vysokých cen některých materiálů (např. cementu), jenž ve výsledku vedou ke zpoždění projektu.

Studie zaměřená na zkoumání afrických domácností v blízkosti čínských projektů zjistila, že ve třinácti sledovaných státech subsaharské Afriky došlo v důsledku blízkosti k takovému projektu k nárůstu blahobytu domácností

(měřeno z hlediska bohatství a vzdělání). Studie došla ke zjištění, že díky blízkosti k čínským projektům, dochází k nárůstu doby strávené ve škole a taktéž k výši dosaženého vzdělání. Paradoxně tak vyšlo najevo, že čínské ekonomické projekty mohou přinášet širší přínosy než projekty sociálního zaměření.

Dalším projektem s řadou pozitivních ekonomických vedlejších efektů je stavba Benguelské železnice v Angole. Zde došlo k obnovení spojení s nedostatečně obsluhovanými venkovskými komunitami, jejich obchodním spojení s městskými centry a nárůstu malých obchodních center v odlehlých oblastech podél železnice.

Po zhodnocení všech dostupných studií jsou dopady čínských investic na místní ekonomický rozvoj smíšené a nelze vyvodit jednoznačný závěr. Je všeobecně prokázáno, že nákupy od místních dodavatelů čínskými společnostmi jsou nízké, což omezuje hlubší zapojení afrického dodavatelského sektoru. Na druhou stranu ovšem existují důkazy, že život v blízkosti čínských projektů má pozitivní dopad na prosperitu afrických domácností a budování dopravní infrastruktury mohou provázet ekonomicky prospěšné vedlejší účinky.

Čínské investice a místní zaměstnanost

Největší pozornost médií se dostala otázce vytváření pracovních příležitostí pro místní obyvatelstvo. Čínské společnosti jsou často obviňovány z toho, že upřednostňují přivádění vlastní pracovní síly před najímáním lokální. Jako časté důvody pro tyto tvrzení jsou zmiňovány velká nezaměstnanost na čínském venkově a kulturní a jazykové bariéry, které brání najímání pracovní síly v hostitelské zemi.

Oficiální statistiky a provedené průzkumy uvádějí, že v dotazovaném vzorku 1 073 společnostech vlastněných Čínou v roce 2017 bylo 89 % pracovníků původem z afrických zemí. Státní podniky vykázaly 81% zaměstnanost afrických pracovníků, soukromé společnosti poté dokonce 92% zaměstnanost. Výstavba SGR železnice v africké Keni měla za podmínku minimální zaměstnanost místních pracovníků ve výši 40 %. Vytvořila tak 30 000 přímých pracovních míst

a 13 000 nepřímých v dodavatelském řetězci. V obdobném projektu uskutečněném v Etiopii čínská společnost zaměstnávala 300 čínských pracovníků a více než 5 000 místních pracovníků.

Čtyřletý výzkumný projekt uskutečněný v roce 2019, který se zabýval projekty budování silniční infrastruktury ve státech Angole a Etiopii zjistil, že čínské firmy vytvářejí místní zaměstnanost. V Etiopii bylo 90 % všech pracovníků místních státních příslušníků. V Angole tvořili místní pracovní síly necelých 74 %. Rozdíl v počtu místních pracovníků ve prospěch Etiopie může být způsoben nedostatkem kvalifikovaných pracovních sil v Angole.

Při detailnějším zaměření se na pracovní role zjistíme, že existují určité důkazy o nepoměru místní zaměstnanosti a obsazování manažerských a kvalifikovaných pozic. Pracovní sílu v mnoha čínských firmách ve výrobním sektoru a stavebnictví tvoří převážně chudší migrující pracovníci s nižší úrovní vzdělání a adekvátními pracovními zkušenostmi v daném odvětví. Naproti tomu v ostatních sektorech byl segment pracovníků zastoupen relativně kvalifikovanější pracovní silou s úrovní vzdělání nad průměrem městských pracovníků. Je tedy zjevné, že situace se může měnit v závislosti na odvětví a taktéž na dobu vstupu čínských firem na afrických trh. Čínské firmy, jenž vstoupily na angolský trh přibližně před 10 lety, vykazují odlišnou dynamiku zaměstnanosti, než firmy s konsolidovanější pozicí, které na trh vstoupily podstatně dříve.

Podstatnější než pouhá otázka zaměstnávání místních pracovníků, je spíše potřeba zvyšování pracovních dovedností a úrovně vzdělání, aby byly místní zaměstnanci na pracovním trhu konkurenceschopnější. Průzkum provedený v roce 2017 zjistil, že 53 % čínských stavebních společností nabízí učňovské vzdělání a zaměřují se na školení dovedností z důvodu nekvalitního odborného výcviku. Čínské ICT společnosti jako jsou Huawei a ZTE zřizují v hostitelských zemích školící střediska a spolupracují na rozvoji společných studijních programů s národními univerzitami. Podle odhadů společnost Huawei vyškolila od roku 1997 na 12 000 afrických inženýrů a pracovníků a přes 65 % svého celkového počtu zaměstnanců najala z Afriky.

V souhrnu lze tedy konstatovat, že čínské investice vedou k zaměstnanosti afrických pracovníků. Zjištění napříč důkazní základnou ukazují, že čínské projekty a investice zaměstnávají velkou část africké populace (podle odhadů od 75 % do 89 %). Je však zřejmé, že kvalifikovanější pozice jsou často obsazeny čínskými pracovníky, i když zde panují značné rozdíly mezi jednotlivými sektory a zeměmi. Na jednoznačném vzestupu je mezi čínskými společnostmi zvyšování úrovně vzdělání, dovedností a přenos technologií.

Je však důležité poznamenat, že pouze málo studií porovnává praktiky zaměstnávání čínských společností s praktikami jiných zahraničních společností působících v Africe. Pro důkladné pochopení pracovních podmínek na africkém kontinentě je důležitější se zaměřit spíše na národní, sektorový a ekonomický kontext, než pouze na zemi původu samotné firmy.

Čínské investice a degradace životního prostředí

Další často kritizovanou skutečností je vliv čínských investic, na zhoršující se podmínky životního prostředí v afrických zemích a stavbou projektů s nízkými environmentálními standardy. Čínské těžební společnosti byly hostitelskými zeměmi několikrát sankcionovány za špatné praktiky související s degradací životního prostředí. Například čínská těžební společnost Sinop byla v roce 2006 obviněna z nezákonného hledání ropy v gabonském národním parku Loango a v roce 2013 pozastavila čadská vláda licenci China National Petroleum Corporation na těžbu ropy z ekologických důvodů. Nicméně neexistují žádné důkazy o systematickém poškozování životního prostředí v souvislosti s projekty financovanými Čínou.

Obecně platí, že velké infrastrukturální projekty, jako jsou dopravní stavby a vodní přehrady, vyžadují přesídlování obyvatelstva a s tím spojené kompenzace. Například při budování železničního spojení Mombasa-Nairobi SGR vyslovilo mnoho komunit nespokojenost se systémem kompenzací za vyvlastněné pozemky a částkami, které jim byly vyplaceny. Za systém kompenzací však byla zodpovědná keňská vláda, která na tyto účely nevyčlenila dostatek finančních prostředků.

Velké pozornosti se v posledních letech dostalo čínským investicím souvisejícím s půdou. Dostupné akademické důkazy však naznačují, že rozsah tohoto problému je ve skutečnosti menší, než jak jej vykreslují média. Bräutigam (2018) popisuje, že většina farem v Africe vlastněných čínskými společnostmi je malá, méně než 100 hektarů. Čínské agropodnikatelské společnosti v Africe figurují, ale ve většině případů se jedná o projekty související s komerční výrobou nebo biopalivy.

Výše zmíněné budování vodních přehrad je vždy kontroverzním tématem bez ohledu na sponzora daného projektu. Světová banka bývala největším financovatelem hydroenergetických projektů v Africe. Kvůli sociálním a ekologickým dopadům se však stala selektivnější v projektech, které financuje. Například pozastavila financování projektu přehrady Inga 3 v Demokratické republice Kongo, kvůli obavám z vládních opatření ohledně řízení projektu. Výše uvedené naznačuje, že čínské investice nemusejí mít ze své podstaty špatné dopady na životní prostředí, pouze splňují standardy hostitelské vlády, které mohou být slabší než mezinárodní standardy.

Často se poté ozývají názory, že slabší africké ekologické přístupy mohou přilákat firmy z více znečišťujících sektorů čínské ekonomiky, která pak Čína, jenž má řadu domácích ekologických problémů, cíleně přesouvá na africké území. Toto tvrzení je nutné porovnat podle odvětví, v jakém dané společnosti figurují a s jejich vazbou na čínskou vládu. Existuje totiž značná propast mezi státem vlastněnými společnostmi a malými soukromými podniky. Větší společnosti s kapitálem nad 10 miliard dolarů (a většina z nich jsou státem vlastněné podniky) věnují větší pozornost sociálně-environmentálním problémům z důvodu snahy o dlouhodobé udržení investice, zatímco menší soukromé podniky se často vyhýbají vládní kontrole a usilují o krátkodobý zisk na úkor environmentálních a sociálních dopadů.

Souhrnně je tedy obtížné určit, zda tyto negativní dopady souvisí se skutečností, že jsou tyto projekty financovány z Číny, a nebo kvůli povaze projektů samotných. Je možné, že se Čína více soustředí na odvětví, která mají větší dopad na životní prostředí, jako je energie získávaná z vodních elektráren

a těžba nerostných materiálů, protože je Čína ochotnější než jiní dárci stavět či financovat projekty, které nedostatečně zohledňují environmentální a sociální normy.

2.2 Zhodnocení dopadů čínských infrastrukturních projektů

Častá kritika čínských projektů je založena na jejich politické motivovanosti a ekonomické neudržitelnosti. Literatura z období let 2007 až 2012 tvrdí, že Čína například financuje výstavbu nemocnic, ale již do nich neposkytuje personál ani vybavení, což podkopává jejich dlouhodobou udržitelnost. Další kritika míří na velmi viditelné projekty, kterými jsou například sportovní stadiony, která nabízejí omezené nebo přechodné ekonomické výhody.

Pádným protiargumentem je, že Čína do značné míry vyplňuje mezeru ve financování podstatné části infrastrukturních projektů, které Afrika nutně potřebuje, protože značně omezuje její ekonomický růst a tradiční bilaterální dárci v tomto sektoru do značné míry chybí.

Navíc čínské investice do infrastruktury a propojení s její iniciativou BRI má také i regionální rozměr. Ten si mimo jiné slíbily Čína s Africkou unií v lednu roku 2015 podepsáním memoranda s cílem posílení spolupráce v infrastruktuře, zejména v té regionální, jako jsou přeshraniční železnice a silnice, jenž mají podpořit integraci mezi zeměmi.

Kvalita a funkčnost čínských projektů

Množství neoficiálních důkazů tvrdí, že čínské nebo Čínou financované projekty trpí nízkou kvalitou, nefunguje a nebo má vážné problémy. Jmenovat lze nekvalitně odvedenou práci na elektrárnách v Botswaně, nemocnici v Angole, která musela být uzavřena kvůli trhlinám, nekvalitní stavbu dvou přehrad v Ugandě, špatně postavené silnice v Etiopii a Zambii, či zřícení mostu v Keni v roce 2017.

V případě zřícení mostu v Keni došlo k veřejnému obvinění vlády opozicí, že projekt uspěli z politických důvodů a tudíž tato tragédie nemusela souviset se zapojením Číny do projektu. V ostatních případech neexistují nezávislá odborná posouzení těchto projektů a není proto možné jasně stanovit, zda nízká kvalita je

výsledkem nedodržování norem ze strany čínských společností, ať už byla tato infrastruktura navržena podle špatných specifikací, nebo došlo k nedostatečné kontrole ze strany hostitelských vlád.

Zajímavé je zjištění, že čínské společnosti dosáhly velmi dobrých výsledků při získávání projektů financovaných v Africe Světovou bankou. Mezi lety 2007 až 2015 získali čínští dodavatelé jednu třetinu z celkového počtu kontraktů na vybudování infrastruktury financované Světovou bankou v Africe. Jen v roce 2013 Čína získala 17 % zakázek na stavební práce v subsaharské Africe podle počtu a 42 % podle celkové hodnoty. Tyto projekty jsou ovšem velmi často otevřená výběrová řízení, která zahrnují soutěžní proces, kdy zakázku velmi často získá nabídka s nejnižší nabídkovou cenou. To naznačuje, že si čínské společnosti mohou dovolit mít nižší náklady než jiné společnosti.

Na druhou stranu při porovnání dopravní infrastruktury vybudované čínskými společnostmi s projekty realizovanými firmami ze zemí OECD, nebyl zjištěn žádný statisticky významný rozdíl v kvalitě odvedené práce. Dále je potřeba mít na paměti, že projekty financované Světovou bankou podléhají její kontrole a vítězný dodavatel tedy musí splňovat standardy Světové banky.

Ekonomická životaschopnost projektů

Ekonomická životaschopnost řady infrastrukturních projektů financovaných Čínou byla široce zpochybňována. I samotný čínský prezident Si Ťin-pching v roce 2018 na fóru FOCAC prohlásil, že je v budoucnu potřeba se vyhnout ztrátovým projektům ve prospěch pečlivěji hodnocených iniciativ z hlediska dlouhodobého přínosu a ekonomické udržitelnosti.

Dokumenty hodnotící čínské projekty se z velké části zaměřují na dopravní projekty, jelikož spolu s investicemi do energetiky představují 60 % čínských investic do infrastruktury v Africe. Čína však podpořila také mnoho jiných spíše politicky motivovaných stavebních projektů včetně plánů na rozšíření či vybudování nových letišť v Tanzanii, Sierra Leone a Zimbabwe. Zejména letiště jsou však potencionálně kontroverzní oblastí podpory a například v roce 2018 zrušila Sierra Leone čínskou úvěrovou dohodu na vybudování nového

mezinárodního letiště s odvoláním na obavy, že projekt je neekonomický vzhledem ke skutečnosti, že stávající letiště není dostatečně využíváno.

Databáze čínských půjček Africe od roku 2000 vytvořená Univerzitou Johna Hopkinse a Bostonskou univerzitou ukazuje, že většina čínských půjček poskytuje užitečnou službu financující mezeru v infrastruktuře Afriky. Samozřejmě se v průběhu let ukázaly i problematické projekty, ale celkově mají čínské půjčky poměrně nízké úrokové sazby, dlouhé doby splácení a podporují ekonomický růst. Nedostatek transparentnosti a údajů však ztěžuje hodnocení návratnosti investic a ekonomické životaschopnosti jednotlivých projektů.

Mnoho projektů má také regionální rozměr a jejich nedávné dokončení znamená, že je příliš brzy na vyvozování konečných závěrů o ekonomické produktivitě. Především čínské zapojení do výstavby východoafrických železničních koridorů má významné důsledky pro rozvoj východní Afriky, pokud jde o vnitroregionální obchod a cestování, stejně jako hospodářskou soutěž a z ní plynoucí potenciál urychlit hospodářský růst.

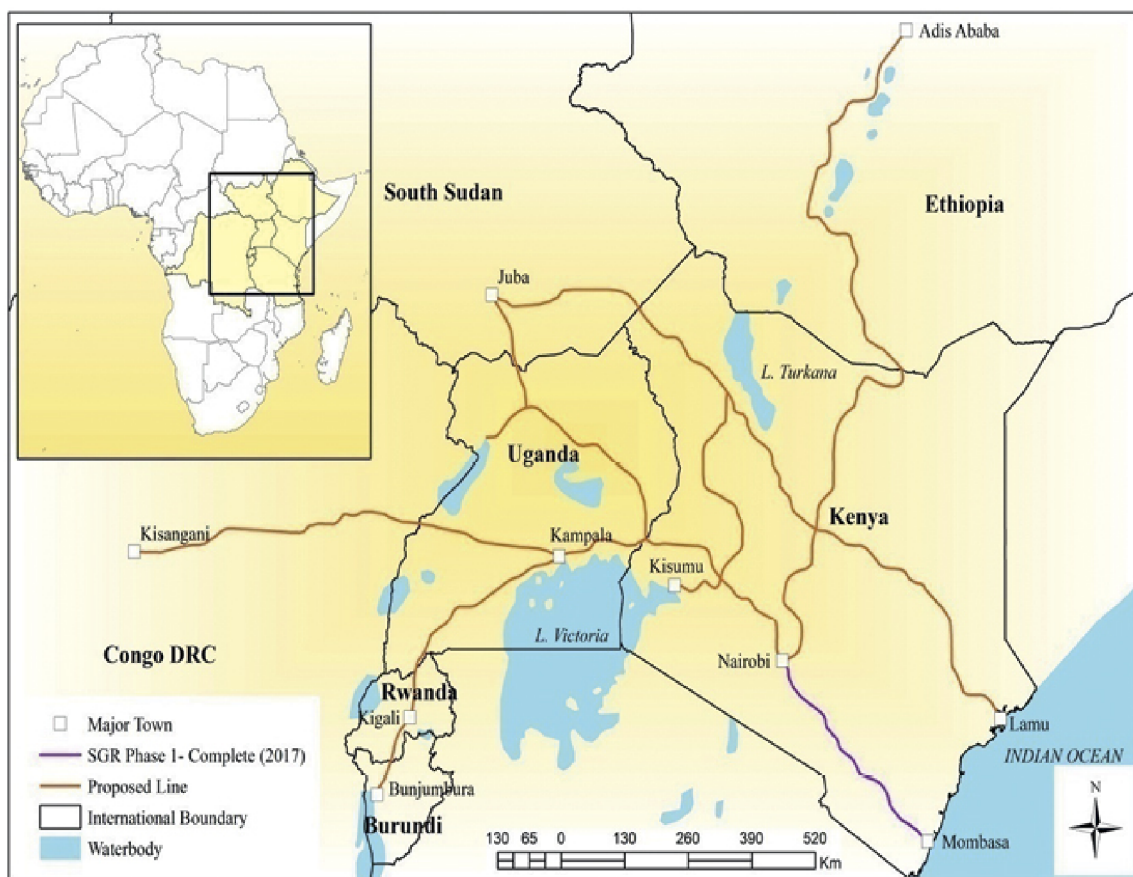
Železnice Mombasa-Nairobi

Projekt železnice mezi hlavním městem Keni Nairobi a přístavem Mombasa byl zahájen z důvodu zlepšení konkurenceschopnosti a efektivnosti železniční přepravy. Představen byl v květnu 2014 v Keni za účasti čínského premiéra Li Keqiang a keňského prezidenta Uluru Kenyatta. Projekt zahrnoval vybudování normálně rozchodné železnice (Standard gauge railway – SGR), která by splňovala moderní standardy s vysokou rychlostí a kapacitou pro osobní i nákladní dopravu. Průměrná rychlost pro nákladní vlaky by byla mezi 80-120 km/h a mezi 120-160 km/h pro osobní vlaky, SGR zkrátí cestu z Mombasy do Nairobi na přibližně 8 hodin pro náklad a 4 hodiny pro cestující. Tento projekt je součástí čínské iniciativy BRI, ale také afrického projektu LAPSSSET⁴⁴, který má za cíl realizovat sen o spojení Afriky z východu na západ.

⁴⁴ Projekt LAPSSSET má zajistit bezproblémovou dopravu mezi východoafrickými zeměmi Keňou, Etiopií a Jižním Súdánem spojující populaci 160 milionů lidí. Tento koridor je dále součástí většího pozemního mostu, jenž má za cíl spojit východoafrické pobřeží se západním pobřežím Afriky v přístavu Douala v Kamerunu.

Severní část keňské SGR má tři hlavní trasy, kterými jsou: Mombasa-Nairobi (Fáze 1) v délce 485 km; Nairobi-Naivasha o délce 120 km a dále z Naivasha do Kisumu a Malaby v délce 369 km (Obrázek č. 7).

Obrázek č. 7

- *Obrázek č. 1 zobrazující dokončenou část SGR z Mombasy do Nairobi (Fáze 1) a celkový cíl projektu LAPSSSET. (Zdroj: Brill, 2020)*

Náklady na vybudování Fáze 1 projektu byly stanoveny ve výši 3,8 miliardy dolarů, z čehož 90 % financovala čínská Eximbank a jako dodavatel byla vybrána čínská společnost China Road and Bridge Corporation (CRBC). Stavba byla zahájena v říjnu 2013 a 31. května 2017 byla slavnostně otevřena. Cílem SGR je otevření východní a střední Afriky mezinárodnímu obchodu. Investice také vyvolala řadu kontroverzí týkající se její ekonomické životaschopnosti, neprůhledných smluvních postupů a komunitních a pracovních problémů.

V současné době se má za to, že výstavba SGR přinesla ekonomické výhody keňské ekonomice jako celku a i místním komunitám. Došlo k podpoře

ekonomiky místních podniků, vytváření nových obchodních příležitostí. Několik bank otevřelo své pobočky pro poskytování služeb zaměstnancům železnice, z nichž někteří zakládají vlastní malé podniky. Podél tras a ve městech, kde vlaky zastavují, dochází ke zvýšení ekonomické aktivity, která zahrnuje rostoucí trhy, nově budované hotely a nárůst obchodu. Je zde také předpoklad k vytváření speciálních ekonomických zón nebo průmyslových parků zaměřujících se na logistiku a zpracovatelský průmysl. Očekává se, že model průmyslových parků, který uspěl v Číně, způsobí další industrializaci v šesti zemích východní Afriky. Výrobci budou schopni snížit vstupní i celkové náklady, jenž jim umožní zůstat konkurenceschopní na domácím i regionálním trhu. Výstavba SGR je tedy pozitivním přínosem pro výrobce i širší podnikatelskou komunitu.

Projekt SGR při své výstavbě vytvořil více než 21 000 pracovních míst, z tohoto počtu bylo 2 000 čínských řídicích a technických pracovníků a 19 000 místních zaměstnanců. Mezi místními zaměstnanci bylo 4 700 technických pracovníků, 900 řídicích a 14 300 řadových dělníků. Dále se odhaduje, že projekt SGR vytvoří dalších 10 000 nepřímých pracovních míst v místních průmyslových odvětvích a 3 000 pracovních míst v odvětví služeb. Kenya Railways Corporation taktéž předpokládá školení v dovednostech nejméně 15 000 lidí, která jim v budoucnu umožní vytvořit samostatnou výdělečnou činnost.

V rámci uskutečnění projektu došlo také ke zlepšení efektivity nákladní dopravy zkrácením jízdní doby mezi Mombasou a Nairobi a snížením nákladů na přepravu o zhruba 79 %. Vlaky SGR dosahují délky 52 vagónů s maximální kapacitou 4 000 tun, trať byla zároveň navržena tak, že je schopna pojmout dvouvrstvé kontejnerové soupravy. To se pozitivně promítá do pracovních příležitostí pro nakladače a vykladače a dále poskytuje příležitosti pro maloobchodní a velkoobchodní distribuční služby. Vlaky osobní přepravy pojmu až 1 200 cestujících a pozitivně přispívají k pohybu pracovních sil a šetření času potřebného pro přepravu, který může být následně produktivně využit jinde. Nákladní vlaky SGR napomohly k odlehčení přetíženému přístavu Mombasa tím, že zboží, které dorazí do přístavu, může být bez většího zpoždění přesunuto

dále do vnitrozemí. Taktéž došlo ke snížení nákladů na přepravu o cca 50 % ve srovnání s nákladní silniční dopravou, která se v důsledku drasticky snížila a očekává se, že dojde k celkovému snížení počtu dopravních nehod.

Projekt SGR je nejsledovanějším projektem v Keni a jako takový se neobešel bez řady kontroverzí typických pro čínské megaprojekty v Africe. Jednou z častých výtek je ekonomická životaschopnost projektu. Provoz SGR mezi Nairobi a Mombasou stojí každý měsíc 10 milionů dolarů a jen v prvním roce svého provozu skončil ve ztrátě 100 milionů dolarů. Projekt také vyvolal značné napětí ohledně dopadu výstavby na živobytí místních komunit v blízkosti projektu. Napětí panovalo zejména v oblasti pracovních příležitostí, kdy místní komunity požadovaly, aby jejich lidé byli jediní zaměstnanci od doby zahájení projektu. Docházelo také ke sporům o mzdy, kompenzace pozemků, dodavatelské smlouvy a dopady na životní prostředí. Vzniklé napětí ohledně vlastnictví půdy a zejména kompenzačních plateb, postavilo místní komunity proti keňským úřadům i čínským dodavatelům.

Další stále nevyjasněnou situací je dopad na společnosti poskytující nákladní kamionovou dopravu a dálkové autobusy, které v důsledku zprovoznění SGR ztratily velkou část svých zákazníků. Další závažné následky pro ně bude mít, pokud bude realizován návrh na přepravu veškerého nákladu pouze prostřednictvím SGR. Dojde také k závažným ekonomickým problémům přístavního města Mombasa. Odhaduje se, že v důsledku zprovoznění SGR časem ztratí příjmy ve výši asi 333 milionů dolarů a zanikne na 8 000 pracovních míst souvisejících s přístavními službami. Negativně bude taktéž ovlivněno na 8 000 řidičů nákladní kamionové dopravy a s nimi na toto odvětví navázané podniky prodávající náhradní díly a provádějící opravy a údržbu nákladních vozidel.

Otázku konkurenceschopnosti v dlouhodobém horizontu je potřeba vyřešit formou životaschopného příjmového modelu. Železnice SGR musí být pro své potencionální zákazníky dostatečně atraktivní, aby předčila stávající provozovatele silniční nákladní dopravy. Ti na druhou stranu budou vždy mít

v určitých oblastech přepravy komparativní výhodu nad provozovatelem SGR, což by jim mělo zajistit dostatek obchodů i v budoucnu.

Projekt SGR v Keni byl dokončen v roce 2017, to je zatím příliš krátké časové období, aby bylo možné vyvodit konečné závěry o jejích ekonomických přínosech nebo dopadech v oblastech, kterých se dotýká. Pro reálné posouzení všech ekonomických, sociálních, politických, ekologických a bezpečnostních rizik takto rozsáhlého projektu bude potřeba jeho další sledování v časovém horizontu 15 až 20 let.

Velkou pomocí v udržitelnosti i dalších infrastrukturních projektů v rámci iniciativy BRI, by bylo přehodnocení mechanismu financování. Komerční financování by mělo být nahrazeno zvýhodněnými půjčkami s nižšími úrokovými sazbami a delší dobou splatnosti, jenž by africkým zemím umožnilo financování BRI projektů za dostupné náklady.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala otázkou základní koncepce a výsledku čínského ekonomického angažmá v Africe. Vztahy mezi Čínou a africkými zeměmi si od svého navázání do současnosti prošly mnohostranným vývojem, založeným nejprve na čistě politickém základě s následnou proměnou k čistě ekonomické orientaci.

Čína si za relativně krátké období od 50. let minulého století prošla neuvěřitelným ekonomickým rozvojem, který byl nastartován podstatnými ekonomickými reformami z konce 70. let. Prvopočáteční neustálý souboj dvou rozdílných přístupů, snahy o ekonomickou transformaci při současném zabránění přílišného odklonění od socialistického směřování země, vyústil v zajímavou formu hospodářského systému, který nemá ve světové ekonomice srovnání. Otevření se vnějšímu světu, které započalo v průběhu 80. let, dodalo potřebný impuls k rozvoji ekonomiky a nastartovalo přerod čínského hospodářství na „továrnu světa“.

V průběhu let 90. pokračoval strmý čínský ekonomický růst a do nového tisíciletí Čína vstoupila již jako světová ekonomická velmoc, s níž musejí ostatní velké světové ekonomiky počítat. Postupem času dokonce předčila v objemu celkového bilaterálního obchodu Spojené státy a završila tak svou neuvěřitelně rychlou expanzi. S tím, jak čínská ekonomika nabírala na stále větším objemu, rostl taktéž geopolitický potenciál Číny. Ta již nechtěla být pouhým průmyslovým zpracovatelem pro celosvětové hospodářství, ale sama začala aktivně přispívat ke změně směřování světové ekonomiky.

Začala se daleko více angažovat v rámci svého regionu jihovýchodní Asie. Vstoupila do hospodářské platformy asijských zemí ASEAN, skrze kterou potvrzuje své dominantní postavení v rámci „domácího“ regionu. Obrovského potenciálu rozvíjejících se ekonomik v čele s Čínou si začali všimnout světoví ekonomové a v důsledku tak tyto země nasměřovaly k budoucí spolupráci. Uskupení zemí pod označením E7 nebo BRICS+ představuje v celkových statistikách velmi podstatnou část našeho světa a v budoucnosti

mohou kompletně změnit současný geopolitický stav. Vrcholem čínských ekonomických globálních ambicí bylo oznámení iniciativy Pásu a Stezky (Belt and Road Initiative) v roce 2013.

Současně bude velmi zajímavé sledovat ekonomický vývoj Číny v následujících desetiletích. I přes soustavný ekonomický růst čínské hospodářství zpomaluje a bude otázka, jakým způsobem se zvládne zotavit po dlouhodobých uzávěrách způsobených nulovou tolerancí k onemocnění COVID-19. Dalším, ještě podstatnějším problémem způsobeným již v průběhu 80. let zavedením „Politiky jednoho dítěte“, je současný nepříznivý demografický vývoj. Číně velmi rychle dochází pracovní síla v produktivním věku, což představuje značné riziko pro důchodový systém. Již v současné době musí na chudší regiony Číny v souvislosti s vyplácením důchodů přispívat regiony bohatší. Tento způsob financování je však z dlouhodobého hlediska neudržitelný a bude zajímavé sledovat, jakým způsobem si s tím čínská vláda poradí. I s ohledem na to, že další rychle rostoucí ekonomiky, jako je například Indie a země Afriky, mají v produktivním věku daleko více obyvatelstva, které velmi stojí o zaměstnání a s tím související růst životní úrovně.

Počátek vývoje vztahů mezi Čínou a africkými zeměmi nastal na konferenci z roku 1955, která proběhla v indonéském městě Bandung. Zde Čína poprvé politicky podpořila země Afriky v dekolonizačním procesu a po následující téměř čtyři desetiletí byla spolupráce založena především na ideologicko-politických aspektech. Čína v této době sváděla diplomatický souboj o legitimitu ve světových organizacích s Tchaj-wanem, který i za značného přispění afrických zemí v roce 1971 vyhrála.

Značný úspěch v navazování diplomatických vztahů mezi Čínou a africkými zeměmi souvisel do značné míry s pozůstatky kolonialismu a s ním spojenou „pachutí“ bývalých kolonizačních velmocí z řad západních zemí. Mnohé státy Evropy do značné míry utlumily své vazby na bývalé kolonie a po několik desetiletí vzájemné vztahy se zeměmi Afriky téměř vůbec nerozvíjely. Jedinou evropskou zemí, která si ponechala značné vazby ve svých bývalých koloniích,

byla Francie. O těchto vztazích však nelze mluvit jako o ideálních. I Spojené státy, které si udržely v Africe značný vliv, nedokázaly v průběhu let brát africké země za rovnocenné partnery a nenahlížet na ně pouze jako na země se značnými vnitropolitickými problémy.

Čína následně v průběhu 90. let přehodnotila budování vztahů se zeměmi Afriky, které se nově posunuly především do oblasti ekonomické spolupráce. V této změně sehrálo významnou roli založení Fóra o spolupráci mezi Čínou a Afrikou (FOCAC) z roku 2000. V rámci tohoto fóra Čína začala poskytovat zemím Afriky značnou rozvojovou pomoc, která zahrnovala bezúročné a zvýhodněné půjčky, granty a odpouštění dluhů. Na summitech, které se konaly každé tři roky, tuto pomoc následně pravidelně a značně navyšovala. Důležitým faktorem rozvojové spolupráce bylo, že na rozdíl od západních zemí, Čína nepodmiňovala rozvojovou pomoc žádnými dodatečnými podmínkami vyžadující reformy či změnu politického směřování afrických zemí. Tímto krokem si u zemí Afriky Čína zajistila značnou podporu, jelikož měly tyto země pocit, že jsou konečně náležitě respektovány, což ze strany západních zemí velice často necítily.

Čínské ekonomické nástroje využívané ve vztahu k africkým zemím byly rozděleny na tři hlavní kategorie: Rozvojovou spolupráci; Zahraniční obchod a Zahraniční investice. V rámci rozvojové spolupráce Čína poskytuje především zvýhodněné půjčky prostřednictvím věřitelů s různou úrovní vazby na čínskou vládu, jako je například Export-Import Bank of China (China Eximbank). Tyto subjekty nabízejí často dlouhodobé půjčky s nižšími úrokovými sazbami, které lze považovat za formu rozvojové pomoci. V posledních zhruba deseti letech se však počet čínských věřitelů značně rozrostl i o soukromé subjekty, které nabízejí komerční úrokové sazby a jejich produkty již nelze považovat za rozvojovou pomoc, ale zřejmé investice. Velmi často kritizovaným postupem je poté zajištění finanční půjčky příjmy z budoucího prodeje přírodních zdrojů. Od tohoto sporného mechanismu se však v posledních letech již upouští a ani v dřívějších dobách nebyl ve větší míře zneužíván.

Další formou rozvojové pomoci poskytované Čínou africkým zemím je oddlužení. Skutečné oddlužení se však často týká pouze rozvojových půjček s nulovým úrokem, které Čína nemá ve většině případů problém zrušit. Jiná situace ovšem nastane při pohledu na úročené půjčky, kde Čína velmi často přistupuje na prodloužení doby splatnosti, méně často poté na změnu úrokové sazby či refinancování. I tyto skutečnosti jistě přinesou dlužníkům značnou úlevu, nejedná se však o oddlužení v pravém slova smyslu.

V médiích bývá často zmiňována bilance zahraničního obchodu, která je popisována ve značném nepoměru pro africkou stranu. Skutečnost je taková, že vzájemná obchodní bilance byla po většinu zkoumaných let neutrální (když pomineme značný deficit z let 2009 a 2015, způsobených dopady finanční krize, respektive propadem cen komodit na světových trzích). Jistou nevyváženost může působit skladba exportu zemí Afriky a importu do zemí Afriky. Do Číny jsou z afrických zemí v drtivé míře vyváženy přírodní materiály a nazpět dováženy především kapitálové statky, spotřební zboží a meziprodukty. Toto je ovšem způsobeno situací na spotřebitelském trhu, kdy je v Africe velká poptávka po levném čínském spotřebním zboží a investicích. A naopak přírodních zdrojů mají africké země dostatek.

Posledním zkoumaným ekonomickým nástrojem Číny v Africe byly přímé zahraniční investice. Čína již v roce 2012 předstihla Spojené státy a stala se největším zahraničním investorem v Africe. Tento trend má své kořeny v minulosti při ekonomické transformaci samotné Číny, která si uvědomuje, jakou sílu měly PZI, které pomohly v růstu její ekonomice. Čína v Africe financuje především sektor energetiky a dopravy, ve větší míře poté ještě těžební sektor. Zbýlá odvětví jsou spíše marginální a nepředstavují v celkovém objemu PZI větší zastoupení.

Přestože se práce pokusila komplexně zhodnotit základní koncepci a výsledky čínského angažmá v Africe, nebylo možné dojít k definitivnímu verdiktu, zda je výsledek této angažovanosti pro africké země výhodný či v sobě ukrývá potenciální hrozbu. Mnohá hodnocení dopadů zkoumaná v praktické části práce

je vykazována teprve nedávnou realizací a je tudíž zapotřebí delšího časového odstupu, aby bylo možné nadevší pochybnost zhodnotit jejich reálné ekonomické dopady. Autor práce se však přiklání k názoru, že Čína představuje pro africké země spíše příležitost. I přes určité problémy a kontroverze se africké země díky čínským investicím a projektům vymanily z ústraní světového hospodářského rozvoje a i mezi africkým obyvatelstvem převládá z budoucího ekonomického vývoje spíše pozitivní pocit.

Aby však došlo k maximálnímu využití všech ekonomických výhod spolupráce s Čínou, je nutné, aby země Afriky zaujaly společný postoj, který by sloužil jejich zájmům. Podstatným rozdílem také je, že zatímco Čína má zpracovanou africkou politiku týkající se společného obchodu a investic, africké země svou politiku vůči Číně nemají. To ve svém důsledku oslabuje vyjednávací sílu Afriky při jejím angažmá s Čínou. Čína může pro Afriku představovat příležitost i potencionální hrozbu a bude záležet pouze a jen na afrických státech, jakým způsobem dokážou minimalizovat tato rizika a naopak maximalizovat možný zisk, který zde nepochybně je.

Seznam literatury a použitých zdrojů

- Cihelková, Eva, a další. 2014.** *Světová ekonomika, nové jevy a perspektivy.* Praha : Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-502-2
- Xiaoping, Wei. 2017.** *Ekonomická a politická transformace Číny: nové rozbor.* Praha : Filosofia; Filosofický ústav (Akademie věd ČR), 2017. ISBN 978-80-7007-485-5
- Coase, R. H. 2019.** *Velká čínská kapitalistická revoluce.* Praha : Liberální institut, 2019. ISBN 978-80-86389-64-6
- Záhořík, Jan. 2010.** *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace.* Praha : Nakladatelství lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-021-0
- Němečková, Tereza. 2014.** *Měnící se tvář Afriky.* Praha : Metropolitan University Prague Press, 2014. ISBN 978-80-87956-04-5
- Fishman, Ted. C. 2006.** *China, Inc.* Praha : Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-44-3
- Michel, Serge, Beuret, Michel. 2010.** *China Safari: On the Trail of Beijing's Expansion in Africa.* Bold Type Books; International edition, 2010. ISBN 978-1568586144
- Rising China, Global Challenges and Opportunities.** *The Australian National University.* [Online] The Australian National University E Press, 2011. [Citace: 5. února 2023.] <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/33635/1/459495.pdf#page=227>
- China, 2023.** *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 2. leden 2023. [Citace: 5. února 2023.] <https://en.wikipedia.org/wiki/China>
- Is China a New Colonial Power? How well do the claims of neocolonialism stand up?** *The Diplomat.* [Online] The Diplomat, 9. listopadu 2020. [Citace: 28. února 2023.] <https://thediplomat.com/2020/11/is-china-a-new-colonial-power/>
- Čínský vliv v Africe: Riziko nebo výzva pro EU?** *Institut pro politiku a společnost.* [Online] Institut pro politiku a společnost, květen 2020 [Citace: 27. února 2023.]

<https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2020/05/%C4%8C%C3%ADnsk%C3%BD-vliv-v-Africe-Riziko-nebo-v%C3%BDzva-pro-EU-IPPS.pdf>

African Development Bank, New Development Bank partner to deliver life-changing projects for millions Africans. *African Development Bank Group*. [Online] African Development Bank Group, 28. října 2019. [Citace: 1. března 2023.] <https://www.afdb.org/en/news-and-events/press-releases/african-development-bank-new-development-bank-partner-deliver-life-changing-projects-millions-africans-32234>

China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, and Implications for the United States. *Congressional Research Service*. [Online] *Congressional Research Service*, 25. června 2019. [Citace: 18. února 2023.] <https://sgp.fas.org/crs/row/RL33534.pdf>

Ekonomika čínské lidové republiky. *Wikipedia – The Free Encyclopedia*. [Online] Wikipedia, 23. října 2022. [Citace: 21. února 2023.] https://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomika_%C4%8C%C3%ADnsk%C3%A9_lidov%C3%A9_republiky

African nations mend and make do as China tightens Belt and Road. *Reuters*. [Online] Reuters, 22. listopadu 2021. [Citace: 24. února 2023.] <https://www.reuters.com/markets/europe/african-nations-mend-make-do-china-tightens-belt-road-2021-11-22/>

China's Belt and Road Initiative in the Global Trade, Investment and Finance Landscape. *OECD*. [Online] OECD, 2018. [Citace: 27. února 2023.] <https://www.oecd.org/finance/Chinas-Belt-and-Road-Initiative-in-the-global-trade-investment-and-finance-landscape.pdf>

Politika jednoho dítěte. *Wikipedia – Otevřená encyklopedie*. [Online] Wikipedia, 11. listopadu 2022. [Citace: 20. února 2023.] https://cs.wikipedia.org/wiki/Politika_jednoho_d%C3%ADt%C4%9Bte

8 things you need to know about China's economy. *World Economic Forum*. [Online] World Economic Forum, 23. června 2016. [Citace: 1. března 2023.] <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/8-facts-about-chinas-economy/>

China and the World Bank. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 7. ledna 2023. [Citace: 26. února 2023.]

https://en.wikipedia.org/wiki/China_and_the_World_Bank

History of foreign relations of the People's Republic of China. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 24. ledna 2023. [Citace: 26. února 2023.]

https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_foreign_relations_of_the_People%27s_Republic_of_China#Role_in_international_organizations

History. *Asean Plus Three.* [Online] Asean plus three, nedatováno. [Citace: 26. února 2023.]

<https://aseanplusthree.asean.org/about-apt/history/>

Rising China: Global challenges and opportunities. *ANU E Press The Australian National University.* [Online] ANU E Press, 2011. [Citace: 1. března 2023.]

<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/33635/1/459495.pdf#page=227>

This Is Where You Need To Invest Over The Next 30 Years. *Seeking Alpha.* [Online] Seeking Alpha, 14. září 2017. [Citace: 1. března 2023.]

<https://seekingalpha.com/article/4107075-this-is-where-you-need-to-invest-over-next-30-years>

Will China and its E7 emerging economies render the G7 a redundant clique? *South China Morning Post.* [Online] South China Morning Post, 5. prosince 2021. [Citace: 2. března 2023.]

<https://www.scmp.com/economy/global-economy/article/3158314/will-china-and-its-e7-emerging-economies-render-g7-redundant>

G7. *Wikipedia – Otevřená encyklopedie.* [Online] Wikipedia, 5. prosince 2022. [Citace: 2. března 2023.]

<https://cs.wikipedia.org/wiki/G7>

New Development Bank. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 7. února 2023. [Citace: 3. března 2023.]

https://en.m.wikipedia.org/wiki/New_Development_Bank

US-China trade war: Deal agreed to suspend new trade tariffs. *BBC.* [Online] BBC, 2. prosince 2018. [Citace: 1. března 2023.]

<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-46413196>

BRICS New Development Bank Threatens Hegemony Of U.S. Dollar. *Forbes*. [Online] Forbes, 22. prosince 2014. [Citace: 3. března 2023.] <https://www.forbes.com/sites/realspin/2014/12/22/brics-new-development-bank-threatens-hegemony-of-u-s-dollar/?sh=187b5dd97f89>

BRICS New Development Bank: A Second Bretton Woods or a New Trend with its Own Fure? *Valdai Discussion Club*. [Online] Valdai Discussion Club, 2. září 2022. [Citace: 3. března 2023.] https://valdaiclub-com.translate.google/a/highlights/brics-new-development-bank-a-second-bretton-woods-/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc

New Development Bank. *Wikipedia – The Free Encyclopedia*. [Online] Wikipedia, 1. března 2023. [Citace: 3. března 2023.] https://en.wikipedia.org/wiki/World_Bank

Structural Adjustment: How The IMF and World Bank Repress Poor Countries and Funnel Their Resources to Rich Ones. *Bitcoin Magazine*. [Online] Bitcoin Magazine, 30. listopadu 2022. [Citace: 4. března 2023.] <https://bitcoinmagazine.com/culture/imf-world-bank-repress-poor-countries>

Can BRICS De-dollarize the Global Financial System? *Cambridge Core*. [Online] Cambridge Core, 24. února 2022. [Citace: 4. března 2023.] <https://www.cambridge.org/core/elements/can-brics-dedollarize-the-global-financial-system/0AEF98D2F232072409E9556620AE09B0>

SWIFT. *Wikipedia – Otevřená encyklopedie*. [Online] Wikipedia, 3. června 2022. [Citace: 4. března 2023.] <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=SWIFT&action=history>

SWIFT and the Weaponization of the U.S. Dollar. *FEE Stories*. [Online] FEE Stories, 6. října 2018. [Citace: 4. března 2023.] https://fee-org.translate.google/articles/swift-and-the-weaponization-of-the-us-dollar/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc

China's Massive Belt and Road Initiative. *Council on Foreign Relations*. [Online] Council on Foreign Relations, 2. února 2023. [Citace: 4. března 2023.] <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-massive-belt-and-road-initiative>

Belt and Road Tracker. *Council on Foreign Relations.* [Online] Council on Foreign Relations, 1. června 2022. [Citace: 5. března 2023.]

<https://www.cfr.org/article/belt-and-road-tracker>

China's Belt and Road Initiative in the Global Trade, Investment and Finance Landscape. *OECD.* [Online] OECD, 2018. [Citace: 5. března 2023.]

<https://www.oecd.org/finance/Chinas-Belt-and-Road-Initiative-in-the-global-trade-investment-and-finance-landscape.pdf>

Is „Made in China 2025“ a Threat to Global Trade? *Council on Foreign Relations.* [Online] Council on Foreign Relations, 13. května 2019. [Citace: 5. března 2023.]

<https://www.cfr.org/background/made-china-2025-threat-global-trade>

India vs. China: Is There Even a Comparison? *Management Study Guide.* [Online] Management Study Guide, nedatováno [Citace: 5. března 2023.]

<https://www.managementstudyguide.com/india-vs-china.htm>

India Is an Essential Counterweight to China – and the Next Great U.S. Dependency. *Information Technology & Innovation Foundation.* [Online] Information Technology & Innovation Foundation, 12. dubna 2021 [Citace: 5. března 2023.]

<https://itif.org/publications/2021/04/12/india-essential-counterweight-china-and-next-great-us-dependency/>

China - India relations. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 18. února 2023. [Citace: 5. března 2023.]

https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93India_relations#Economic_relations

A Comparison of Economic Development in China and India. *Sapore di Cina.* [Online] Sapore di Cina, 17. března 2022 [Citace: 5. března 2023.]

<https://www.saporedicina.com/english/economic-development-china-and-india/>

Having lagged far behind China for decades, can India replicate China's success in GDP ranking any time soon? *Global Times.* [Online] Global Times, 8. září 2022. [Citace: 5. března 2023.]

<https://www.globaltimes.cn/page/202209/1274920.shtml>

Chinas's Evolving Strategic Discourse on India. *Stimson.* [Online] Stimson, 4. května 2022. [Citace: 6. března 2023.] <https://www.stimson.org/2022/chinas-evolving-strategic-discourse-on-india/>

Forum on China – Africa Cooperation. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 31. ledna 2023. [Citace: 6. března 2023.] https://en.wikipedia.org/wiki/Forum_on_China%E2%80%93Africa_Cooperation

The Impact of China Devaluing the Yuan in 2015. *Investopedia.* [Online] Investopedia, 30. června 2021. [Citace: 6. března 2023.] <https://www.investopedia.com/trading/chinese-devaluation-yuan/>

The Belt and Road Initiative. *Silk Road Briefing.* [Online] Silk Road Briefing, nedatováno. [Citace: 5. března 2023.] <https://www.silkroadbriefing.com/the-belt-and-road-initiative.html>

Countries in China's Belt and Road Initiative: Who's In And Who's Out. *Council on Foreign Relations.* [Online] Council on Foreign Relations, 24. května 2021. [Citace: 6. března 2023.] <https://www.cfr.org/blog/countries-chinas-belt-and-road-initiative-whos-and-whos-out>

The Quiet China – Africa Revolution: Chinese Investment. *The Diplomat.* [Online] The Diplomat, 22. listopadu 2021. [Citace: 6. března 2023.] <https://thediplomat.com/2021/11/the-quiet-china-africa-revolution-chinese-investment/>

Overview on the China-Africa Trade Relationship. *Scientific Research, An Academic Publisher.* [Online] Scientific Research, An Academic Publisher, 7. července 2019. [Citace: 6. března 2023.] <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=94000#f5>

China in Africa: The Role of Trade, Investments, and Loans Amidst Shifting Geopolitical Ambitions. *Observer Research Foundation.* [Online] Observer Research Foundation, srpen 2021. [Citace: 6. března 2023.] https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2021/08/ORF_OccasionalPaper_3_27_China-Africa.pdf

China in Africa: An Examination of the Impact of China's Loans on Growth in Selected African States. *Economies.* [Online] MDPI Open Access Journals,

27. června 2022. [Citace: 6. března 2023.] <https://www.mdpi.com/2227-7099/10/7/154>

China's Infrastructure Investment in Africa. *Research Gate.* [Online] Research Gate, prosinec 2019. [Citace: 6. března 2023.] https://www.researchgate.net/publication/333973914_China%27s_Infrastructure_Investment_in_Africa

What Do We Know About Chinese Lending in Africa? *Carnegie Endowment for International Peace.* [Online] Carnegie Endowment for International Peace, 2. června 2021. [Citace: 6. března 2023.] <https://carnegieendowment.org/2021/06/02/what-do-we-know-about-chinese-lending-in-africa-pub-84648>

The response to debt distress in Africa and the role of China. *Chatham House.* [Online] Chatham House, 15. prosince 2022. [Citace: 6. března 2023.] https://www-chathamhouse-org.translate.goog/2022/12/response-debt-distress-africa-and-role-china/02-case-studies-chinese-lending-africa?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc

Debt Relief with Cinese Characteristics. *China-Africa Research Initiative.* [Online] China-Africa Research Initiative, červen 2020.[Citace: 6. března 2023.] <https://static1.squarespace.com/static/5652847de4b033f56d2bdc29/t/60353345259d4448e01a37d8/1614099270470/WP+39+-+Acker%2C+Brautigam%2C+Huang+-+Debt+Relief.pdf>

Twenty Years of Data on China's Africa Lending. *China-Africa Research Initiative.* [Online] China-Africa Research Initiative, 2021 [Citace: 9. března 2023.] <https://static1.squarespace.com/static/5652847de4b033f56d2bdc29/t/605cb1891cb0ff5747b12167/1616687497984/BP+4+-+Acker%2C+Brautigam+-+20+Years+of+Data+on+African+Lending.pdf>

China-Africa Development Fund. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 12. srpna 2022. [Citace: 9. března 2023.] https://en.wikipedia.org/wiki/China-Africa_Development_Fund

Global Debt Relief Dashboard. *China-Africa Research Initiative.* [Online] China-Africa Research Initiative, leden 2021. [Citace: 9. března 2023.] <http://www.sais-cari.org/debt-relief>

Industrialising Africa: Why China's investments matter for Africa. *IGC.* [Online] IGC, 30. listopadu 2022. [Citace: 9. března 2023.] <https://www.theigc.org/blogs/industrialising-africa/industrialising-africa-why-chinas-investments-matter-africa>

G20's Debt Service Suspension Initiative: A historical comparison. *Observer Research Foundation.* [Online] Observer Research Foundation, 28. června 2022. [Citace: 9. března 2023.] <https://www.orfonline.org/expert-speak/g20s-debt-service-suspension-initiative/>

Analysis: China debt restructuring policy under scrutiny as more countries demand relief. *Reuters.* [Online] Reuters, 8. září 2022. [Citace: 10. března 2023.] <https://www.reuters.com/world/china/china-debt-restructuring-policy-under-scrutiny-more-countries-demand-relief-2022-09-08/>

Paris Club. *Wikipedia – The Free Encyclopedia.* [Online] Wikipedia, 5. února 2023. [Citace: 10. března 2023.] https://en.wikipedia.org/wiki/Paris_Club

China – Africa Trade Hits Record Highs in 2021. *Statista.* [Online] Statista, 1. srpna 2022. [Citace: 10. března 2023.] <https://www.statista.com/chart/27880/trade-between-china-and-africa/>

The impact of China's foreign direct investment on Africa's inclusive development. *Science Direct.* [Online] Science Direct, 2022. [Citace: 10. března 2023.] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590291122000304>

Can Chinese investment kick-start development in Africa? *Firoz Lalji Institute for Africa.* [Online] Firoz Lalji Institute for Africa, 11. ledna 2023 [Citace: 11. března 2023.] <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2023/01/11/can-chinese-investment-kick-start-development-in-africa/>

Chinese Economic Engagement in Africa: Implications for U.S. Policy. *Foreign Policy Research Institute.* [Online] Foreign Policy Research Institute, 24. ledna 2022. [Citace: 11. března 2023.] <https://www.fpri.org/article/2022/01/chinese-economic-engagement-in-africa/>

Determinants of Chinese Foreign Direct Investment in Africa. *Journal of African Business.*[Online] Taylor & Francis Online, 24. srpna 2021. [Citace: 12. března 2023.]

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15228916.2021.1954446>

Why substantial Chinese FDI is flowing into Africa. *Firoz Lalji Institute for Africa.* [Online] Firoz Lalji Institute for Africa, 2. dubna 2021. [Citace: 12. března 2023.] <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2021/04/02/why-substantial-chinese-fdi-is-flowing-into-africa-foreign-direct-investment/>

What is China's investment end game in Africa? *Firoz Lalji Institute for Africa.* [Online] Firoz Lalji Institute for Africa, 4. listopadu 2022. [Citace: 12. března 2023.] <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2022/11/04/what-is-chinas-investment-end-game-in-africa/>

The Economic Implications of Belt and Road Initiative in the Development of Railway Transport Infrastructure in Africa: The Case of the Standard Gauge Railway in Kenya. *Brill.* [Online] Brill, 1. října 2020. [Citace: 12. března 2023.] https://brill.com/view/journals/tare/47/2/article-p457_9.xml?language=en

The Success and Challenges of Kenya's Mombasa-Nairobi Standard Gauge Railway Transport Operations: A Special Reference to the Users. *Research Gate.* [Online] Research Gate, květen 2021. [Citace: 12. března 2023.] https://www.researchgate.net/publication/349991547_The_Successes_and_Challenges_of_Kenyas_Mombasa-Nairobi_Standard_Gauge_Railway_Transport_Operations_A_Special_Reference_to_the_Users

The development impact of Chinese investments in Africa. *Knowledge, evidence and learning for development K4D.* [Online] Assets Publishing Service, září 2019. [Citace: 12. března 2023.] https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5e9d791386650c031f757047/EIR26_The_development_impact_of_Chinese_development_investment_in_Africa.pdf

Seznam zkratek

ACP	označení skupiny rozvojových států Afriky, Karibiku a Tichomoří (<i>African, Carribean and Pacific Group of states</i>)
AGOA	americký zákon pro africký růst (<i>African Growth and Opportunity Act</i>)
ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie (<i>Association of South East Asian Nations</i>)
ASEAN+3	Státy ASEAN rozšířené o Čínu, Japonsko a Jižní Koreu
BRI	Iniciativa Pásu a Stezky (<i>Belt and Road Initiative</i>)
BRICS	Rychle se rozvíjející ekonomiky zemí Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jihoafrické republiky (B razil, R ussia, I ndia, C hina, S outh Afrika)
BRICS+	uskupení rozšířené o další tři kandidátské země (<i>Mexiko, Jižní Koreu a Nigérii</i>)
CDB	China Development Bank
CASCF	Fórum o spolupráci mezi Čínou a arabskými státy (<i>China-Arab States Cooperation Forum</i>)
CIDCA	China International Development Cooperation Agency
COVID-19	onemocnění způsobující nový druh koronaviru (<i>Coronavirus Disease 2019</i>)
CRBC	China Road and Bridge Corporation
ČLR	Čínská lidová republika
DSSI	Iniciativa pro pozastavení dluhové služby (<i>Debt Service Suspension Initiative</i>)
EU	Evropská unie (<i>European union</i>)
E7	Rozvíjející se sedmička (<i>Emerging 7</i>)
FOCAC	Fórum o spolupráci mezi Čínou a Afrikou (<i>Forum on China-Africa Cooperation</i>)
GDP	Hrubý domácí produkt (<i>Gross Domestic Product</i>)
GDP PPP	Hrubý domácí produkt podle parity kupní síly (<i>Gross Domestic Product Purchasing power parity</i>)

G7	uskupení sedmi největších světových ekonomik
G20	uskupení dvaceti největších světových ekonomik
IBDR	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
ICBC	Industrial and Commercial Bank of China
IT	informační technologie (<i>Information Technology</i>)
LAPSEET	Lamu Port and Lamu-Southern Sudan-Ethiopia Transport Corridor
MMF	Mezinárodní měnový fond
NDB	Nová rozvojová banka (<i>New Development Bank</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
OECD-DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc OECD (<i>Development Assistance Committee</i>)
OSN	Organizace spojených národů
PZI	přímé zahraniční investice
SGR	Standard Gauge Railway
TAZARA	Tanzania-Zambia Railway
USA	Spojené státy americké (<i>United States of America</i>)
USD	americký dollar (<i>United States Dollar</i>)
WTO	Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>)
WB	Světová banka (<i>World Bank</i>)

Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázek č. 1: změna celkové bilance světového obchodu.....	28
Obrázek č. 2: nejdůležitější trhy dle celkového exportu.....	29
Obrázek č. 3: země připojené k BRI.....	31
Obrázek č. 4: pozemní a námořní část BRI.....	33
Obrázek č. 5: porovnání skupin E7 a G7.....	35
Obrázek č. 6: porovnání skupin BRICKS a G7.....	36
Obrázek č. 7: dokončená část SGR z Mombasy do Nairobi.....	80
Graf č. 1: růstu čínského GDP 1961-2021.....	11
Graf č. 2: podíl čínských pracovníků dle sektorů.....	18
Graf č. 3: vývoj čínského GDP PPP 1990-2010.....	20
Graf č. 4: udržování podhodnoceného juanu.....	23
Graf č. 5: snižování úrovně chudoby v Číně.....	25
Graf č. 6: změna GDP PPP mezi Čínou, USA a EU.....	27
Graf č. 7: poměr hlasovacích práv v MMF a WB.....	38
Graf č. 8: výše čínské rozvojové pomoci 2003-2020.....	52
Graf č. 9: výše čínských zvýhodněných půjček 2000-2020.....	54
Graf č. 10: čínské půjčky podle jednotlivých sektorů.....	55
Graf č. 11: čínské odpuštění dluhů 2000-2019.....	57
Graf č. 12: čínské odpuštění dluhů jednotlivým zemím.....	58
Graf č. 13: africké vývozy 2000-2018.....	60
Graf č. 14: podíl exportu do Číny ve vybraných zemích.....	60
Graf č. 15: vývoj celkového obchodu mezi Čínou a Afrikou.....	61
Graf č. 16: podíl čínského dovozu ze subsaharské Afriky.....	62
Graf č. 17: podíl čínského dovozu do subsaharské Afriky.....	63
Graf č. 18: podíl dovozu zboží do subsaharské Afriky.....	63
Graf č. 19: vývoj PZI Číny a USA 2003-2020.....	64
Graf č. 20: čínské PZI podle sektorů.....	65
Graf č. 21: největší příjemci čínských PZI.....	66
Graf č. 22: poměr výše PZI a celkové velikosti ekonomiky.....	67
Tabulka č. 1: hlasovací práva v IBDR a NDB.....	39
Tabulka č. 2: vybrané statistické údaje Číny a Indie.....	41
Tabulka č. 3: nejvýznamnější IT odborníci Indie.....	41
Tabulka č. 4: změna podílu rozvojové pomoci poskytované EU.....	45
Tabulka č. 5: šest největších příjemců čínských PZI.....	68